

HØGSKOLEN
I BERGEN

BERGEN UNIVERSITY COLLEGE

Hvem er jeg?

**En komparativ studie av litterære karakterers flerkulturelle
identitet i tre skandinaviske ungdomsromaner**

Anette Herland Karlsen

Master i barne- og ungdomslitteratur

Høgskolen i Bergen, Avdeling for lærerutdanning

Innleveringsdato: 15.05.2015

Forord

To års masterstudie i Barne- og ungdomslitteratur nærmer seg veis ende. Forelesninger, samlinger, oppgaveskriving og litteraturlesing har gitt meg kunnskap, erfaringer og gode opplevelser. Det har vært en spennende tid med både oppturer og nedturer.

Selv om jeg på mange måter føler at dette produktet og prosessen har vært et ego-løp, så hadde jeg ikke klart å gjøre det helt alene. Jeg har hatt gode støttespillere som jeg har vært helt avhengige av, og som fortjener en stor takk. Hege Emma Rimmereide, min veileder, vil jeg takke for fine samtaler, gode tilbakemeldinger og ikke minst for et engasjement for oppgaven min som har vært motiverende for meg. Jeg vil også takke Nina Goga, Ingeborg Mjør og Tone Birkeland som har vist meg veien inn i barne- og ungdomslitteraturen, og som har lært meg så masse. Mine medstudenter Stine Drotningvik, Maren Karlsen, Trine Dale, Cathrine Dagestad Eikeland, Anne-Dagrun Husabø og Beate Nielsen fortjener også en stor takk, for alle slags pauser, fine og rare samtaler, for tilbakemeldinger og viktige diskusjoner. Min tante, Ine Høvik Knudsen, vil jeg takke for at satte av tiden sin til min oppgave og for alle de nyttige kommentarene. Til slutt vil jeg takke mine foreldre, Siri og Jan Owe, for deres tro på meg og for støtten som har gjort det mulig å skrive denne masteroppgaven.

Anette Karlsen,
Bergen, mai 2015

Sammendrag

Litteraturarbeid i skolen er viktig som et ledd i et identitetsarbeid. Fordi skolen består av barn og unge med ulik kulturell bakgrunn, vil det være et behov for identitetsfortellinger som alle elvene kan kjenne seg igjen i. Historier hvor hovedpersonen har en flerkulturell bakgrunn er det likevel lite av i litteraturen, og ofte handler de få tekstene som finnes, om en stakkarslig innvandrers som har problemer med å finne sin plass mellom to kulturer.

Oppgaven diskuterer det flerkulturelle perspektivet i et identitetsarbeid. Med utgangspunkt i tre nyere skandinaviske ungdomsromaner ser jeg nærmere på hovedpersonenes flerkulturelle identitet og utvikling. Materialet består av *Svenhammeds journaler* (2009), *Jakten* (2009) og *Minusmand* (2013). Bøkene er analysert i lys av postkolonialistisk litteraturteori hvor maktdiskurs og kulturell ambivalens er sentrale begreper. Videre i analysene har det vært lagt vekt på hvordan identiteten til hovedpersonene formes gjennom kulturelle forutsetninger, sosiale forventninger og språk.

Funnene i analysene viser at følelse av tilhørighet til en gruppe er viktig for identitetsutviklingen. Fordi familie og familierelasjoner ofte er veldig viktig for innvandrere og deres barn, er det tydelig at en identitetsdanning henger sterkt sammen med hvilket forhold hovedpersonene har til sin familie. Tradisjoner og røtter viser seg også å være avgjørende i forhold til å finne sin plass i verden. De litterære karakterene med en flerkulturell bakgrunn er bevisste på at de er en del av minoriteten. Det er gjennomgående blant hovedpersonene at deres aksept for sin egen bakgrunn, gjenspeiler hvor de befinner seg i en identitetsdanning. Karakterene som er stolte av sin bakgrunn og har kjennskap til sin egen familiehistorie finner lettere sin plass i samfunnet. De har også en tilhørighet til en gruppe gjennom blant annet språket. Karakterene i de flerkulturelle miljøene bruker et multietnisk ungdomsspråk som gjenspeiler at de tilhører minoriteten og at de er stolte av hvem de er, samtidig som de distanserer seg fra andre ungdommer.

Abstract

Literacy work in schools is an important part of the identity formation. As every school consist of pupils from all over the world with different cultures, there are needs of all kinds of stories in order for the pupils to recognise themselves. Stories where the main character has a multicultural background are still lacking, and often are the few texts we can find about the poor immigrant who cannot find his or her place between two cultures.

The thesis discusses the multicultural perspectives in identity formation. On the basis of three Scandinavian books for young adult, I study the main character multicultural identity and development. The material consists of *Svenhammeds journaler* (2009), *Jakten* (2009) and *Minusmand* (2013). I have used post-colonial literary theory as a reading strategy where the discourse of power and the condition of being in-between are key terms. Further in my analysis I have had main focus on how identity develops through cultural premises, social expectations and language.

The discoveries in the analysis reveal that the feeling of belonging to a group is important for the development of identity. As family and family relations often are important for immigrants and their children, it is clear that an identity formation is closely connected to how the relationship between the main characters and their families is portrayed. Traditions and roots appears to be important in relations to find your place in the community. The literary characters with a multicultural background are aware of the fact that they are part of a minority. There is a consistent trend among the main characters that their own accept for who they are, is reflected on where they are located in their own identity formation. The characters who are proud of their background and have knowledge about their family history, are more easily a part of the society, as well as they also belong to a group through a common language. The characters in the multicultural environment use a multi-ethnic youth language that reflects their belonging and proudness of the minority, at the same time as they distance them selves from other youth through the language.

Høgskolen i Bergen, Avdeling for lærerutdanning

Bergen 2015

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn for oppgaven og problemstilling.....	1
1.2 Oppgavens materiale.....	3
1.3 Teoretisk grunnlag og oppbygging av oppgaven.....	6
2. Teoretiske perspektiver	7
2.1 Hvilke begreper velger jeg?.....	7
2.2 Postkoloniale perspektiver	12
2.3 Et maktforhold.....	19
2.4 Wallah wallah.....	22
2.5 Identitet.....	29
3. Analyse	36
3.1 Svenhammeds journaler.....	36
3.2 Jakten.....	46
3.3 Minusmand.....	59
4. Drøfting av funn i analyse	69
4.1 Språklige trekk	69
4.2 Kulturell og familiær påvirkningskraft	72
4.3 Kulturer som møtes og interagerer	76
4.4 Vestens framstilling av ikke-vestlige.....	79
5. Avslutning	83
5.1 Betydningen av det flerkulturelle i et identitetsperspektiv.....	83
5.2 Litteratur som utfordrer det etablerte maktforholdet.....	84
5.3 Veien videre... ..	86
Litteraturliste	88

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven og problemstilling

Et flerkulturelt samfunn

I 2005 ble det nedsatt en arbeidsgruppe i regi av forsknings- og utdanningsdepartementet som ”skulle vurdere helheten i framtidens norskfag, særlig i lys av de utfordringene et flerkulturelt samfunn skaper.” (Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 8). En kan dermed slå fast at det norske samfunnet og skolen kan forstås som flerkulturell. Det betyr også at ungdom med en flerkulturell bakgrunn er med på å forme blant annet Norge til et flerkulturelt samfunn. Skoler på enkelte plasser har opp til ti ulike etniske grupper i en og samme klasse (Dinh, 2002, s. 28).

I norsk dagligtale, blir det flerkulturelle ofte referert til et fenomen ”som skjer” i vestlige samfunn og da spesielt i Norge. Flerkulturalitet diskuteres ofte som et resultat av den store arbeidsinnvandringen til Norge fra Pakistan på slutten av 60-tallet, og flerkulturalitet er et moderne fenomen som påvirker mange ulike arenaer. Det flerkulturelle anses som både en berikelse og som en utfordring, og er stadig et tema i ulike debatter og samtaler. I NOU kan en lese at ”Norge er på vei mot et flerkulturelt samfunn” (NOU 1995:12, s. 13). Hva det vil si at Norge er et flerkulturelt samfunn er ikke like lett å sette ord på, og det finnes flere måter å definere det på ut fra kontekst og hensikt. Blant annet kjennetegnes et flerkulturelt samfunn ved at det består av flere grupper som er kulturelt forskjellige, og som betraktes som ulike (Eriksen, 2014). Ut fra denne definisjonen kan det flerkulturelle forstås som situasjoner hvor menneskers ulikheter gjennom religion, språk, verdier og tradisjoner møtes. Begrepet mangfold er også knyttet til det flerkulturelle, og vektlegger på samme måte som begrepet flerkulturell som noe positivt.

Alle mennesker tilhører i videste forstand en eller flere former for kultur, tradisjon eller samfunn. Hvordan vi handler og lever avhenger av bestemte sett av normer, verdier og tradisjoner som igjen er avhengig av kjønn, sosial status, religion, seksuell legning, lokale og nasjonale forskjeller, og mange andre variasjoner knyttet til kultur. Kulturdebatten snevres likevel ofte inn til slik Vesten og for eksempel Norge framstilles som en ensartet kultur, hvor alle deler samme normer og verdier, satt opp mot ‘de andre’ som ikke deler samme normer og verdier. Flerkulturell og mangfold blir ofte henvist til ikke-vestlige kulturer i et vestlig

samfunn hvor en deler inn i 'de andre' og 'vi'. En slik dikotomisering av 'vi' og 'de andre' har det vært advart mot i mange år (Strand, 2010, s. 61).

Det er sjeldent at det flerkulturelle er knyttet opp mot for eksempel samer, kvener eller romanifolk. Åpnes det opp for et videre syn på det flerkulturelle der også samer, kvener og romanifolk er en del av definisjonen, kan en si at Norge har vært et flerkulturelt samfunn lenge før arbeidsinnvandringen startet. Jeg har valgt å la begrepet flerkulturell også gjelde for de nevnte befolkningsgruppene som er en viktig del av Norges historie.

I 2008 lanserte regjeringen "Mangfoldsåret 2008" hvor en skulle satse på et mer demokratisk kulturliv som gjenspeiler det flerkulturelle mangfoldet i Norge (Kulturdepartementet, 2009). Da kulturdepartementets priser for barne- og ungdomslitteratur 2013 ble delt ut, kommenterte juryen at det var påfallende lite flerkulturelle møter i litteraturen (Norsk Barnebokinstitutt, 2010). Dette er oppsiktsvekkende, da unge mennesker med en flerkulturell bakgrunn også er en stor del av det norske samfunn. Dersom Norge er opptatt av å fremme det flerkulturelle som noe berikende, burde også litteraturen for barn og ungdom gjenspeile dette.

Identitetsdanning gjennom litteraturarbeid

Identitetsarbeid og utvikling av empati har stått som begrunnelse for hvorfor en skal drive med litteraturarbeid i skolen (Hvistendahl, 2005, s. 69). Bruken av bøker er viktig i arbeidet med å finne seg selv, oppdage fortellinger som minner om ens eget liv og få kunnskap om ulike måter å forholde seg til verden på. Identitetsfortellinger er noe alle trenger for å kunne mestre konflikter og gjøre egne valg (Strand, 2009, s. 11-12). Det er gjeldende for alle, uavhengig av kulturell bakgrunn.

Alle barn og unge vil ha nytte av å lese flerkulturell litteratur¹. En viktig del av opplæringen i norsk skole er utvikling av kulturell kompetanse. I Kunnskapsløftets prinsipper for opplæring står det at elevene skal utvikle kulturforståelse gjennom kunnskap om ulike kulturer og ulike kulturelle uttrykksformer. Videre står det at opplæringen skal være med på å utvikle selvinnsikt, identitet, respekt og toleranse (Utdanningsdirektoratet, 2012). Kulturmøter gjennom litteraturen kan være med på å utvikle nettopp den kulturelle kompetansen.

¹ Med flerkulturell litteratur mener jeg først og fremst litteratur som på ulike måter tematiserer det flerkulturelle. Begrepet blir diskutert ytterligere på s. 7

Ingeborg Kongslien (2002) diskuterer litteratur skrevet av innvandrere som et resultat av innvandringen til Norge. Hun beskriver hvordan innvandring kommer til uttrykk gjennom ”nye tema og erfaringsområder så vel som nye språklege bilete og estetiske former i norsk litteratur” (Kongslien, 2002, s. 174). Fordi det er viktig med fortellinger som kan minne om ens eget liv i forbindelse med identitetsarbeid og litteratur, er det interessant å se på litteraturen i et dannelsesperspektiv. Flerkulturell litteratur har gått fra å ha et stort fokus på den stakkarslige innvandreren som opplever undertrykking og mistenkeliggjøring, til en dreining mot konflikter mellom hjemmet og samfunnet (Strand, 2009, s. 50).

Formålet med mitt studie er blant annet å utvikle ny kunnskap om ungdomsbøker som gjenspeiler det flerkulturelle samfunnet. Fordi litteraturarbeid i skolen handler blant annet om å finne identitetsfortellinger, er det viktig at de litterære fortellingene gjenspeiler de utfordringene dagens ungdom med en flerkulturell bakgrunn står ovenfor. Jeg har derfor fokus på hovedpersonenes flerkulturelle identitet i et dannelsesperspektiv, med et blikk på hvordan en dikotomisering av ‘vi’ og ‘de andre’ kommer til syne. Problemstilling lyder av den grunn som følger:

På hvilken måte har det flerkulturelle betydning for hovedpersonens identitetsdanning i et utvalg nyere skandinaviske ungdomsbøker?

1.2 Oppgavens materiale

Oppgaven vil være en tekststudie med utgangspunkt i tre nyere skandinaviske ungdomsromaner, den svenske *Svenhammeds journaler* (2009) av Zulmir Bečević, den norske *Jakten* (2009) av Baroch Tendler og den danske *Minusmand* (2013) av Conrad Fields.

Kriterier til ungdomsromanene

I arbeidet med å finne materiale til oppgaven, tok jeg utgangspunkt i et utvalg kriterier. Første kriterium for valgene av de litterære tekstene var at bøkene på ulike måter skulle sette fokus på et flerkulturelt perspektiv i ungdomslitteraturen. Fordi arbeidet mitt skal gjenspeile dagens utfordringer ungdommer med en flerkulturell bakgrunn står ovenfor, var det nødvendig at bøkene var relativt nye. Jeg ønsket også at ungdomsromanene normaliserer det å være ungdom

med en flerkulturell bakgrunn, samtidig som de viser en bevissthet til hvordan 'de andre' framstilles en et vestlig samfunn.

I oppgaven ønsker jeg å belyse hvordan minoritetens stemme kommer fram gjennom de litterære karakterene, og hvordan dette kan knyttes til 'vi-de andre' diskursen. Derfor var et av kriteriene at forfatter selv skulle være knyttet til et flerkulturelt miljø. En av bøkene er skrevet under et pseudonym og det var derfor vanskelig å legitimere dette kriteriet fullstendig, men jeg har likevel valgt å ta i bruk denne boken da jeg mener den gjenspeiler mange av de andre momentene som er viktig i analysen. *Jakten* viser også en kjennskap til et flerkulturelt miljø som bygger opp under forfatters troverdighet.

I en tidlig fase av arbeidet ble det klart at språket skulle være et sentralt fokus i analysene av materiale. Språkforskning gjort blant innvandremiljøer i Skandinavia viser at de språklige tendensene i innvandremiljøene er like i alle de tre landene. Et tredje kriterium ble derfor at ungdomsbøkene skulle representere både Norge, Sverige og Danmark, og utvalget falt på en bok fra hvert av landene.

Som juryen i kulturdepartementets priser for barne- og ungdomslitteratur 2013 poengterer, er det et lite utvalg av ungdomsromaner med et flerkulturelt perspektiv. Etter å ha satt opp de beskrevne kriteriene, var utvalget derfor begrenset. Likevel var det noen bøker som utmerket seg. Det var også interessant å se at utvalget varierte relativt mye mellom de tre landene, noe som muligens henger sammen med en ulik innvandringshistorikk.

De tre ungdomsromanene kan hevdes å tilføre den flerkulturelle litteraturen et nytt aspekt. Ungdommer er ulike, og menneskers identitet kan ikke plasseres inn i én kategori. Dette gjelder også for ungdommer med en flerkulturell bakgrunn. Det handler ikke nødvendigvis om å være norsk, dansk, svensk eller somalisk, om å være en av 'oss' eller en av 'de andre'. Ens egen identitet handler om mye mer, og gjennom hovedpersonene er det dette oppgavens materiale blant annet formidler.

Tre nyere skandinaviske ungdomsromaner

Svenhammeds journaler, skrevet av den svenskbosniske forfatteren Zulmir Bečević, kom ut i Sverige i 2009. Samme året ble boken nominert til den svenske litteraturprisen *Augustpriset* i

kategorien Årets svenska barn- og ungdomsbok (Svensk förläggareföreningen, 2013). Juryen begrunnet valget med at boken var ”En obehaglig, modig og livsbejakande bok” (Svensk förläggareföreningen, 2013). Ungdomsromanen er oversatt til flere språk. *Svenhammeds journaler* (2009) er en ungdomsbok om å vokse opp i en drabantby i Sverige. Svenhammed, hovedpersonen, opplever det som problematisk å bo i Sverige uten å være helt svensk. ”Jag är trött på att andra yttrar sig om mig och min värld, som journalister, sociologer och annat folk med akademisk utbildning” (Bečević, 2009, s. 7). Med dette som bakgrunn bestemmer Svenhammed seg for å skrive journal om livet sitt og forteller hvordan det egentlig henger sammen.

Norske *Jakten* kom også ut i 2009, og er skrevet under pseudonymet Baroch Tendler. I følge Cappelen Damm lever Tendler et tilbaketrukket liv på Grønland i Oslo (Tendler, 2009). Hvor han er fra og hvem han egentlig er forblir en hemmelighet. Tendlers motto skal være at ”Man skal skrive for å bli hørt, ikke for å bli sett” (Tendler, 2009). *Jakten* er foreløpig den eneste boken gitt ut knyttet til pseudonymet Baroch Tendler. Ungdomsromanen ble tildelt Kulturdepartementets debutantpris (Norsk Barnebokinstitutt, 2010). *Jakten* er en ungdomsroman fra det flerkulturelle miljøet på Grønland i Oslo. Den flerkulturelle bakgrunnen til de litterære karakterene danner et bakteppe i en actionfylt historie om nazisme, drap og kjærlighet.

Den danske boken, *Minusmand* skrevet av Conrad Fields, kom ut i 2013. *Minusmand* er Fields’ debutroman. Fields har selv en flerkulturell bakgrunn og har arbeidet med ungdom i mange år. Gjennom dette arbeidet har han fått et innblikk i Københavns gatetilværelse og sett hvor tøft miljøet kan være. Han har selv uttalt at *Minusmand* er hans måte å tilføye debatten som har vært rundt gjengmiljøet i København en stemme. Han håper selv at boken blir brukt i skolen og at den setter ”problemet” på dagsordenen (Bundgaard, 2013). *Minusmand* tar opp et aktuelt tema. Mange av de tungt belastede innvandererområdene i dagens København er konfliktfylte. I 2008 ble en 19 år gammel gutt med innvandrerbakgrunn skutt og drept på Nørrebro i København. Drapet ble knyttet til narkotikastriden mellom rockerne og innvandrerdominerte grupper (Skævesland, 2011). En 25 år gammel rocker med tilknytning til Hells Angels miljøet ble senere dømt for drapet (Dahl, 2011). Sammen med Fields bakgrunn danner det en troverdig historie. Handlingen i *Minusmand* er lagt til området i København hvor drapet på den 19 år gamle gutten skjedde, og har mange paralleller.

1.3 Teoretisk grunnlag og oppbygging av oppgaven

De tre ungdomsromanene som utgjør materiale i oppgaven, beskriver flerkulturelle miljø. Derfor belyser en del av det teoretiske grunnlaget flerkulturalitet på ulike måter, blant annet knyttet til språk og identitet. I en innvandrerdiskurs kan enkelte begreper virke stigmatiserende og diskriminerende uten hensikt. Jeg grunngir derfor valgene mine knyttet til begrepsbruk som en del av teorikapittelet. Analysene av ungdomsromanene bygger på en postkolonialistisk lesning, hvor begreper som 'liminale rom', 'kulturell hybriditet' og 'tredje rom' er sentrale. Postkoloniale perspektiver er av den grunn en del av det teoretiske grunnlaget. Postkolonialistisk litteraturteori handler også om maktforholdet mellom det vestlige og det ikke-vestlige, og danner derfor et bakteppe for diskusjonen knyttet til en dikotomisering av det vestlige samfunnet og hvordan dette vises i bøkene.

Oppgaven er delt inn i fem kapitler. Etter innledningskapitlet og kapitlet som danner det teoretiske grunnlaget, følger analysedelen av *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand* i kapittel 3. Også i kapittel 4 er analysene i fokus, men med et komparativt blikk. Avslutningsvis trekkes konklusjoner. Funn og resultater gjort i analysene trekkes opp mot innledende problematikk.

2. Teoretiske perspektiver

2.1 Hvilke begreper velger jeg?

Valg av begreper og ord som blir tatt i bruk gir en indikasjon og føring for en mening eller en holdning. Særlig i innvandrerdiskursen er dette gjeldende da begreper som blir tatt i bruk kan virke stigmatiserende og diskriminerende uten at det nødvendigvis er hensikten. Jeg vil derfor begrunne de valgene jeg har gjort i forhold til noen av begrepene jeg bruker i oppgaven.

Flerkulturell litteratur

I denne oppgaven velger jeg å bruke begrepet flerkulturell litteratur til å beskrive materialet. Det har imidlertid vært brukt flere ulike begreper for å dekke litteratur som på ulike måter tematiserer det flerkulturelle.

I artikkelen ”Dei nye stemmene i norsk samtidslitteratur” tar Ingeborg Kongslien (2002) for seg samtidslitteratur skrevet av innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. Til tross for at hun problematiserer det, velger Kongslien å bruke begrepet innvandrerlitteratur. Hun definerer begrepet som ”skjønnlitteratur skriven av menneske som har innvandra til Norge, eventuelt av representantar for andregenerasjon der den tokulturelle situasjonen er markert” (Kongslien, 2002, s. 174). Videre legger Kongslien vekt på at det er opplevelsene til innvandrerene hun er opptatt av, og de kulturmøtene som oppstår i forbindelse med migrasjon. Hun legger vekt på at erfaringene og opplevelsene litteraturen beskriver, er viktig fordi de formidler en innsikt. Kongslien tar også i bruk begrepet migrasjonslitteratur i sin artikkel, og bruker de to begrepene litt om hverandre. I senere utgivelser har hun derimot tatt i bruk begreper som ‘flerkulturell’ og ‘migrantlitteratur’ (Strand, 2009, s. 47).

Jørgen Magnus Sejerstad (referert i Strand, 2009, s. 49) mener at begrepet innvandrerlitteratur kan være med på å generalisere individer, og i en artikkel fra 2003 i Norsk litterær årbok introduserte han migrasjonslitteraturbegrepet. I begrepet migrasjonslitteratur legger han da skjønnlitteratur som handler om og tematiserer en eventuell problematikk i møte mellom to individer eller grupper fra ulike kulturer (Sejerstad, referert i Strand, 2009, s. 47).

Også flere andre litteraturvitere tar i bruk termen migrasjonslitteratur. Likevel definerer de begrepet på litt ulike måter. Kongslien (2002) bruker migrasjonslitteratur fordi forfatter er

innvandrere eller har innvandrereforeldre. Bodil Kampp (2006a) omtaler migrasjonslitteratur som den litteraturvitenskapelige betegnelsen. I artikkelen ”Mellem to kulturer. Flygtninge og indvandrere i tidens ungdomslitteratur” fokuserer hun på ungdomslitterære fortellinger hvor flyktninger og innvandrere er blant de litterære karakterene. Tekstene som hun omtaler er hovedsakelig skrevet av forfattere med dansk bakgrunn, men også unge med innvandrerbakgrunn er representert (Kampp, 2006a, s. 137). Torill Stand (2010, s. 64) som også tar i bruk migrasjonslitteratur, grunngir bruken av begrepet med at den litterære teksten gjenspeiler det at to kulturer møtes gjennom migrasjon.

I boken *Litteratur i det flerkulturelle klasserommet. Mangfold, migrasjon og muligheter*, diskuterer Strand (2009) hvilke begrep som er riktig å bruke og hva som egentlig blir lagt i dem. Her tar hun også for seg begrepet flerkulturell litteratur, som blir hyppig brukt i amerikansk forskning (Strand, 2009, s. 47). Flerkulturell litteratur blir definert både i pedagogiske og litterære kategorier. De pedagogiske definisjonene legger vekt på de utdanningsmessige og sosiopolitiske aspektene, mens de litterære definisjonene tar utgangspunkt i om de enkelte litterære tekstene er flerkulturelle (Skaret, 2006, s. 36). Litteraturforskeren Reed Way Dasenbrock (referert i Skaret, 2006, s. 36) mener at en tekst kan være flerkulturell på flere grunnlag. Den kan være flerkulturell fordi den handler om flerkulturelle miljøer. Videre kan den være flerkulturell på bakgrunn av språket den skrives på, altså om den henvender seg til en leser med en annen kulturell bakgrunn enn den har sitt utgangspunkt i.

På bakgrunn av slik Dasenbrock definerer og bruker begrepet flerkulturell litteratur, er det et mer dekkende begrep for materialet og innholdet i min oppgave enn de andre nevnte begrepene, innvandrerlitteratur og migrasjonslitteratur. Tekstene i materialet handler om flerkulturelle miljøer, uten at det nødvendigvis legges mye vekt på kulturmøter og hvordan hovedpersonen opplever det å bo i et fremmed land. I tillegg er språket særlig av interesse.

Begrepene innvandrere, migrasjon og minoritet

Innvandrer betegnes i følge *Store Norske Leksikon* som ”person som flytter til et annet land med sikte på varig opphold” (Innvandrer, 2012). Altså er det i følge denne definisjonen mennesker som bosetter seg i et annet land enn de opprinnelig er født i. Likevel er ikke betegnelsen entydig. I statistiske sammenhenger i Norge regnes også personer født i Norge

med to utenlandsfødte foreldre som innvandrere, men da med betegnelsen norskfødte med innvandrerforeldre (Statistisk Sentralbyrå, 2015). Det vil si at barn som blir født i Norge, som ikke har tilknytning til foreldrene sitt hjemland, i statistiske sammenhenger blir regnet som innvandrere. En kan sette spørsmålsteget til hvilken innvirkning denne kategoriseringen har på barnas identitetsdanning. Begrepene førstegenerasjonsinnvandrere og andregenerasjonsinnvandrere tidligere vært brukt for å skille innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. I dag vil spesielt det siste begrepet kunne oppfattes som stigmatiserende og brukes ikke lengre i forskningssammenheng, fordi det setter en person i relasjon til en annen uten å gi personen en egen identitet.

Migrasjon beskriver også, på lik linje med innvandrere, fenomenet med at mennesker forflytter seg, og at det handler om et tidsrom som er av en viss varighet (Egden, 2012, s. 53). I motsetning til innvandrere eller innvandring handler migrasjon om både det å utvandre og det å innvandre. Det kan også gjelde for mennesker som forflytter seg innenfor et lands grenser. Fordi det også kan omfatte utvandring er begrepet, knyttet opp mot litteratur og materiale i denne oppgaven, ikke tilfredsstillende da oppgaven vil ta for seg identitetsutvikling hos ungdommer som i ulik grad er relatert til innvandring.

Oppgaven omhandler menneskegruppen som går under betegnelsen norskfødte med innvandrerforeldre. Mange av de litterære personene i materialet i oppgaven er ungdommer født i Skandinavia, men med foreldre som på et tidspunkt har innvandret. Betegnelsen norskfødte med innvandrerforeldre er en tung betegnelse å bruke utenfor statistiske sammenhenger. Da forskere på feltet selv tar i bruk begrepet andregenerasjonsinnvandrere, har det vært fristende å ta i bruk dette begrepet. Hensikten med oppgaven har likevel vært å vise at ens identitet handler om mye mer enn hvor ens foreldre kommer fra, og derfor prøver jeg å unngå andregenerasjonsinnvandrere, et begrep som jeg mener er stigmatiserende og sender feile signaler. Ungdom med innvandrerbakgrunn eller minoritetsungdom er en bedre beskrivelse dersom en i det hele tatt er tvunget til å bruke en kategori.

Som beskrevet i innledningen er det sjeldent at nasjonale minoriteter som romanifolket blir knyttet til det flerkulturelle. Romanifolket er en minoritet i Norge, men kan ikke settes i sammenheng med innvandrerbegrepet, til tross for at de er et vandrende folk (Møystad, 2010, s. 100). I en av ungdomsromanene, *Jakten*, møter vi Johan, som er romanifolk. Han går derfor under betegnelsen minoritet og ikke ungdom med innvandrerbakgrunn. Som vist er det mange

begreper og betegnelse å forholde seg til, og jeg opplever det vanskelig å måtte ta et standpunkt til hvilken kategori en skal bruke på unge mennesker som faktisk er helt vanlige ungdommer. Likevel er det den realiteten jeg må forholde meg til.

Det vanskelige kulturbegrepet

Mennesker er både like og forskjellige. Mennesker er like ved at de alle har et verbalspråk, og ved at alle mennesker er sosiale, det er kun gjennom menneskelig kontakt at vi lærer å bli menneskelige. Mange av likhetene og ulikhetene ligger i det kulturelle. Folk innenfor en kultur har flere fellesnevnerer som for eksempel språk, religion og moral. Likevel vil det være variasjoner innenfor samme kultur. Dette skyldes at ulike miljøer kan ha ulike verdier og normer (Eriksen & Sajjad, 2011, s. 33).

I følge Thomas Hylland Eriksen og Torunn Arntsen Sajjad (2011, s. 34) er kultur et av språkets vanskeligste ord. Det kommer fra det latinske ordet 'colere', som opprinnelig betød å dyrke. I dagligtalen i dag brukes kultur i mange ulike sammenhenger og det beskriver mange forskjellige fenomener, blant annet ungdomskultur, politisk kultur, innvandrerkultur og studentkultur. Ofte forbindes kultur med billedkunst, litteratur, klassisk musikk også videre (Eriksen og Sajjad, 2011, s. 34).

Den engelske antropologen Edward Tylor, definerte allerede i 1871 kultur som: "Kultur, eller sivilisasjon, er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn" (Tylor, referert i Eriksen & Sajjad, 2011, s. 35). Eriksen og Sajjad (2011, s. 35) trekker fram det at mennesker er forskjellige fordi samfunn og miljø krever det og at egenskaper ikke er medfødte, som interessant og fremdeles aktuelt i dag. Ut fra denne definisjonen trekker de den slutningen at "*kultur er det motsatte av natur*" (Eriksen og Sajjad, 2011, s. 36). Mennesker er født med biologiske behov. Kulturen er med på å gjøre de biologiske behovene til kulturelle behov. Til tross for at mennesker i hele verden er født mer eller mindre med de samme behovene, er kulturen med på å forme hvordan disse behovene blir tilfredsstilt, og hvordan de er tillært gjennom normer i samfunnet en lever i.

De senere år har også begreper som 'fremmede kulturer', 'kulturforskjeller' og 'kulturkonflikter' blitt mer og mer aktuelle. Her blir kultur brukt på en helt annen måte enn

slik Taylor gjør i sin definisjon. Eriksen og Sajjad (2011, s. 33) poengterer at begrepet kulturforskjeller må brukes med varsomhet, for ikke å gjøre mennesker mer like eller ulike enn de i utgangspunktet er. Det kan være fristende å forklare konflikter mellom for eksempel nordmenn og minoriteter utfra kulturforskjeller, uten å se på den egentlige årsaken til konflikten. Kulturbegrepene kan lett misbrukes og være med på å gjøre kulturkløften enda dypere, da de brukes på en overforenklet og ødeleggende måte.

En er ikke født med kultur, men likevel overføres kultur fra generasjon til generasjon. Mennesker lærer ulikt utfra hvor vi kommer fra. Kultur endrer seg, og den endrer seg raskere nå enn før. Gjennom moderniseringsprosesser kommer menneskene nærmere hverandre, vi har større kontakt og vi er mer avhengige av hverandre over landegrensene (Eriksen og Sajjad, 2011, s. 36). Eriksen og Sajjad (2011, s. 40) framhever hvordan kulturelle ferdigheter skaffes ved å være medlem av et samfunn. Det vil ikke si at mennesker som lever på samme sted tillærer seg samme type kultur. Det eksisterer kulturelle variasjoner innenfor ett samfunn, og det er dette som gjør at et samfunn blir flerkulturelt. Kultur er altså noe som en lærer fra tidligere generasjoner, samtidig som mennesker lærer kultur gjennom å være medlem i et samfunn. Ungdom som er født og oppvokst i Norge, men som har foreldre som har med seg kultur fra et annet samfunn, kan dermed oppleve å tilhøre to kulturer.

2.2 Postkoloniale perspektiver

Postkolonialisme

Selv om kolonialismen kan spores helt tilbake til antikken, er det i dag mest vanlig å knytte kolonialismen til hvordan europeiske stater etablerte kolonier utenfor Europa fra 1500-tallet (Knudsen m.fl., 2014). Bill Ashcroft, Gareth Griffiths og Helen Tiffin (2002, s. 1) peker på hvordan store deler av verden fremdeles er påvirket av kolonialismen. Det politiske og økonomiske aspektet er tydelig. Litt mindre tydelig er gjerne den innflytelsen den har hatt på mennesker rundt om i verden i dag.

Ashcroft m.fl. (2002, s. 1) framhever litteraturen, sammen med andre kunstformer, som en av de viktigste måtene å få fram stemmene til menneskene som har blitt påvirket av kolonialismen. Det er dette postkolonialisme handler om, studiet av kultur, og da særlig litteratur som har blitt påvirket av koloniseringen av kulturer og samfunn (Bill Ashcroft, Helen Tiffin & Gareth Griffiths, 2000, s. 186). Anne Skaret skriver at det har vært uenigheter innad i feltet, og da spesielt på hvordan en skal definere begrepet postkolonialisme og andre brukte begreper. Likevel mener hun at de fleste er enige om at prefikset post i postkolonialisme ikke nødvendigvis betyr at det handler om noe som skjer etter at kolonialismen er over (Skaret, 2011, s. 37).

Ashcroft m.fl. (2002, s. 2) bekrefter Skarets slutning og skriver at begrepet dekker hele den historiske epoken fra koloniseringen startet og fram til i dag. Også Hans Hauge (2007, s. 8-9), en viktig formidler av postkolonialistisk teori i skandinavisk litteraturvitenskap, legger vekt på at prefikset ikke nødvendigvis betyr at en er kommet forbi kolonialismen. De teoretikerne som mener at postkolonialismen viser til tiden etter kolonitidens opphør, markerer dette ved å bruke begrepet 'post-colonial' og ikke 'postcolonial' (Hauge, 2007, s. 9). Også begrepet neokolonisme er brukt blant enkelte teoretikere. Da for å understreke at kolonialismen fortsetter (Skaret, 2011, s. 37). I boken *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*, blir begrepet definert på følgende måte: "Post-colonialism (or often postcolonialism) deals with the effects of colonization on cultures and societies" (Ashcroft, Tiffin & Griffiths, 2000, s. 186). Hauge (2007, s. 7) skriver i introduksjonskapittelet til boken *Postkolonialisme* (2007), at postkolonialisme henviser til både bestemt litteratur som er skrevet og til hvordan en leser denne litteraturen. Lesemåten er det en refererer til som postkolonial teori, mens postkolonial

litteratur viser til engelsk litteratur som er skrevet i eller med relasjon til kolonier.

Den australske og den amerikanske versjonen

Hauge (2007, s. 10) deler postkolonialismen inn i to tendenser, den australske og den amerikanske versjonen. Den førstnevnte har utviklet seg fra Commonwealth-litteratur og litteraturkritikken. Innenfor denne tendensen står *The Empire Writes Back* fra 1989 av Bill Ashcroft, Gareth Griffiths og Helen Tiffin som et sentralt verk. Her er blikket rettet mot selve skjønnlitteraturen, lesningen og vurderingen av den. Lesningen fokuserer på språklige, narrative og tematiske trekk i postkolonial litteratur. Som tittelen på boken antyder, legges det her vekt på hvordan forfattere i de tidligere koloniene skriver om møtet med kolonien eller hvordan de skriver fra kolonien. Litteraturen er skrevet på forfatteren sitt eget ”språk”, altså på kolonimaktens språk, men på en ny måte. Språket blir opphevet og erstattet med et språk som avviker fra det normale og korrekte. ”Kombinationen af ‘abrogation’ og ‘appropriation’ – dvs. den samtidige afvisning og tilegnelse af kolonimagts sprog – er et greb, der bruges i postkolonial litteratur” (Hauge, 2007, s. 11). Grepet som Hauge her beskriver kan en se igjen i litteratur hvor ord, uttrykk og fraser fra forfatterens egne språk blir brukt sammen med kolonimaktens språk. I *The Empire Writes Back* (1989) er det et viktig poeng at teori og praksis plasseres i de postkoloniale litteraturene. Et annet viktig poeng ved boken, er synspunktet på at europeisk teori ikke er tilstrekkelig alene i studier av postkolonial litteratur (Hauge, 2007, s. 12). I følge Ashcroft m.fl. (2002, s. 11) vil europeisk teori gi et feilaktig bilde av kultur, og kan dermed ikke brukes tilfredsstillende på kompleksiteten i den kulturelle opprinnelsen som en finner i den postkoloniale litteraturen. I *The Empire Writes Back* (1989) er det lagt vekt på at en teoretiske tilnærming til litteratur skal ”suppleres med tematiske, historiske og ”indfødte” eller lokale tilgange” (Hauge, 2007, s. 13).

Skaret (2011, s. 38) skriver at det er forholdet til europeisk teori, som skiller de to versjonene av postkolonialisme. I motsetning til den australske versjonen, er den amerikanske versjonen ikke er videreføring av Commonwealth-litteraturen. Edward Said og Homi K. Bhabha er viktige navn innenfor utviklingen av den amerikanske retningen av postkolonial teori (Skaret, 2011, s. 38). Sids tekst *Orientalism: Western Conceptions of the Orient* fra 1978 blir sett på som opprinnelsesteksten innenfor retningen. Til tross for at begrepet postkolonialisme ikke er nevnt i boken, er det argumentert for at det er denne boken som satte feltet i gang (Hauge, 2007, s. 15). Bhabhas teorier på kultur, hvor det er fokus på å skape mening i en kulturell ambivalens, står sterkt innenfor den amerikanske versjonen av postkolonialismen. Hauge

beskriver den amerikanske versjonen, og da spesielt Said som mer filosofisk. Videre fokuserer den amerikanske versjonen mindre på selve lesningen og dens vurdering, og har en større bredde (Hauge, 2007, s. 15).

Forestillingen om ‘den Andre’

I verket *Orientalism: Western Conceptions of the Orient* (1978) tar Said for seg diskursens makt. Her diskuterer han hvordan den vestlige moderne kultur ikke kan forstås uten at man tar i betraktning den innflytelse kolonialismen har hatt (Hauge, 2007, s. 17). I boken ser også Said på ulike europeiske litterære representasjoner av Orienten og orientaleren. Han mener at disse representasjonene utgjør en maktdiskurs som framstiller Orienten og orientaleren som ‘den Andre’², som ikke selv får komme til orde. Diskursen kaller han for orientalisme. Gjennom utallige litterære framstillinger om ‘den Andre’ skaper den orientalistiske diskursen en forestilling om Orienten og orientaleren som gradvis blir til en sannhet. På denne måten blir Europa tildelt en politisk makt og kulturelt hegemoni gjennom diskursen om Orienten og orientaleren. Said peker også på at europeere ikke ville fått en identitet uten ‘den Andre’ (Hauge, 2007, s. 17). Ideen om ‘den Andre’, ”den, der ikke har stemme, og som er ekskludert fra teksten, litteraturen eller kulturen” (Hauge, 2007, s. 18), fikk stort innpass i litteraturteoretikers verden, og ble flittig brukt. I boken *Culture and Imperialism* fra 1994 introduserer Said en lesestrategi som han betegner som en ”kontrapunktisk lesning”. Said, som er opptatt av å gi de som ofte blir overhørt i litteraturen en stemme, mener at en slik lesning gir rom for både den koloniserte og den koloniserende. En slik lesning vil gi teksten dybde og tilføre den noe mer (Hauge, 2007, s. 19).

Et syn på kultur som framhever fellesskapet

Mens Said beskriver forholdet mellom kolonisator og kolonisert som binært og statisk, mener Bhabha (referert i Skaret, 2011, s. 42) at forholdet er komplekst og at kolonimakten ikke alltid kan være helt sikker på sin dominans. Dette fordi den koloniserte aldri kan bli som kolonisatoren, til tross for et ønske om det. For å beskrive dette ambivalente forholdet utvikler Bhabha begrepet ”mimicry”. Dette viser til det å herme (mimic) etter kolonimakten. Ved å ta i bruk begrepet som ikke ligger langt unna mockery, tar Bhabha makten fra kolonisatoren og gir den koloniserte mer spillerom enn det Said gjør (Bhabha, referert i Skaret, 2011, s. 42).

² Her brukes stor A fordi Said bruker denne termen i sine teorier om Orienten. Jeg har valgt å bruke begrepet ‘de andre’ andre steder i oppgaven.

I det som Bart Moore-Gilbert, Garteth Stanton og Willy Maley (1997) beskriver som Bhabhas andre fase i hans teori, flytter Bhabha fokuset over på ”the contiguity of cultures sharing the same space and relations of ostensible” (Moore-Gilbert, Stanton & Maley, 1997, s. 36).

Bhabha ser her på kulturmøter som den koloniale historien er et resultat av. Han knytter dette særlig til nyere migrasjon. Det er her han utvikler begrepene som er sentrale i hans teorier, *tredje rom*, *hybriditet* og *liminalitet*. Som bakgrunn for begrepene, ligger Bhabhas forståelse av kultur, og hvordan han skiller mellom kulturelt mangfold og kulturell forskjell (Moore-Gilbert m.fl., 1997, s. 37).

Kulturelt mangfold og kulturell forskjell

Kulturelt mangfold, som Bhabha finner innenfor den liberale multikulturalismen, stiller han seg kritisk til. Her blir kultur sett på som noe som kan samles, vurderes og forstås. I et intervju med Jonathan Rutherford bruker Bhabha begrepet ‘musee imaginaire’ om kulturelt mangfold, ”[...] as though one should be able to collect and appreciate them” (Bhabha, referert i Rutherford, 1990, s. 208). Slik mener Bhabha at andre kulturer blir sett i lys av en dominerende kultur. Den liberale multikulturalismen oppmuntrer til kulturelt mangfold, men ved å betrakte kultur på denne måten, vil ikke kulturelle forskjeller kunne utfolde seg (Bhabha, referert i Skaret, 2011, s. 43). På bakgrunn av dette er Bhabha mer opptatt av kulturelle forskjeller enn kulturelt mangfold, som han da mener ikke er mulig. Han definerer kulturell forskjell som ”the process of the enunciation of culture” (Bhabha, 2004, s. 50). Bhabha er altså mest opptatt av den prosessen som oppstår når ulike kulturer samhandler og en tydeliggjøring av kultur tvinges fram. Dette refererer han til som en hybridiseringsprosess (Bhabha, 2004, s. 5).

Bhabha legger vekt på at kulturelle ytringer ikke kan ordnes og forstås innenfor et felles rammeverk, og introduserer begrepet ‘cultural translation’ for å forklare hvordan alle kulturer er relatert til hverandre. Han mener at alle kulturer er beslektet, og at ”cultures are only constituted in relation to that otherness” (Bhabha, referert i Rutherford, 1990, s. 210). Fordi kulturell mening skapes i ulikheter og avstander mellom hvordan kultur blir uttrykt og hvordan den blir oppfattet, vil en kultur aldri være fullstendig i seg selv. På bakgrunn av slik Bhabha forklarer ‘cultural translation’ og hans argumentasjon på at det ikke finnes en opprinnelig kultur, mener han at alle kulturer til enhver tid er i en hybridiseringsprosess (Bhabha, referert i Rutherford, 1990, s. 211).

Ved å fokusere på det som oppstår når kulturer samhandler som noe positivt, formidler Bhabha et syn på kultur som framhever et felleskap. Han er opptatt av at kulturelle forskjeller må leve side om side med hverandre, og at konflikter og problemer også fører til endringer som gjør at samfunnet utvikler seg. Han mener at det nettopp er i de tilfellene hvor ulikheter kommer til uttrykk, at kultur kommer til syne. Fordi kulturer er i en hybridiseringsprosess, så vil også friksjoner føre til at nye meninger og posisjoner oppstår (Bhabha, ref. i Skaret, 2011, s. 44).

Liminalitet, hybriditet og tredje rom

I *The Location of Culture* (2004) argumenterer Bhabha nettopp for å rette oppmerksomheten mot det stedet hvor kulturer møtes og interagerer, og ikke mot problemene som oppstår i grensene mellom to kulturer, hvor fokuset i debatten rundt kulturell interaksjon har opprinnelig lagt. I forbindelse med teoretiseringen av dette området imellom og prosessene rundt det at kulturelle forskjeller skal forhandles, utvikler Bhabha begrepene *liminalitet*, *hybriditet* og *tredje rom* som alle er mye brukt innenfor postkolonial teori (Bhabha, 2004, s. 233).

Liminalitet viser til det området imellom kulturer, hvor det oppstår muligheter for kulturell endring. For å forklare begrepet viser Bhabha til et kunstverk av Reneé Green hvor selve museumsbygningen er brukt som en metafor. Øvre del av bygningen er merket med 'blackness', mens nedre delen i bygget er merket med 'whiteness'. Trappen mellom disse to delene av bygget, er det Bhabha refererer til som et liminalt rom. Her skjer det en interaksjon mellom svart og hvitt, og det åpnes for muligheten å skape nye former av kultur (Bhabha, 2004, s. 5). Barn av innvandrere opplever ofte å bli referert til som "andre" både i hjemlandet til foreldrene og i landet hvor de er født. Christine M. Jacobsen (2002, s. 90) skriver om Janaan, en ung kvinne av tyrkisk opprinnelse, som opplever at hun står et sted midt imellom. Dette stedet som hun opplever at hun befinner seg i, er det Bhabha (2004) refererer til som et liminalt rom, hvor kulturer møtes og det oppstår muligheter for kulturell endring. I en dialog mellom de to stedene formes hennes identitet. Mange unge med foreldre som har innvandrerbakgrunn opplever nettopp å befinne seg et sted mellom to kulturer. Gjennom disse unge menneskene som er født i Norge, men som bærer med seg mye av foreldrene sin kultur, kan en oppnå det Bhabha (2004) streber mot, nemlig at kulturer samhandler og forhandler på en positiv måte, og gjør at samfunnet utvikler seg. Interaksjonen mellom svart og hvitt eller to former for kultur, kaller Bhabha (2004, s. 5) for kulturell *hybriditet*. Dette begrepet blir da

knyttet opp til liminalitet. I utgangspunktet viser dette begrepet, hybriditet, til raseteorier og krysning av arter. Det hadde en negativ betydning ved at blandingsraser ble sett på som urene og uproduktive (Skaret, 2011, s. 45). Bhabha redefinerer begrepet og bruker det for å vise språkets mulighet til å være det samme, men likevel noe annet og hvordan dette er med på å oppheve kolonimaktens dominans. Han understreker at "the importance of hybridity is not to be able to trace two original moments from which the third emerges", men å se på det som kan oppstå her (Bhabha, ref. i Rutherford, s. 211). Altså er hybriditetsbegrepet nært knyttet til det siste begrepet som er sentralt i Bhabhas teorier, nemlig det *tredje rom*. Skaret framhever at begrepet mangler en presis definisjon, og selv definerer aldri Bhabha begrepet, men forklarer det tredje rom som noe som skjer i forbindelse med kulturelle møter. I et kulturmøte vil det oppstå kulturelle ytringer som skaper ambivalens, og det er et behov for å forhandle for å skape mening. Bhabha skriver: "The production of meaning requires that these two places be mobilized in the passage through a Third Space" (Bhabha, 2004, s. 53). Det tredje rom er altså et ambivalent "rom" hvor kulturelle ytringer er i en kontinuerlig forhandling mellom ulike og til tider motstridende identiteter. Skaret skriver hvordan Bhabhas teori skal forstås som et sted hvor forhandlinger kan finne sted. Det skal være et kreativt og fruktbart sted hvor det skapes noe nytt gjennom ulike stemmer (Bhabha, referert i Skaret, 2011, s. 47).

Bhabha (2004, s. 10) understreker at det er på grensene av kulturer hvor vi finner kulturell mening. Det er i rommene imellom hvor det interessante ligger. "For a willingness to descend into that alien territory [...] may reveal that the theoretical recognition of the split-space of enunciation may open the way to conceptualizing an *international culture*" (Bhabha, 2004, s. 56). Det tredje rom åpner dermed opp for at kulturer kan leve side om side nettopp fordi de er hybride. Det er ikke et mål å forstå det andre fullt ut, men å tillate det uforståelige (Skaret, 2011, s. 47). Bhabha (referert i Skaret, 2011, s. 48) argumenterer gjennom moderne immigrasjon i Vesten for at kategorier som kultur, folk og nasjon er i en konstant endringsprosess. Dette grunnet det som skjer i liminale rom, hvor begrepene skapes og gjenskapes. Her framhever Bhabha (referert i Skaret, 2011, s. 48) minoritetens stemme som viktige å lytte til da de tilfører den nasjonale identiteten noe annet.

I motsetning til Eriksen og Sajjad (2011) er ikke Bhabha skeptisk til kulturelle forskjeller. Bhabha trekker forskjeller fram som stedet hvor endring og utvikling kan forekomme, mens Eriksen og Sajjad mener at begrepet setter mennesker opp mot hverandre ved å framheve forskjellene. Likevel er de enige om at kultur er noe som skjer mellom mennesker, og at en

samhandling er noe positivt. Ved å kunne omfavne forskjeller som noe positivt slik Bhabha gjør, er det mulig at den enkelte enklere kan omfavne sin egen kulturelle identitet og dermed akseptere sin egen identitet.

Fra teori til analyse

Postkolonialismen er i følge Hauge (2007, s. 20) ikke en teori som kan anvendes direkte på en litterær tekst, og det er heller ingen metode. Det som skiller postkolonialisme fra andre historiske studier fra kolonitiden og imperialismen, er at den vender seg mot tekstualiteten ved å kombinere tekstteori og historisk materiale. Imperiet blir sett på som en tekst eller diskurs. Det er ikke gitt på forhånd hvilke type tekster som kan leses i lys av postkolonialistisk teori. En kan lese kanoniserte tekster og undersøke hvordan teksten er preget av imperialismen. En postkolonial lesning har fokus på det som blir oversett, i tekstens periferi. Her undersøkes det hvordan det imperiale kommer til uttrykk gjennom blant annet hvordan det påvirker det daglige livet i det koloniserte landet. Det er og mulig å se på nyere litteratur skrevet av innvandrere i de fleste land. Også her ser en på hvordan livet blir påvirket av omgivelsene, og det underliggende i teksten (Hauge, 2007, s. 20-21).

Mads B. Claudi (2013, s. 190) hevder at postkolonialismen streber mot å utvikle et rammeverk for å kunne analysere maktforholdene mellom Vesten og ikke-vestlige samfunn. Teorien danner bakteppet for å analysere og avdekke maktforholdet som ligger i den tidligere diskuterte 'vi-de andre' diskursen. Claudi legger vekt på to overordnede problemstillinger knyttet til postkolonialistiske analyser. Den første undersøker holdninger knyttet til mennesker med ikke-vestlig bakgrunn, mens den andre ser på hvordan etablerte vestlige forestillinger om det ikke-vestlige kommer til uttrykk og blir utfordret i litteratur skrevet hovedsakelig av forfattere med ikke-vestlig bakgrunn (Claudi, 2013, s. 190).

Det å utfordre forestillinger om kulturer og identiteter er nært knyttet til slik Bhabha beskriver den postkoloniale litteraturen på begynnelsen av 1900-tallet. Hans teoretiske rammeverk her er med på å identifisere og analysere tekster hvor etablerte kultur- og identitetsbegreper blir utfordret (Claudi, 2013, s. 199). Tekstene som analyseres i oppgaven utfordrer på ulike måter etablerte forestillinger og holdninger knyttet til ungdommer med ikke-vestlig bakgrunn, og dermed vil et postkolonialistisk teorigrunnlag danne et rammeverk i analysene.

2.3 Et maktforhold

Som den postkolonialistiske litteraturteorien viser, er maktforholdene mellom det vestlige og det ikke-vestlige sentralt i denne teorien. Postkolonialistiske analyser handler ofte om å kartlegge holdninger knyttet til mennesker med ikke-vestlig bakgrunn eller undersøke hvordan litteraturen utfordrer og undergraver vestlig etablerte forestillinger om det ikke-vestlige. I den amerikanske varianten av postkolonialismen vektlegges maktstrukturer knyttet til kolonialismen, og det undersøkes hvordan vestlig makt og dominans videreføres på ulike måter.

Stereotypier og generalisering

Grenser og kontraster er viktig for å kunne skape grupper og sosial identitet. Gjennom grenser og kontraster løses også eksisterende grupper opp. Forestillinger som kan holde etniske grupper sammen er en felles historie, tanker om rase og medfødte egenskaper, politisk system eller religion og hudfarge (Eriksen & Sajjad, 2011, s. 56).

Stereotypibegrepet er blitt definert på flere hold. Eriksen og Sajjad (2011) definerer begrepet som ”forenklerde beskrivelser av antatte kulturtrekk ved bestemte typer av mennesker, som fungerer grensesettende i forhold til dem” (Eriksen og Sajjad, 2011, s. 56). Også Jacobsen (2002, s. 103) peker på faren ved å tildele en gruppe mennesker kulturelle karakteristika kun fordi de kan plasseres i samme gruppe eller kategori. Altså er stereotypier en type fordommer. Slike nedlatende holdninger til andre er med på å styrke felleskapet i en gruppe. Eriksen og Sajjad (2011, s. 57) framhever at stereotypier ofte er overdrevne, og at det er umulig å si noe generelt om det faktisk er noe hold i dem. Stereotypier kan lett avvises og skyldes feil behandling av fakta, men likevel kan det være vanskelig å endre etablerte stereotypier (Eriksen & Sajjad, 2011, s. 58).

Stereotypier bidrar til å skape orden i sosiale grupper, og kan skape en trygghetsfølelse. Stereotypier kan gå over til fiendebilder hvor folkegrupper oppfattes som trussel, og dermed ha stor skadevirkning i samfunnet (Eriksen & Sajjad, 2011, s. 57). Også Tone Horntvedt (2012, s. 251) framhever at stereotypier skapes grunnet et ønske om orden i verdenen vår, som gir oversikt og kontroll. Mennesket har et behov for å kategorisere og klassifisere fordi det ikke klarer å forholde seg til kaos (Geertz, referert i Horntvedt, 2012, s. 251).

Et annet begrep som ligger tett opptil stereotypier er generalisering. Eriksen (2011, s. 67) mener at oppfatninger av en bestemt type gruppe mennesker som ikke baserer seg på faktakunnskap, kan kalles generaliseringer. Denne definisjonen er åpenbart veldig lik slik Eriksen og Sajjad (2011) definerer stereotypier. Jeg vil derfor prøve å skille disse to begrepene. Generalisering skyldes fordommer som det ikke er noe hold i. Fordommer kan være både negative og positive, men felles for alle typer fordommer er at de forhåndsdømmer. Når fordommer brukes for å stemple eller stigmatisere, omtales de som stereotypier, og en kan dermed si at stereotypier trer fram på bakgrunn av generalisering (Eriksen, 2011, s. 68).

‘Vi’ mot ‘de andre’

Mennesket har altså et behov for å klassifisere ut fra hvem en selv er, og stereotypier dannes for å skape en større tilhørighet til den eksisterende gruppen en tilhører. Dette henger sammen med hvordan mennesket har en tendens til å klassifisere seg selv og sin gruppe som oss og vi, mens en motstående gruppe vil være dem eller de andre.

Jacobsen (2002, s. 86) peker på hvordan ‘vi-de andre’ er en sentral diskurs i fastsettelsen av ”det norske”. Innvandrere og deres etterkommere blir satt i kategorien ‘de andre’, som igjen henger sammen med noe fremmed eller unormalt i den norske diskursen. Det tas i bruk begreper som fremmedkulturelle, fremmedspråklige og så videre. Også i tilfeller hvor det er snakk om personer som er født og oppvokst i Norge. Disse kategoriene brukes som ”gjensidige utelukkende kategorier hvor innvandrere er lik ikke-norsk og norsk er lik ikke-innvandrere” (Jacobsen, 2002, s. 86). Dette gjør at kategoriene innvandrere og norsk blir oppfattet mer som ekskluderende enn inkluderende. Denne måten å bruke de ulike kategoriene på gjelder også unge innvandrere eller barn av innvandrere (Jacobsen, 2002, s.86).

Jacobsen (2002, s. 87) framhever hvordan kategorien ”innvandrerdømt” i økende grad blir framstilt som negativ, og at stereotypiene er tydelig kjønnsesifikke, noe som ofte blir framhevet i media. Hvordan sosiale kategorier blir framstilt i media er av stor betydning for hvilke bilder og stereotypier som dannes. Dette påvirker videre menneskers identifikasjon av seg selv, ”vi identifiserer og konstruerer oss selv som sosiale personer gjennom medierte symboler så vel som i direkte sosiale samhandlinger” (Jacobsen, 2002, s. 87).

Barn til innvandrere blir ofte omtalt som ”andre” både i landet hvor foreldrene har migrert til og i landet hvor foreldrene har migrert fra. Dette å stå et sted midt imellom er det mange unge med innvandrerforeldre som opplever. Den unge generasjonen er i en posisjon som gjør at de ikke passer inn i de etablerte sosiale kategoriene. Jacobsen (2002, s. 90) skriver at de blir både og, eller verken eller. Tilskrivelse av identitet kan føre til at mennesker opplever sin tilskrevne identitet som begrensende. Ved å bli kategorisert som ‘de andre’, opplever en også å bli satt i bås med mennesker en ikke identifiserer seg med, og som man gjerne ikke ønsker å bli identifisert med. Jacobsen framhever at personer som ofte blir kategorisert som innvandrer eller utlending i møte med nordmenn, opplever å bli representanter for en kultur eller religion som er fremmed eller skremmende. Deres individuelle identitet blir ikke anerkjent (Jacobsen, 2002, s. 91).

I boken *Det norske sett med nye øyne* fra 2002 diskuterer Marianne Gullestad innvandringsdebatten med fokus på oss og dem, og hva denne rammen har å si for den enkeltes individs identitetsdannelse. Hun argumenterer for hvordan inndelingen i samfunnet består av to delingen nordmenn og innvandrere. Et bilde på dette er oss som verter og dem som gjester, og på denne måten vil innvandrere alltid framstå som mottakere og ikke bidragsyttere i norsk kultur og økonomi. Videre argumenterer Gullestad for at dette skillet mellom oss og dem fører til at de to kategoriene diskuteres hver for seg. (Gullestad, 2002, s. 154).

‘Vi-de andre’ diskursen kan knyttes mot det maktforholdet som står sentralt innenfor den postkolonialistiske litteraturteorien. Stereotypiene som dannes på grunnlag av fordommer og som et behov for å føle en tilhørighet til en viss gruppe, understreker den maktposisjonen ‘vi’-delen av diskursen står i. Gullestad sin argumentasjon hvor innvandrere blir sett på som gjester, kan videre knyttes til Bhabhas (2004) kritiske syn på et kulturelt mangfold hvor han mener at kulturer blir sett i lys av en dominerende kultur. Kulturer som knyttes til ‘de andre’ blir sett i lys av den dominerende kulturen som er representert av ‘vi’, og som da uttrykker det Gullestad (2002) viser til som verten.

‘Vi-de andre’ i litteraturen

Også Torill Strand peker på faren ved dannelse av stereotyper, og at dette fører til en tanke om ‘vi’ og ‘de andre’. Strand skriver at ”personer med minoritetsbakgrunn har en tendens til å bli sett på med briller som definerer etnisk og religiøs tilhørighet” (Tajik, referert i Strand,

2010, s. 60), og at denne tendensen også er gjeldende i litteraturen. Undersøkelser gjort i 1997 og 2008 blant bøker hvor innvandrere er en del av de litterære karakterene, viser en tendens til at de snakker mindre, har ikke synsvinkelen og det er sjeldent fokus på språksituasjonen (Strand, 2010, s. 65).

Litteratur blir ofte lest som et bilde av virkeligheten, at det en leser oppfattes som virkelig og gir en kunnskap om verden. Mange nyere migrasjonsromaner skildrer vold og undertrykkelse av kvinner. Strand (2010, s. 65) mener at unge jenter som leser disse bøkene oppfatter dem som sanne. Ved å skrive om tema som framstiller kvinner på en undertrykkende måte og som skildrer litterære karakterer på en stereotypisk måte, er forfatterne selv med på å forsterke generaliseringene. Mange av disse forfatterne har også uttrykt at de ønsker å få et problem på dagsorden og bruker dermed generaliseringen aktivt og som et virkemiddel. Likevel finnes det forfattere som ønsker å normalisere og vise at det er mulig å ha et normalt tenåringsliv samtidig som en er oppvokst med innvandrerforeldre.

2.4 Wallah wallah

Analysedelen i oppgaven undersøker blant annet språket i ungdomsromanene. Migrasjon fører til, i følge Strand (2009, s. 50), et kulturelt og språklig mangfold, noe som blant annet kan spores i ungdomsmiljøer, og da særlig i innvandremiljøer. Et av de mest brukte ordene blant ungdom i innvandremiljøer er det arabiske ordet wallah (Svendsen & Røynealand, 2008, s. 69). Oppgaven ser blant annet på om et språklig mangfold gjenspeiles i den flerkulturelle litteraturen for unge, og eventuelt hvordan. På bakgrunn av dette, tar det følgende delkapittel for seg hvilke språktrekk en finner blant ungdommer i områder hvor mange innvandrere bosetter seg. Delkapittelet starter med en innføring i sosiolingvistikken, hvordan den oppstod og hvilket forskningsfelt den retter seg mot. Videre kommer det nærmere inn på et multietnisk ungdomsspråk og hvilke språklige trekk en finner igjen her. Delkapittelet ser også på debatten rundt en kategorisering av språkbruken til de unge i et flerkulturelt miljø.

Fra dialektologien til sosiolingvistikken

Ivar Aasen (1813-96) og hans arbeid på midten av 1800-tallet regnes som starten på en dialektologisk vitenskap i Norge. Denne tradisjonen er forankret i historien med stor påvirkning av nasjonalromantikken hvor det spesifikt nasjonale stod sterkt. Gjennom

innsamling av språklig data fikk en tilgang til de opprinnelige og ”ekte” dialektformene, mens intern variasjon ble eliminert. Dette resulterte i at talemålsbeskrivelsene tok for seg talemålsvarianter som bare deler av befolkningen brukte (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 14).

Som en reaksjon på dialektologien vokste sosiolingvistikken fram, selv om den også bygger på den tradisjonen som dialektologien utgjorde. Brit Mæhlum og Unn Røyneland (2012) skiller mellom de to tradisjonene på følgende måte: ”Der dialektologen som regel var opptatt av den geografiske utbredelsen av bestemte dialektfenomener, har sosiolingvisten først og fremst konsentrert seg om hvordan disse fenomenene blir brukt – eller ikke brukt – i ulike sosiale grupperinger av befolkningen” (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 18). I sosiolingvistikken er det faktiske språkforhold og sosiale mekanismer i samtiden som er det interessante. Det som ofte står i sentrum innenfor denne forskningen er å studere nye språktrekk i et lokalmiljø som ikke er i samsvar med den tradisjonelle dialekten (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 19).

Språklige variasjoner og sosiale skiller

Et språksamfunn er et samfunn som benytter ett eller flere felles språk. Språksamfunnet omfatter alle former for språk, her finner vi både nasjonalspråket som ”alle” snakker og diverse dialekter som kun enkelte snakker (Papazian & Helleland, 2005, s. 23). Eric Papazian og Botolv Helleland (2005, s. 23) skriver at dialekter som er variasjoner av nasjonalspråket kalles en varietet. Kjennetegnet for en varietet er at den skiller seg fra andre språkssystemer eller varieteter. En varietet inngår i et hierarki, og norsk er for eksempel en varietet av skandinavisk, nordisk, germansk og indoeuropeiske språk. Norsk er også overordnet for eksempel vestnorsk, østnorsk og Bergensdialekt. Jo høyere en kommer opp i hierarkiet, jo flere variasjoner finnes det innenfor en varietet.

Fordi språket varierer utfra tid, sted og sosial gruppe, skiller Papazian og Helleland (2005, s. 31) mellom tre typer av språklige variasjoner og varieteter, nemlig kronologisk, lokal og sosial. Den kronologiske variasjonen er en opptatt av i språkhistorien, den lokale variasjonen ser en på i dialektologien, mens den sosiale variasjonen bli studert i sosiolingvistikken.

Innenfor den siste variasjonen hvor en språkvarietet er sosialt avgrenset, snakkes det om sosiolekter. Sosiolekter oppstår altså innenfor visse samfunnsgrupper som i utgangspunktet tilhører det samme språksamfunnet, hvor variasjonen kun blir brukt i enkelte deler av språksamfunnet. Papazian og Helleland (2005, s. 32) viser til ulike sosiolingvistiske forskjeller

i norsk og framhever alder, kjønn og sosial klasse. Likevel understreker de at kjønnsforskjellene hos ungdommer er mindre enn hos eldre.

I større språksamfunn vil en finne flere nasjonalspråk. Mange steder finner en også nyere innvandrerspråk i tillegg til nasjonalspråk. Dette fører til at mange bruker flere varieteter og veksler mellom dem. Papazian og Helleland (2005, s. 35) skriver hvordan språkbrukere kan skille mellom de ulike varietetene og bruke dem avhengig av situasjon og hvem de snakker med. Videre viser de til hvordan en i mange språksamfunn veksler mellom et mer formelt språk til offentlig eller skriftlig bruk, og et "lavere" språk til uformell bruk.

Multietnisk ungdomsspråk

J. Normann Jørgensen og Pia Quist (2008, s. 114) tar i boken *Unge Sprog* blant annet for seg et multietnisk storbyspråk. De viser til hvordan språkforskere i Skandinavia og Nord-Europa har sett på språkbruken til unge mennesker i europeiske storbyer, deriblant de tre hovedstedene i Skandinavia, Oslo, København og Stockholm. I disse byene vokser det opp ungdom som bor i nabolag hvor det snakkes mange ulike språk og det bor ulike etnisiteter. Forskere ser tendenser til at ungdommene skaper nye måter å snakke på. Jørgensen og Quist (2008, s. 114) viser hvordan denne språkbruken karakteriseres ved å bruke ord fra ulike språk, som tyrkisk, arabisk og andre innvandrerspråk. Uttalen er annerledes og til tider er også grammatikken annerledes, og "feil". Til tross for variasjoner i det multietniske språket, har ungdomsspråket til felles at språkbruken er gjenkjennelig blant både omgivelsene og ungdommene, og spesielt blant unge med innvandrerbakgrunn.

Ifølge Jørgensen og Quist (2008, s. 114) introduserte sosiolingvisten Ulla-Britt Kotsinas begrepet rinkebysvensk allerede på 1980-tallet. Navnet kommer fra den svenske forstaden Rinkeby, hvor det bor mange innvandrere. Kotsinas argumenterte for at den måten ungdom her snakket på, måtte oppfattes på lik linje med andre dialekter i Sverige. Dette begrunnet hun med at ungdommene verken var dårlige i svensk eller at de befant seg i en innlæringsfase. Hun viste også at ungdommene var dyktige til å skifte språkstil etter hvilken situasjon de befant seg i (Jørgensen & Quist, 2008, s. 114). Kotsinas' arbeid var banebrytende fordi hun flyttet forskningen på de unge tospråklige vekk fra fremmedspråksforskningen og over i sosiolingvistikken, hvor hun så på ungdommene sitt språkuttrykk på lik linje med en dialekt eller sosiolekt (Quist, 2012, s. 26). I 2000 diskuterte også Pia Quist fenomenet og knyttet det

til København og nærmere bestemt Nørrebro, et område i København som består av mange innvandrere. Også Quist poengterte at språkbrukerne er født og oppvokst i Danmark, og dermed ikke er fremmedspråksbrukere (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 64).

Bente Ailin Svendsen og Unn Røyneland (2008) tar i artikkelen ”Multiethnolectal facts and functions in Oslo, Norway” for seg et multietnisk ungdomsspråk som de mener eksisterer i Oslo. Sammen med forskerne Ingvild Nistov, Toril Opsahl og Finn Aarsæther gjorde de en undersøkelse i Oslo, hvor de samlet data i perioden 2004 til 2008 blant unge språkbrukere (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 67). I den sosiolingvistiske undersøkelsen så de blant annet på bruken av et multietnisk ungdomsspråk og hvorvidt ungdomsspråket var det eneste tilgjengelige for ungdommene, eller om de kunne skifte mellom dette og en mer standardisert østlandsk dialekt. Undersøkelsen var også ute etter å finne svar på hvorfor ungdommene eventuelt skiftet mellom måtene å uttrykke seg på (Aarsæther, 2010, s. 111). De 90 informantene i undersøkelsen er mellom 13 og 19 år. Felles for dem er at de alle er født i Norge, eller kom til Norge før fylte tre år. Noen av dem har to foreldre som er født utenlands, noen har en forelder som er født utenlands, mens noen av dem har foreldre hvis begge er født i Norge (Aarsæther, 2010, s. 112).

I undersøkelsen gjort i Oslo kommer det fram at ungdommene som er brukere av det multietniske ungdomsspråket har en klar formening om hvor og når de tar i bruk ungdomsspråket. De skifter til en mer standardisert østlandsdialekt når de føler at det er behov for det, blant annet når de henvender seg til voksne eller offentlige institusjoner. Ungdommen skifter altså språk etter hvor de er, og de behersker begge språkformer like godt (Aarsæther, 2010, s. 113). Dette er i tråd med det Kotsinas kom fram til i sine undersøkelser, og det Papazian og Helleland viser til i språkteorien, at språkbrukere skifter mellom varietetene og bruker dem ut fra hvilken kontekst de befinner seg i. Det ungdommene er mer uenige om er hvorfor de tar i bruk det multietniske ungdomsspråket. Det er både for å markere et språk brukt blant minoriteter og for å distansere seg fra vestkanten i Oslo. Generelt sett viser undersøkelsen også at bruken av et multietnisk ungdomsspråk er mest utbredt blant gutter (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 71).

Hva har matretten kebab med språk å gjøre?

I 1995 introduserte Stine Cecilie Aasheim begrepet kebabnorsk i sin hovedoppgave i nordisk språk. Hun studerte hvordan ulike fremmedspråk påvirket språkbruken blant ungdom i Oslo, og spesielt på østkanten. Hovedoppgaven hennes inneholder en oversikt over ord brukt av ungdom i Oslo som er påvirket av ulike fremmedspråk (Aasheim, 1995). Som en forlengelse av dette arbeidet ble det i 2005 gitt ut ordboken *Kebabnorsk Ordbok* av forfatter og oversetter Andreas E. Østby. Bakgrunnen for utgivelsen var hans arbeid med å oversette den svenske boken *Ett öga rött* (2003) av Jonas Hassen Khemiris. Denne boken bruker et språk som er sterkt påvirket av rinkebysvensk (Østby & Gulliksen, 2005). *Kebabnorsk Ordbok* (2005) er en samling ord og uttrykk, som Østby plukket opp gjennom å studere ulike innvandremiljøer i Oslo. Østby støttet seg også til Aasheims oppgave i arbeidet sitt (Østby & Gulliksen, 2005).

På lik linje med Aasheim, diskuterer også Aarsæther (2010, s. 123) hvordan det multietniske ungdomsspråket i Oslo blir beskrevet. Han knytter dette opp mot termen kebabnorsk og hvordan ungdommene selv kategoriserer språket sitt. Han retter også søkelyset mot hvorvidt begrepet er stigmatiserende og en måte å beskrive dårlige norskkunnskaper på. Han diskuterer dette fra både en posisjon utenfra representert gjennom media og gjennom ungdommenes øyne. Media bruker ofte begrepet kebabnorsk til å beskrive det etniske ungdomsspråket. Aarsæther kommer fram til at i mange artikler hvor begrepet kebabnorsk blir brukt om et multietnisk ungdomsspråk, er det knyttet opp til det å snakke dårlig norsk. Da Aasheim introduserte termen kebabnorsk i 1995, gikk ordet fra å bli brukt til å beskrive et slangfenomen på 1990-tallet, og til å beskrive en ufullstendig måte å snakke norsk på ti år senere. Kun et fåtall av ungdommene intervjuet i undersøkelsen gjort i Oslo, bruker begrepet kebabnorsk om måten de snakker på. De fleste av dem har ikke et navn på slik de snakker, og de foretrekker å kalle ungdomsspråket det nærmiljøet heter dersom de må sette en merkelapp på det. Hvordan ungdommen ser på bruken av begrepet kebabnorsk varierer mellom ungdommen som bor i forstedene og dem som bor i sentrum. De førstnevnte, som i hovedsak er en del av majoriteten, har ikke et problem med begrepet kebabnorsk. De sistnevnte, ungdom med minoritetsbakgrunn, identifiserer seg ikke med begrepet og enkelte av dem mener det er stigmatiserende. Dette forklarer Aarsæther med at ungdom med majoritetsbakgrunn ikke føler seg like krenket av begrepet som det ungdom med minoritetsbakgrunn gjør (Aarsæther, 2010, s. 123-125).

Det eksisterer ikke en fullstendig enighet blant språkforskere hva de ønsker å kalle denne måten unge mennesker med flerkulturell bakgrunn snakker. Som beskrevet over finnes det merkelapper som oppleves som nedsettende og som gir et feilaktig bilde av språket. I Sverige ble, som nevnt tidligere, rinkebysvensk først brukt, men denne betegnelsen var med på å skape en forestilling om at dette var noe som tilhørte avgrensede etniske grupper. Etter hvert ble også det nedsettende begrepet blattesvensk tatt i bruk. I Norge brukes som nevnt kebabnorsk, og heller ikke dette er et godt begrep. I Danmark har navnet perkerdansk oppstått. Forskere i alle de skandinaviske landene har foreslått ulike begreper en kan bruke for å betegne språkstilen. I Sverige har miljonsvenska blitt foreslått, mens i Danmark foreslo Quist betegnelsen multietnolekt. I Norge har multietnolektisk stil vært brukt (Quist, 2012, s. 39-40). Jeg har valgt å bruke begrepet multietnisk ungdomsspråk da oppgaven ser blant annet på språkbruken i ungdomsbøker, og ikke dialekter og språkfenomen generelt. Begrepet multietnisk ungdomsspråk beskriver det språket ungdommene bruker, uten å signalisere hvor det hører hjemme innenfor et språkforskningsfelt.

Språklige trekk i et flerkulturelt miljø

Quist (2012, s. 34) understreker at selv om det er gjort undersøkelser som viser at det er språklige trekk som en finner igjen i alle de skandinaviske landene, så er det ikke snakk om en språkstil som er felles på tvers av de tre landene. Det er derimot lokalt oppståtte språkstiler ”som ser du til at være konstituerede af parallelle lingvistiske træk” (Quist, 2012, s. 34). Felles for de multietniske ungdomsspråkene i Skandinavia og som er et karakteristisk trekk, er hvordan ungdomsspråket høres ut. Bente Ailin Svendsen og Unn Røyneland (2008, s. 71) beskriver det multietniske ungdomsspråket som blir brukt i Oslo som ”more staccato, harder, faster, and more aggressive than ”normal” Norwegian” (Svendsen & Røyneland, s. 71). Videre skriver de at grunnen til at ungdomsspråket høres slik ut, kan ligge i hvor trykket legges, lengden på vokaler, tonefallet og setningsmelodien. Tradisjonelt sett har det vært vanlig å dele inn språk etter hvilke stavelser trykket legges på. I norsk og i de andre skandinaviske språkene legges trykket vanligvis på første stavelse (Hanssen, 2010, s. 58). Dette er derimot ikke vanlig i mange av de språkene som det multietniske ungdomsspråket i blant annet Oslo er påvirket av. Dette gjør at trykk, vokallengde, tonefall også videre høres annerledes ut. Også undersøkelser gjort i København og Stockholm viser en karakteristisk uttalelse blant ungdommene som bruker dette språket (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 72).

Svendsen og Røyneland (2008) viser til at noen av de viktigste kjennetegnene ved et multietnisk ungdomsspråk ligger i uttalelse og hvordan en bruker språket muntlig, men det kan være vanskelig å spore hvordan dette kommer til uttrykk i nettopp ungdomsbøker. Trykk og tonefall er ikke lett å få fram skriftlig. Her vil det da være interessant å se om forfatterne av de tre ungdomsbøkene i materiale, tar i bruk virkemidler for å prøve å få fram den karakteristiske uttalen som det vises til av de overnevnte forskerne.

I tillegg til prosodi, mener Svendsen og Røyneland (2008, s. 67), at den leksikalske betydningen av ord er det mest slående kjennetegnet ved det multietniske ungdomsspråket. Typiske ord en finner er wallah (jeg lover), sjpa (bra), kæber (jenter) og baja (venn) (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 69). På ordnivå finner en ulikheter mellom de tre skandinaviske landene. Dette skyldes at det er ulike grupper av innvandrere i de ulike landene. Likevel, undersøkelser viser at ungdommer bruker en del av de samme ordene i de tre landene. Et eksempel på dette er ordet wallah, opprinnelig fra arabisk, og som har flere betydninger. I en samtale fungerer det for å understreke eller vektlegge noe, men det er også en måte å betegne dem som bruker et flerkulturelt ungdomsspråk. Og ikke minst for å beskrive unge med en innvandrerbakgrunn (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 71).

Svendsen og Røyneland (2008, s. 74) peker på et annet typisk trekk for de multietniske ungdomsspråkene i Norge, Sverige og Danmark, nemlig brudd på V2-regelen. V2-regelen sier at verbet alltid skal komme som nummer to i en setning (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 114). Flere av informantene i undersøkelsen gjort i Oslo, bryter med V2-regelen. Dette er en regel ved alle de skandinaviske språkene som kan være vanskelig å lære seg for en del fremmedspråklige. En kunne tro at nettopp dette er grunnen til at ungdommene bryter V2-regelen, men informantene hvor eksemplene er hentet fra, er alle født og oppvokst i Norge (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 75). I tillegg observeres det i undersøkelsen at enkelte av ungdommene ikke bryter V2-regelen når de går over til en mer standard østlandsdialekt. Svendsen og Røyneland avviser også at dette kan være en generell endring i språket blant unge. Andre ungdommer som ikke bruker et multietnisk ungdomsspråk pekte nemlig på bruddet på V2-regelen da de ble bedt om å kommentere grammatikken i utsagn fra ungdommer i undersøkelsen (Svendsen & Røyneland, 2008, s. 76). Også undersøkelser gjort i Sverige og Danmark bekrefter dette fenomenet, og at det er en klar sammenheng mellom bruken og den situasjonelle konteksten (Quist, 2012, s. 35).

2.5 Identitet

I oppgaven ser jeg på litterære karakterers identitetsutvikling i ungdomsromaner, og det er derfor nødvendig å avklare en del begreper knyttet til identitet og roller. I det følgende blir begrepet identitet definert. Videre ser delkapittelet på etnisitetsbegrepet og hvordan det påvirker ens identitet. Hvordan språkbruken blant unge er med på å forme ens identitet, og hvilken rolle familien har for unges identitetskapning diskuteres også. I en av romanene i materialet møter vi Johan som oppdager at han er homofil. Derfor er identitet knyttet til seksuell legning tatt med i delkapittelet.

Identitetsbegrepet

Ifølge Store Norske Leksikon er identitet ”den man er” (Identitet, 2014). Etymologisk henger identitet sammen med ordet ”idem” som betyr ”den samme” (Larsen, 2005, s. 89). I det daglige brukes ofte ordet identitet når mennesker skal forklare hvem de er, hvilken bakgrunn de har og hvorfor de nettopp er den de er. Anne Eriksen og Torunn Selberg (2006, s. 75) skriver at identitet ofte anvendes for å beskrive hvem og hva man *egentlig* er, og at det er viktig med ens egen historie, personlige valg en tar og hvordan en opplever gruppetilhørighet. Eriksen og Selberg (2006, s. 75) bruker ordet ‘essens’ om identitet. I innledningskapittelet til boken *Røtter og føtter. Identitet i en omskiftelig tid* bruker Thomas Hylland Eriksen (2008, s.7) den kjente tegningen av to ansikter vendt mot hverandre i profil, som også forestiller en blomstervase, for å skape et bilde på hva identitet handler om for han. Ifølge Eriksen er identitet vekslende. Hvordan vi selv ser oss og andre er variabler avhengig av ytre og indre faktorer som endrer seg. Når en skal avgrense ‘jeg’, ‘vi’ og ‘oss’ vil det være mange alternativer. Eriksen trekker fram de identitetene som skapes i gråsonen som de mest interessante. Der hvor en ikke skifter mellom den ene eller den andre, men der hvor en kan være både-og og enten-eller (Eriksen, 2008, s. 7). Som Eriksen, peker også Eriksen og Selberg på identitet som noen man skaper, og ikke noe man har. I en faglig sammenheng må essens vike for ord som forhandling, forvandling og utvikling (Eriksen & Selberg, 2006, s. 76).

Denne tilnærmingen til identitetsbegrepet kalles prosessuell. Her er det endring og utvikling som studeres, og identiteten er i en stadig pågående prosess. Dette perspektivet kalles også for konstruktivistisk, da identitet her forstås som ulike elementer som aktivt bygges opp og ikke noe endelig. I prosessen er egne valg og erfaringer viktige, men også det relasjonelle er av betydning. Eriksen og Selberg (2006, s. 76) framhever hvordan møte med omverden har mye å

si for hvem den enkelte velger å være. Mennesker og erfaringer en møter er med på å forme og utvikle ens identitet. Identitet blir sett på som noe personlig, men omverden har også en påvirkningskraft. Omgivelsene gir en indikasjon på hvem og hva en er, eller har lov til å være (Eriksen & Selberg, 2006, s. 76).

Christine M. Jacobsen (2002) støtter seg også på det prosessuelle perspektivet på identitet. Hun ser på identitet som en sosial og kulturell konstruksjon (Jacobsen, 2002, s. 35). I likhet med Eriksen mener Jacobsen at identitet konstrueres mellom det indre og ytre, mellom ”selvidentifikasjon og tilskrivelse av identitet” (Jacobsen, 2002, s. 35). Videre skriver Jacobsen (2002, s. 36) at mennesker har sammensatte identiteter. Med dette mener hun identiteter som konstrueres gjennom samhandling med andre, hvor identiteten endres i møte med forskjellige mennesker til ulike tider. Likevel poengterer hun at ikke alle møter er av lik betydning, og at utvalgte praksiser og grupper kan utgjøre kjernen til en persons orientering i verden. Også Eriksen og Selberg (2006, s.77) mener at mennesket veksler mellom ulike identiteter avhengig av situasjonen. Jacobsen skriver: ”Hvilke identiteter andre tilskriver oss, og hvordan de møter oss på bakgrunn av denne identifikasjonen, har konsekvenser for hvilke ressurser vi har tilgang til, både symbolsk og materielt” (Jacobsen, 2002, s. 36). Altså vil familie og venner rundt en være med på å avgjøre hvilke muligheter en har.

Et annet spørsmål som Eriksen reflekterer rundt i forbindelse med tilskrivning av identitet, er hvordan og hvorfor mennesker blir til den de er. Forskere er ikke alltid enige om det er arv eller miljø som er viktigst i forming av hvem vi er og hvem vi blir. Likevel argumenterer Eriksen for at de fleste mennesker nok vil peke på kulturen som den viktigste påvirkningsfaktoren. De vil snakke om personlige erfaringer, sosiale omgivelser eller bevisste valg som grunner til at de er nettopp den de er (Eriksen, 2008, s. 14).

Etnisitet

Etnisk identitet blir framhevet av statsviteren Torunn Pettersen (2006) som et begrep uten en entydig definisjon. Det er flerdimensjonalt og komplekst, og hun mener at dette sammensatte begrepet sammen med identitet og etnisitet hele tiden (re)defineres, dekonstrueres og drøftes innenfor mange fagdisipliner. Eriksen og Selberg (2006, s. 99) skriver at etnisitet og etnisk gruppe er blitt et vanligere begrep etter hvert som folkeforflytning gjennom flyktningestrømmer og arbeidsinnvandring har blitt mer aktuelt. Vestlige samfunn er blitt mer

flerkulturelle og da er det naturlig at nye spørsmål blir reist. Etnisitet, etnisk identitet, etnisk gruppe og etniske relasjoner handler om det å forstå nye relasjoner mellom mennesker og reflektere rundt de endringene som skjer i verden (Eriksen & Selberg, 2006, s. 99).

Sosialantropolog Gerd Baumann (1999) mener at etnisitet er en identifikasjon skapt gjennom sosial handling, og går dermed vekk fra synet på etnisitet som en arvet egenskap. Baumann viser til Fredrik Barth sitt arbeid som viser at det kulturelle innholdet i etniske grupper ofte er overlappende, og det at det oppstår variasjoner innad i gruppen. Barth (referert i Baumann, 1999, s. 59) mener derfor at det er i prosessene en finner det som gruppen selv mener er etnisk, og at etnisk identitet må defineres ut fra sosiale grenser og ikke landegrenser.

Jacobsen (2002, s. 39) peker på at det ofte settes bindestrek mellom etniske og nasjonale identiteter, og ikke andre former for identifikasjon. Ved å sette denne bindestreken går en glipp av alle de identifikasjonsformene som går på tvers av etnisk tilhørighet, og som handler om andre former for sosiale allianser. Den personlige identiteten er kompleks og sammensatt, og det er derfor ikke alltid at det er den etniske identiteten som er den mest framtrædende (Jacobsen, 2002, s. 39). Dette synspunktet finner en igjen hos Baumann også, som viser til Barths funn om at individer krysser de etniske grensene systematisk i ulike kontekster (Baumann, 1999, s. 59).

Språk som identifikasjonsfaktor

Jørgensen og Quist (2008) skriver at ”vi ændrer verden gennem sprogbrug” (Jørgensen & Quist, 2008, s. 29). De viser hvordan bare gjennom ulike måter å hilse på, hva språket kan markere og uttrykke. De peker videre på at innenfor sosiale rammer er språk det viktigste redskapet vi har for å uttrykke vår egen identitet, nettopp fordi språk fungerer mellom mennesker, ikke noe annet (Jørgensen & Quist, 2008, s. 29). Papazian og Helleland (2005, s. 39) peker på språket som ikke bare et redskap, men som et identitetsmerke, noe som identifiserer hvem en er og som en selv identifiserer seg med. Blant annet identifiserer en seg med en sosial gruppe og ofte er en viss språkvarietet knyttet til gruppen. For å vise tilhørighet og solidaritet snakker en slik som de andre i gruppen gjør.

I undersøkelsen, henvist til tidligere, gjort i Oslo blant ungdom kommer det fram at en del av informantene bruker et multietnisk ungdomsspråk for å distansere seg fra vestkanten i Oslo

(Aarsæther, 2010, s. 117). Gjennom intervju er det tydelig at de er bevisste på den sosioøkonomiske forskjellen mellom østkanten og vestkanten, og bruker språket for å skape en identitet som østkantungdom. Videre legger mange av informantene vekt på at bruken av et multietnisk ungdomsspråk henger sammen med det å høre til et lokalsamfunn og at språkbruken viser hvem en er. I undersøkelsen kommer det også fram at ungdommen selv vil beskrive ungdomsspråket ved navnet på nærmiljøet dersom de måtte sette en merkelapp på det. Dette indikerer som Aarsæther poengterer, at ungdommen bruker det multietniske ungdomsspråket for å markere en lokal identitet og hvor de hører hjemme (Aarsæther, 2010, s. 124). I de avsluttende kommentarene i artikkelen ”The Use of Multiethnic Youth Language in Oslo” hvor Aarsæther legger fram resultatene fra undersøkelsen, skriver han ”I place the use of multiethnic youth language in a frame of reference along with *acts of identity*” (Aarsæther, 2010, s. 125).

Aarsæther (2010, s. 124) knytter også bruken av et multietnisk ungdomsspråk til konstruksjon av identitet ut fra sosial klasse. Hvordan ungdommen danner en identitet på bakgrunn av sosial klasse, lokalt miljø og kulturell bakgrunn underbygger Jacobsen sitt syn på konstruksjon av identitet som en sosial og kulturell prosess. Et annet interessant funn er hvordan det multietniske ungdomsspråket er nært knyttet til hvordan ungdommer fremstår som tøffe og aggressive på gaten (Aarsæther, 2010, s. 125). Det er tydelig at ungdommene i undersøkelsen bruker språket aktivt og bevisst for å skape en identitet som viser hvor i Oslo de hører hjemme, et sted hvor man ifølge ungdommen må være tøffe for å overleve (Aarsæther, 2010, s. 115).

Det kommer også fram i undersøkelsen at de fleste ungdommene ikke bruker det multietniske ungdomsspråket hjemme og i samtaler med voksne eller autoriteter (Aarsæther, 2010, s. 113). Dette er et eksempel på det Barth kommer fram til i sine undersøkelser, nettopp det at individer krysser de etniske grensene systematisk i ulike kontekster. Ungdommene har en etnisk identitet i sosiale sammenhenger i gaten og på skolen, mens de har en annen etnisk identitet når de er hjemme med familien, hvor det er en felles opprinnelse som knytter den sammen. Språket er altså med på å konstruere en identitet. En av informantene i undersøkelsen gjort i Oslo, sier at standard østlandsdialekt er den dialekten som tilhører han, men at han ikke identifiserer seg med den. Han ser på østlandsdialekten som et nødvendig redskap i enkelte situasjoner for å bli tatt på alvor, men at han aldri har blitt akseptert hundre prosent som norsk

og derfor bruker et språk eller en dialekt som setter han i forbindelse med minoriteten (Svendsen & Røynealand, 2008, s. 79). Dette bekrefter det at ungdommene bruker det multietniske ungdomsspråket for å føle en tilhørighet til en gruppe.

Familie

Torill Strand (2009) viser til filosofen og sosiologen Anthony Giddens og hans tanker på hvordan det senmoderne samfunnet stiller individet ovenfor valg på alle mulige områder. Tidligere hadde tradisjoner og tidligere erfaringer andre hadde gjort en større innvirkning på hvilke valg en tok. Familien fungerte som en institusjon ”som stod over individet” (Giddens, referert i Strand, 2009, s. 49). Familiens røtter fungerte som et grunnlag for hvem man var som person. Også religion la en føring for hvilken vei en skulle velge i livet. Giddens (referert i Strand, 2009, s. 49) introduserer begrepet ”refleksivt prosjekt”, og knytter dette til hvordan en i dag hele tiden må foreta egne valg. I dag legges det mindre vekt på både historiske røtter og religionens rammer. En har flere valg i forhold til utdanning, arbeidsplass, bosted, venner og aktiviteter. En har hele tiden muligheten til å ta nye valg.

Strand skriver at ”Identitetsarbeidet kan for en del minoritetsspråklige elever være en enda større utfordring enn for de etnisk norske” (Strand, 2009, s. 50). Dette begrunner hun med at de rollene som mor og far spiller hjemme har innvirkning på elevene. Foreldrene har ofte brutt med hjemlandet sitt og lever selv mellom to kulturer. De ønsker å videreføre den kulturen de er vant med og som de kjenner fra sin barndom til sine barn, fordi det er her opphavet til verdier og holdninger ligger. Mange barn og unge opplever dette som uproblematisk. Dette argumenterer også Jacobsen (2002, s. 32) for, som viser til Sissel Østberg sin doktoravhandling hvor hun ser på norsk-pakistanske barns kreativitet og kulturell kompetanse. Østberg kommer fram til at disse barna utvikler en bred kulturell kompetanse og har en evne til å skifte mellom ulike kulturelle koder uten at det skaper noen konflikter ved deres personlige verdier. Østberg bruker begrepet plurale integrerte identiteter (Østberg, referert i Jacobsen, 2002, s. 32). For andre elever kan det være problematisk. De opplever en kollisjon mellom verdier og tradisjoner de er vant med fra hjemmet, og det de møter i miljøet utenfor på skolen eller i gaten. I flere tilfeller står tradisjonene hjemme i sterk kontrast til det ungdommene møter ute i samfunnet.

Seksuell legning

I sin hovedoppgave fra 2003, skriver Randi Rørlien om to måter å forstå homoseksualitet på. Disse to modellene er knyttet til den vestlige verden og den ikke-vestlige verden. Rørlien skriver at en vestlig forklaringsmodell beskriver det å være homofil som en identitet, en person *er* homofil. En ikke-vestlig forklaringsmodell mener at det ikke er uttrykk for en seksuell identitet, men at homofili er forstått som en handling (Rørlien, 2003, s. 2). Til tross for at Rørlien poengterer at disse to modellene er en forenklet framstilling av homoseksualitet, kan det gi et bilde av hverdagen til homofile innvandrere og holdninger til ikke-vestlige innvandrere overfor homofile.

Eriksen og Selberg (2002, s. 82) peker på ungdomskulturen som et felt hvor identitetsproblematikken ofte står sentralt. Det er vanskelig å være ung, spesielt i våre dager hvor media har en så stor påvirkningskraft. Det å skulle avvike fra normalen ved å være homofil er enda en stressfaktor for unge som opplever dette. Norman Anderssen og Per Kristian Svendsen (2009) skriver at studier viser at spesielt yngre homofile og lesbiske mellom 16 og 24 har flere psykiske plager enn gjennomsnittsbefolkningen. De peker også på at det fortsatt eksisterer negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. Dette gjelder både blant heterofile og blant mennesker med en annen seksuell legning (Anderssen & Svendsen, 2009, s. 273).

Siv Kavlie og Annette Lilletvedt (2002) skriver i sin hovedoppgave *Homoseksualitetsdiskurser blant unge tenåringer* at det i et intervju med 19 14-åringer kom fram at homo ble brukt som et skjellsord mellom guttene. Likevel brukte de ordet ovenfor andre gutter de likte best og var venner med (Kavlie & Lilletvedt, 2002, s. 41). Kavlie og Lilletvedt skriver også at bruken av skjellsordet syntes å være tilfeldig, og at bruken av begrepet homo er med på å understreke vennskap. De peker også på at det vil være vanskeligere å stå fram som homofil dersom vennegjengen bruker ordet hyppig både som skjellsord og for å underbygge vennskap (Kavlie & Lilletvedt, 2002, s. 43-47). Det er ikke bare blant norske ungdommer at homo blir brukt som skjellsord. I følge den norsk-pakistanske regissøren Ulrik Imtiaz Rolfsen, er homo det fremste skjellsordet for en pakistansk mann (Aleksandersen, 2011).

Rørlien (2003) intervjuer homofile menn med muslimsk bakgrunn. Her kommer hun blant annet fram til at de må skjule sin seksuelle orientering fordi den ikke er akseptert i det

muslimske miljøet. Mange av dem har liten kontakt med sitt eget innvandrer miljø. Grunnet holdningene i det muslimske miljøet, har mange av informantene til Rørlien gitt avkall på sitt kulturelle opphav og erstattet det med det Rørlien beskriver som ”ein norsk måte å vera homofil på” (Rørlien, 2003, s. 5). Hun gir ikke en mer utdypende forklaring på hva dette vil si, men ut fra hvordan det norske samfunnet er bygget opp, kan en tro at hun mener å være åpen om sin seksuelle legning i den grad en selv ønsker det.

Rørlien sin undersøkelse er gjort for ti år siden, og mye tyder på at de mer liberale muslimske miljøene krever en holdningsendring. I følge Richard Ruben Narvesen (2010) poengterte den amerikanske imamen Abdullah Daayiee i et foredrag holdt i Norge i 2010 at det ikke er noe i Koranen som tilsier at homofili er ulovlig. Han oppfordret her unge homofile muslimske menn å være tro mot seg selv. Til tross for at han i ettertid ble møtt med motstand, skjer det altså noe innenfor det liberale muslimske miljøet, og flere stemmer krever å bli hørt (Narvesen, 2010, s. 11).

Identitet knyttet til materialet

Eriksen og Selberg (2002) framhever at de som folklorister er opptatt av hvordan kulturell identitet kommuniseres. I kulturforskningen står blant annet ritualer eller faste kulturelle praksiser sterkt. Identitet blir formidlet gjennom typiske sjangrer som talemåter og språket. I analysen av materialet legges det vekt på hvordan identitet blir formidlet gjennom blant annet kulturelle praksiser som er beskrevet i bøkene og språket. Også individets relasjon til omgivelsene undersøkes. Som gjennomgangen av identitet viser, er identitet sammensatt og konstrueres i en samhandling mellom ytre og indre faktorer. I lys av dette er det aktuelt å se hvordan omgivelsene til de litterære karakterene påvirker identitetskonstruksjonen. Felles for de litterære karakterene er at de lever i en hverdag hvor de tilhører ulike kulturelle miljøer. Hvordan denne flerkulturaliteten påvirker deres bilde av seg selv, er interessant.

3. Analyse

I kapitlet presenterer jeg de tre analysene av oppgavens materiale; *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand*. Målet med analysene er å undersøke framstillingsmåten til hovedpersonene, og analysere deres identitetsutvikling. I analysene ser jeg på hvordan miljø og mennesker rundt karakterene er med på å forme en identitet. Her er blant annet språket, og da særlig hvordan språket brukes i dialogene interessant. Dialog og språkbruk studeres i lys av miljø og kontekst. Jeg ser på hvordan familierelasjoner, kultur, tradisjoner og religion er med på å legge et grunnlag for hvordan hovedpersonene utvikler seg og føler en tilhørighet. Da bøkene har ulik måte å formidle det flerkulturelle og hvilken påvirkning dette har for hovedperson, vil tilnæringsmåten til de tre analysene variere noe.

3.1 *Svenhammeds journaler*

Hovedpersonen i boken, Svenhammed, bor i en drabantby i Sverige sammen med familien sin. Hans beste venn, Chino, bor også i drabantbyen. Chino sine foreldre er fra Sør-Amerika, men er som Svenhammed født i Sverige. De to har vært venner siden deres fedre begynte å sloss på sosialkontoret da de var små. Sammen med den svenske jenten, Mjäll, utgjør de tre en liten gjeng som gjør det meste sammen. Mjäll flyttet til drabantbyen etter at foreldrene skilte seg. Hun hadde problemer med å skaffe seg venner, og Svenhammed og Chino tok henne, i følge Svenhammed, under deres vinger.

Svenhammed er, som nevnt, født i Sverige, men foreldrene hans kom til Sverige da de var voksne. Han har også en lillebror, Junior. De fire bor sammen i en leilighet. I følge Svenhammed er de unntaket av regelen ved at de kun er fire stykker som bor i leiligheten. Han mener at vanligvis består innvandrerfamilier av en haug med folk. Svenhammed skammer seg over foreldrene sine. Han har ikke mye til overs for dem, og det kan en tydelig se i hvordan han forteller historien sin. Moren og faren er i utgangspunktet fetter og kusine. De to giftet seg i hjemlandet sitt før de kom til Sverige. Hvilket land nevnes ikke. Denne måten å skrive på omtaler Wolfgang Iser (referert i Skaret, 2011, s. 116) som en 'indeterminacy', en usikkerhet i teksten hvor leseren selv må fylle ut ved hjelp av egne livs- og teksterfaringer. I følge Svenhammed var hele byen på omtrent nitti personer, som på en eller annen måte var i slekt med hverandre, samlet til bryllupet. Etter bryllupet pakket foreldrene til Svenhammed sakene

sine og dro til Sverige for å søke lykken. Tanken på at foreldrene er søskenbarn, bor sammen og har barn sammen gjør Svenhammed kvalm.

Svenhammeds journaler er, som tittelen tilsier, en journal over Svenhammeds liv. Den er bygd opp i ulike kapitler hvor hvert kapittel har fått et journalnummer og en overskrift.

Overskriftene viser til innholdet i de ulike journalene. Som i en journal, er boken skrevet i jeg-form, og alle de litterære karakterene er skildret gjennom Svenhammeds øyne, noe som setter preg på deres framstillingsmåte. Svenhammed er opptatt av å få fram at dette er en journal og ikke er dagbok, han mener at ordentlige menn skriver journaler. Selv sammenligner han seg med menn som James Bond eller Gunvall i tv-serien Beck. Svenhammed er lei av at folk som ikke har peiling uttaler seg om hans situasjon. Han vil derfor skrive journalene, ”som ett slags dokumentation” (Bečević, 2009, s. 7). Bruken av ordet dokumentasjon gir en indikasjon på at på at journalene bygger på en slags sannhet også utenfor romanen. Det er en sannhet for Svenhammed, men kan også oppfattes som en sannhet for forfatter til tross for at hans bakgrunn ikke er helt lik Svenhammeds. Bečević er selv relativt ung og kom til Sverige som flyktning fra Bosnia og Hercegovina da han var 10 år. Ved at han selv har innvandrerbakgrunn gir han en troverdighet til historien. Han gir Svenhammed, og alle andre Svenhammed’er som en vanligvis ikke hører så mye fra, en stemme. Saida begrep om ‘den Andre’ handler også om den stemmen som er blitt ekskludert fra kulturen, teksten og litteraturen. En kan dermed si at Bečević bryter ned maktdiskursen som Said mener Vesten har vært med på å bygge gjennom litterære framstillingen av ‘den Andre’ uten at de selv får komme til orde.

Svenhammeds journaler beskriver gjennom Svenhammeds historie problematikken med å stå mellom to kulturer. Svenhammed er født i Sverige, men han er ikke svensk. Det er noe av det første Svenhammed innleder journalen sin med. Han føler heller ikke at han lever i Sverige til tross for at han bor i Sverige. Han mener også at han aldri kommer til å bli svensk. Altså handler det om å ikke føle en tilhørighet til der en faktisk hører til. Som en ungdomsroman ofte gjør, handler *Svenhammeds journaler* også om den overveldende følelsen det er å være forelsket, og den tilsvarende overveldende sorgen som oppstår når kjærligheten ikke gjengjeldes. Til tross for håpløsheten som Svenhammed føler, er historien fortalt med en humoristisk vinkling. Emilia Roos er den nye jenta i klassen til Svenhammed og han blir forelsket med første blick. Når hun er i nærheten sier han at han blir en annen, han mister all konsentrasjon og følelsene og tankene hans tar over kontrollen. Svenhammed bestemmer seg for at han skal vinne Emilias hjerte, og gjør alt han kan for å lykkes. Emilia bor på andre siden

av motorveien, vekk fra drabantbyen, i et stor fint hus, og er fullstendig uoppnåelig for Svenhammed. Svenhammed gjør alt i sin makt for at Emilia skal få øynene opp for ham. Han innbiller seg at Emilia vil like ham dersom han tjener mye penger, og Svenhammed begynner å selge alkohol og tobakk til folk på skolen. Varene får han fra sin onkel. Etter at Emilia sier i en musikktime at hun liker synthesizer, begynner Svenhammed å spille instrumentet selv. Han lager en sang til henne som han framfører på en klassefest. Han blir selvfølgelig latterliggjort, og planen hans om å ta Emilia med storm går i vasken. Etter nok et forsøk på å få henne til å falle for ham, innser Svenhammed at hun ikke gjengjelder følelsene hans.

Mellom to kulturer

Eriksen og Sajjad (2011) framhever at kulturelle egenskaper skapes i et samspill mellom det en lærer fra tidligere generasjoner og fra samfunnet en er medlem av. Svenhammed opplever en stor avstand mellom de to stedene, familie og samfunnet, og det skaper problemer for ham i forhold til hvem han føler selv han er. Det er tatt i bruk grep fra forfatters side som er med på å forsterke posisjonen Svenhammed står i.

Emilia, som Svenhammed forelsker seg i, representerer ikke bare den uoppnåelige kjærligheten. Hvem hun er og hvor hun kommer fra er også et bilde på den verdenen som Svenhammed så gjerne vil passe inn i, men som han ikke gjør på grunn av hvem han er. Emilia bor på andre siden av motorveien. For å komme dit, må guttene gå gjennom en undergang. Undergangen og motorveien markerer et markant skille mellom drabantbyen og nabolaget hvor de ”innfødte” bor. Undergangen som symbol, viser til flere sentrale trekk i boken. Blant annet til det at Svenhammed lever i to verdener, og at Svenhammed hele tiden må skifte mellom de to. Denne måten å leve i to kulturer på, og fokuset på hvordan en må håndtere en eksistens mellom to kulturer, er i følge Bodil Kampp (2006a, s. 137) en dominerende konflikt i migrasjonslitteratur. Gjennom Svenhammeds kjærlighet til Emilia blir også hans verden mer og mer knyttet mot den andre siden av motorveien, og undergangen er med på å forsterke det tydelige skillet.

Da Svenhammed og Chino var mindre turte de ikke gå til den andre siden av motorveien, ”Dels för att farsan hade sagt att vi inte hade där att göra, dels för att det vackra området med perfekt klippta gräsmattor av någon anledning fyllde oss med skräck” (Bečević, 2009, s. 20). I tillegg er det, i følge faren til Svenhammed, kun innfødte som bor der. Farens ord gjorde

Svenhammed og Chino forvirret da de var mindre, fordi de selv visste at de var født i Sverige ”alltså infödda” (Bečević, 2009, s. 21). Problematikken om hvem Svenhammed føler at han er, startet altså da han var barn. Likevel var det faren til Svenhammed som gjorde at han og Chino ble usikre på hvem de var. De stilte spørsmålsteget til farens utsagn da de var liten, fordi de i utgangspunktet trodde de var innfødte. Her er det miljøet rundt Svenhammed, markert gjennom faren, som forteller han hvem han er og hvem han skal bli. Jacobsen (2002) framhever konsekvensene av at andre tilskriver ens identitet. Svenhammed tviler på sin egen identitet som svenske etter at faren fjerner han fra en kategori som han i utgangspunktet trodde han tilhørte, de innfødte. Hvilken betydning faren til Svenhammed har for identitetsdanningen til Svenhammed tas opp igjen senere i analysen.

Undergangen markerer videre et overordnet skille som eksisterer og som alltid vil eksistere når en drabantby er så utskilt fra resten av samfunnet. Det er bokstavelig talt to ulike verdener på de to sidene av motorveien. Drabantbyfenomenet, hvor det eksisterer et markant skille mot resten av samfunnet, slik det er tilfelle i *Svenhammeds journaler*, finnes i de fleste storbyer. Ofte bor det mange innvandrerfamilier i disse områdene. I *Svenhammeds journaler* er skillet tydeliggjort gjennom både undergangen og motorveien. Grensen markerer også et skillet som eksisterer i samfunnet mellom ‘vi’ og ‘de andre’, som er blitt diskutert tidligere i oppgaven. Ved å etablere og opprettholde drabantbyer bygges en maktstruktur i samfunnet som kan knyttes til en postkolonialistisk lesning. Vesten, her representerer gjennom det svenske samfunnet, utøver en makt over ulike folkegrupper ved å legge opp til at de skal bo sammen på et gitt område. Bečević har selv tilhørighet til innvandrer miljøet. Gjennom en problematisering av skille mellom drabantbyen og resten av samfunnet i teksten, samtidig som forfatters bakgrunn er av avgjørende verdi, er det et kritisk syn til slik samfunnet er lagt opp til å putte mennesker inn i kategorier, som blir formidlet i *Svenhammeds journaler*.

Bhabhas (2004) begrep liminalitet viser til det området mellom kulturer. Knyttes dette til betydningen av undergangen, representerer de to sidene av motorveien det Bhabha viser til når han forklarer begrepet, nemlig ‘blackness’ og ‘whiteness’. Undergangen som symbol viser til trappen mellom de to stedene hvor det er mulighet for en interaksjon, i dette tilfelle drabantbyen og nabolaget med de ”innfødte”. Undergangen er altså et liminalt rom, på samme måte som trappen er et liminalt rom mellom ‘blackness’ og ‘whiteness’. For å komme seg fra den ene siden til den andre siden av motorveien, må en gjennom undergangen. Ved å velge å gå fra den ene til den andre siden, oppstår det dermed en interaksjon mellom de to sidene, en

kulturell hybriditet som Bhabha (2004) kaller det. Den kulturen som Svenhammed tar med seg fra både oppveksten og drabantbyen møter kulturen som eksisterer på andre siden av motorveien. I følge Bhabha (2004) åpnes det da muligheter for å skape nye former for kultur.

Ungdommen markerer et skille mellom to ulike kulturelle miljøer, det svenske samfunnet og drabantbyen. Svenhammed opplever de to stedene som veldig ulike, og han vet ikke hvor han hører hjemme. På grunn av Emilia føler han plutselig en trang til å bevege seg over på den andre siden av motorveien, et sted han tidligere ikke har trengt å forholde seg til. På lik linje med ungdommen, er dørstokken hjemme hos familien til Svenhammed også et klart skille mellom to ulike kulturer som gjør Svenhammed forvirret. Eriksen og Sajjad (2011) grunngrir familie som en av grunnene til at unge med innvandrerbakgrunn kan føle en konflikt i forhold til hvem de er. For mange innvandrerfamilier er familie veldig viktig i forhold til trygghet og status, som er et viktig ledd i en identitetsprosess (Eriksen & Sajjad, 2011). Konflikten oppstår gjerne når verdier en møter hjemme går imot verdier ute i samfunnet blant venner og i skolen, og det blir vanskelig å måtte forholde seg til begge deler.

Svenhammed opplever en splittelse i hvordan han ser på sin egen identitet. Dette kan knyttes til etnisitetsbegrepet. Jacobsen (2002), som har skrevet mye om tilhørighet blant unge muslimer, peker på farligheten med å sammenligne etniske og nasjonale identiteter, og at identitet ofte handler om tilhørighet som ikke har noe med etnisitet å gjøre. Dette er noe av det Svenhammed opplever som problematisk i forhold til hans identitetsdannelse. Han sier han er svensk, men likevel ikke, at han aldri kan bli svensk, men også at han ikke har lyst å bli svensk. Den indre konflikten når det gjelder hvem han er knyttet til etnisitet er tydelig. Slik Svenhammed opplever sin tilværelse i det svenske samfunnet kan på mange måter sammenlignes med å være midt i mellom et sted. Han er verken det ene eller det andre, verken svensk eller innvandrer, samtidig som han hver dag interagerer med både den svenske kulturen og den foreldrene hans representerer. På denne måten, ved at han befinner seg et sted midt i mellom, kan Svenhammed oppfattes som et bilde på det liminale rom (Bhabha, 2004). Ser en på Svenhammed som et bilde på et liminalt rom, åpner det også opp for muligheten det gir for en samhandling mellom kulturene. Ved at Svenhammed lever i en stadig forhandling mellom to kulturer, kan han representere et syn på kultur som framhever et felleskap, som er det synet Bhabha (2004) formidler. Gjennom Svenhammed kommer ulike kulturer til syne. Til tross for at han selv opplever kulturforhandlingene som problematiske, kan ambivalensen føre til nye

posisjoner oppstår. Som barn av innvandrere, representerer Svenhammed en hel generasjon med unge mennesker som er inne i en forhandlingsprosess om hvem de er.

Svenhammed er et bilde på å befinne seg et sted mellom to kulturer, noe som vises på flere måter i boken. Svenhammed mener at faren så på ham som en inngangsport til å bli akseptert i det svenske samfunnet. ”Hans svenska barn var bron mellan honom och dom” (Bečević, 2009, s. 14). Bhabahs (2004) begrep, liminalitet, er knyttet til området mellom kulturer hvor kulturell endring kan oppstå. Broen, som Svenhammeds far mente han var, kan sammenlignes med et liminalt rom. Gjennom Svenhammed håper faren på en kulturell endring hvor han selv får større innpass i det svenske samfunnet og kulturen. På denne måten blir den svenske kulturen stående som en dominerende kultur hvor andre kulturer blir sammenlignet med den dominerende. Dette er i følge Bhabha (2004) kulturelt mangfold, noe han er kritisk til. Fordi kulturer er relaterte til hverandre, mener Bhabha at kulturer ikke skal sammenlignes, men utfylle hverandre.

Et navn som indikerer en kulturkonflikt

Å befinne seg mellom to kulturer er som nevnt et sentralt moment i *Svenhammeds journaler* og er synlig på flere måter. Svenhammeds navn i seg selv er med på å forsterke splittelsen og forvirringen han føler i forhold til sin egen identitet. Maria Nikolajeva (2002) beskriver hvordan ”[n]ames are closely connected with identity” (Nikolajeva, 2002, s. 268). Derfor er, ifølge henne, navn et viktig ledd i den implisitte karakteriseringen. Svenhammed sitt navn, og situasjoner knyttet til navnet, blir problematisert gjennom hele boken. Selv mener han at foreldrene må ha vært ”packade, stenade, höga, bombada, dumme i huvet, vilse, allmänt borttappade” (Bečević, 2009, s. 9) når de gav ham navnet Svenhammed. Selv synes han at han har et helt latterlig navn, men han vil ikke at andre skal le av det.

Etter at Svenhammeds far innså at Svenhammed aldri kom til å bli seende ut som en svenske, skulle han i hvert fall gi ham et navn som skulle høres svensk ut. Navnet Svenhammed kommer fra Sven på sosialen og Mohammed etter faren. Den første delen er svensk, men kan også knyttes til ordet svenne som er et nedsettende ord på etniske svensker, og gir dermed en dobbel betydning i forhold til at faren ønsket at Svenhammed skulle være svensk. Den andre delen av navnet, hammed, ønsket faren skulle være med slik at Svenhammed ikke skulle glemme sine røtter. Denne delen indikerer også en etnisitet og religion, da navnet Muhammed

er navnet til den islamske profeten. Navnet til Svenhammed representerer dermed det å stå mellom to kulturer, og Svenhammed selv blir alltid minnet på at han tilhører verken her eller der. Svenhammed er fanget i et navn som han ikke kan identifisere seg med, men samtidig gir det et godt bilde av forvirringen han føler i forhold til hvem han er.

Navnet Svenhammed i seg selv, er humoristisk og satt på spissen, men det å måtte leve med et slikt navn har fått uheldige konsekvenser for Svenhammed. Hver gang det er opprop på skolen blir det satt spørsmålsteget ved navnet hans, og det går sjeldent ubemerket forbi av lærere eller andre elever.

Mangel på røtter

Svenhammed føler seg verken svensk eller noe annet. Han er verken en av 'de andre' eller en av 'vi'. Som Eriksen og Selberg (2006) poengterer er det viktig med ens egen historie, personlige valg og gruppetilhørighet når en skal beskrive hvem man er. Svenhammed er en gutt som på mange måter mangler mye av det som er viktig når en snakker om å identifiserer hvem en egentlig er. Han har muligens en forestilling på hva og hvem han er, men når han til stadighet må forhandle om hvem han er i forhold til kulturelle og samfunnsmessige forutsetninger og forventninger, begynner Svenhammed selv å tvile på hvem han er. Som beskrevet tidligere, og som den innledende delen av *Svenhammeds journaler* beskriver, føler ikke Svenhammed seg svensk, men han har ikke noen tilhørighet til noe annet heller. Han sier at drabantbyen han lever i er hjemmet hans, at han ikke bryr seg om resten av verden.

På skolen har klassen fått en ny lærer, Alexander Marković. Svenhammed kaller han en "juggejävel" (Bečević, 2009, s. 40) fordi han har røtter fra det tidligere Jugoslavia. Alexander spør Svenhammed hvor han er fra, og Svenhammed svarer at han er fra drabantbyen. Læreren sier at han mente hvilken opprinnelsen han har. Svenhammed blir sint og forvirret og svarer "Men fatta, jag har inget annat ursprung ... jag har inga rötter ... jag har inget modersmål ... jag kan bara svenska, svarade jag, och av nån anledning, jag vet inte varför, kände jag skammen genomsyra min kropp" (Bečević, 2009, s. 42). Svenhammed viser en sårbar side ved seg selv. Ens egen historie som er viktig i forhold til hvem man er, er noe Svenhammed mangler. Det kommer tydelig fram i det lille avsnittet hentet fra boken. Han kan kun svensk, han har aldri lært sitt eget morsmål og alt dette gjør at han skammer seg uten at han egentlig vet hvorfor.

Svenhammed har ikke alltid vært bevisst på at han ikke er en av de ”innfødte”. I tillegg til episoden hvor faren fortalte han og Chino at det var kun innfødte som bodde på andre siden av motorveien, mener Svenhammed selv at han fikk opp øynene for debatten om ‘de andre’ og ‘vi’ når han gikk i syvende klasse. På TV hørte han politikerne snakke om at ”Vi måste hjelpe ”dom”, [...] ”Dom” är för många, vi bör deportera vissa av ”dom” tillbaka til där ”dom” har kommit ifrån” (Bečević, 2009, s. 39). På samme måte som at Svenhammed sitt navn oppfattes som humoristisk, blir innvandringsdebatten det her vises til satt på spissen og latterliggjort, samtidig som det er flere elementer en finner igjen i debattene rundt svensk innvandringspolitikk. Svenhammed blir forvirret av at han alltid tilhører ‘de’ og ikke ‘vi’. ”Jag tillhörde inte ”dom”, jag var inte en av ”dom”, och om jag inte var en av ”dom” och inte heller en av ”oss”, vem fan var jag då?” (Bečević, 2009, s. 40).

Både Eriksen (2008) og Jacobsen (2002) peker på det at identitet konstrueres som en kombinasjon mellom det ytre og det indre. Når Svenhammed vokser opp er hans identitet en av oss, som en kan si er hans indre identitet. Etter hvert som han vokser opp og blir mer og mer utsatt for en ytre påvirkning, endres hans holdning til seg selv. Eriksen og Selberg (2006) framhever møte med omverden for hvordan en utvikler sin egen identitet. Selv om identitet er personlig, vil en påvirkningskraft fra andre være av stor betydning. Eriksen og Selberg (2006) sitt syn på identitet, kan en godt finne igjen i hvordan Svenhammed tilskriver sin egen identitet. Til tross for at blant annet Eriksen (2008) framhever at identitet er vekslende, føler ikke Svenhammed at han hører til noen sted. Han er verken ‘de andre’ eller ‘vi’. Denne følelsen han har av å ikke høre til kan en påstå at skyldes den påvirkningskraften som Svenhammed møter i blant annet skolen og i TV. Omgivelsene, mener Eriksen og Selberg (2006), gir en indikasjon på hvem og hva en er, eller har lov til. TV, lærerne og politikerne gir Svenhammed en indikasjon på at han ikke er en av ‘vi’.

Mangel på røtter knyttet til manglende familiesamhold

Svenhammed har ingen røtter. Det sier han selv når han blir spurt av læreren hvor han kommer fra. Denne følelsen av å ikke høre til noe sted gjør Svenhammed sint, og han klandrer mye av sin frustrasjon over å ikke høre til noe sted på familien og spesielt faren. Som nevnt tidligere har navnet som faren mente skulle gi han selv et innpass i det svenske samfunnet ødelagt mye for ham. Det er en konstant påminning om hvem han er og ikke er. Eriksen og Sajjad (2011) legger, som nevnt tidligere, vekt på familien i tilfeller hvor unge med innvandrerforeldre føler

en konflikt i forhold til hvem de er. For Svenhammed er dette tilfelle, men for han handler det mest om at han misliker familien sin og at han er uenig i slik han og broren er oppdratt.

Svenhammed har et dårlig forhold til sin far. I motsetning til slik det er i mange storfamilier hvor faren er leder i familien og respektert av de andre, kan ikke Svenhammed fordra sin far og han bruker alle sjanser til å være respektløs og til å provosere ham. Svenhammed mener at faren er en wannabesvenne, og sier at ”Han är sådär trevlig på utsidan, men på insidan är han en skit” (Bečević, 2009, s. 9). De to kommer ofte i diskusjoner, og til tross for at Svenhammed vet utfallet ved å motsi sin far klarer han ikke å la være. Som regel ender det opp med at han og lillebroren, Junior, blir banket opp. Det markerer slutten på diskusjonen.

Svenhammed og lillebroren, Junior, blir slått jevnlig. Svenhammed forteller at faren har perioder hvor han mishandler de. Svenhammed føler at faren ser mer på ham som en boksesekk enn hans egen sønn. Faren vet, i følge Svenhammed, akkurat hvor mye og hvordan han kan slå uten at Svenhammed trenger å bli sendt til sykehuset. Til tider har Svenhammed vanskeligheter med å sove på grunn av brukne ribbein. Etter en av disse periodene til faren, hadde Svenhammed problemer med å dusje og kle på seg. Det endte opp med at han begynte å lukte og ble ertet på skolen. Det er kun Chino som har innsikt i denne delen av livet til Svenhammed. Mishandlingen til faren forteller Svenhammed om i et eget kapittel og er framstilt på en direkte og usminket måte. Humoren og ironien som en kan spore i resten av boken, er i dette kapittelet fraværende. Det er et alvorlig tema som tas opp, og for en ung leser vil det nok oppleves som sterkt.

Värst var det nog när farsan gick loss med skärpet, den värste av hans metoder. Jag kurade i hop mig på golvet och väntade på att slagserien skulle nå sitt slut, varefter jag kunde andas och torka tårarna medan han laddade för en ny runda. (Bečević, 2009, s. 94)

Svenhammed forteller også at han trodde at det var vanlig å bli slått, at det var en del av oppdragelsen. Som nevnt er det kun Chino som vet om mishandlingen. Det er også hos Chino Svenhammed søker trøst når det blir for mye for ham å takle faren hjemme. Da løper Svenhammed til Chino, og sammen gjemmer de seg i skogen og holder rundt hverandre. Her har ikke Mjäll adgang. Svenhammed vil ikke at hun skal se ham gråte. Også lillebroren, Junior, blir slått av og til selv om han er stille og aldri provoserer. Når det skjer prøver

Svenhammed å komme mellom lillebroren og faren, men faren låser døren til Juniors rom, og Svenhammed må stå hjelpeløs utenfor og vente. Barnevernet er noen ganger på besøk og truer med flytting, men det skjer ikke noe mer. Også moren er passiv. Hun prøver aldri å stoppe faren i å slå.

Historien om faren og hvordan han mishandler Svenhammed og lillebroren, er en god forklaring på hvorfor Svenhammed misliker han så mye. Svenhammed føler at han må beskytte lillebroren mot faren, men han klarer det ikke. Han føler at han mislykkes. En dag Svenhammed kommer hjem og ser moren vaske opp blod fra gulvet skjønner han hva som nok en gang har skjedd. Svenhammed er blitt sterkere og for første gang klarer Svenhammed å ta et oppgjør med faren. Han drar han ut på balkongen og slår og slår. Han sier til faren at han aldri skal røre Junior igjen og stapper munnen hans full av snø.

Historien til Svenhammed viser på mange måter det motsatte av slik blant annet Eriksen og Sajjad (2011) beskriver den typiske innvandrerfamilien, hvor familien gir trygghet og er en viktig del av ens identitetsdanning. Mangel på trygghet hjemme, gjør at Svenhammed begynner å tvile på hvem han er. Strand (2009) framhever at familier hvor foreldrene har flyttet fra et annet land, ofte ønsker å videreformidle kulturen de selv er vant med. For Svenhammeds far var det viktig å passe inn i det svenske samfunnet, og han trodde at ved å gi Svenhammed et navn han mente var svensk og samtidig nekte Svenhammed å lære morsmålet sitt, ville det være mulig å oppnå. Strand (2009) og Jacobsen (2002) poengterer at mange unge med innvandrerforeldre opplever det som uproblematisk å ha kjennskap til sine foreldres kultur, og at de er dyktige på å skifte mellom kulturelle koder. Selv uttrykker Svenhammed at han kunne ønske at han hadde lært morsmålet sitt. Språkundørsøkelsene, referert til i teorikapitlet, blant ungdommer som snakker et multietnisk ungdomsspråk, viser at ungdommene tar i bruk ord og uttrykk fra deres egne morsmål. Svenhammeds mangel på et morsmål kan en derfor si at er med på å påvirke hans ”mangel” på en identitet. Språkundørsøkelsene viser nettopp en klar sammenheng mellom språkkunnskap og følelsen av en tilhørighet til en gruppe som igjen påvirker ens identitetsprosess. Dersom Svenhammed også hadde hatt mer kunnskap og kjennskap til kulturen og familiens historie, kan en tenke seg at han muligens ikke ville følt en så stor forvirring i forhold til hvem han er. Dette viser igjen hvor viktig det er for unge med en minoritetsbakgrunn å få tilgang til historier hvor de kan kjenne seg igjen, og videreutvikle sin egen identitet.

Eriksen og Selberg (2002) framhever, som nevnt tidligere, viktigheten av ritualer og praksiser knyttet til kulturell identitet. I familien til Svenhammed er mange av de ritualene og praksisene de har, framstilt negativt og knyttet til noe som Svenhammed ikke identifiserer seg med. Blant annet er farens mishandling rettfærdiggjort ved at Svenhammeds foreldre også ble mishandlet da de var barn og at det dermed var helt normalt. Også de praksisene i hjemmet som handler om moren sin plass er framstilt negativt. Hun lager mat og hun er en slave for Svenhammeds far. I tillegg mener Svenhammed at det lukter vondt av maten hennes og at hun er så dum at hun ikke forstår at hun blir behandlet dårlig av sin mann. Videre er ritualene rundt familiesammenkomster og bryllupet til foreldrene til Svenhammed beskrevet på en negativ måte, og gjør ikke at Svenhammed føler et fellesskap. Tvert i mot, skammer han seg over familien.

Oppsummering

Som analysen viser er Svenhammed en forvirret og sint gutt som ikke føler at han har en plass i samfunnet. Hans opplevelse av å stå mellom to kulturer er et sentralt moment i *Svenhammeds journaler* og vist på ulike måter, blant annet ved undergrunnen og hans ambivalente forhold til familien sin. Boken viser også diskursen som er diskutert innledningsvis i oppgaven, hvordan det vestlige samfunnet har en tendens til å kategorisere i 'de andre' og 'vi'. Boken får fram hvor ødeleggende dette kan være for en ung gutts identitetsdanning.

3.2 Jakten

De to kompisene Johan og Qasim har kjent hverandre hele livet, og skal nå starte i tiende klasse på Grønland Ungdomsskole i Oslo. De har vokst opp sammen like i nærheten av hverandre og har alltid vært bestekompiser. Mødrene deres jobber sammen i barnevernet og tilbringer også mye tid med hverandre utenom jobb.

Johan, som er hovedpersonen i *Jakten*, er alenebarn og bor sammen med moren. Faren døde i en arbeidsulykke da han var liten. Familien til Johan er romanifolk, men Johan og moren har gått vekk fra de tradisjonelle mønstrene til romanifolket og blitt boende i Oslo siden de flyttet dit da Johan var ett år gammel. At Johan og familien hans tilhører romanifolket er ikke lagt særlig vekt på i *Jakten*. Johan, som er jeg-stemmen i boken, gir leseren et innblikk i hans familiebakgrunn på første side i boken. Etter det er det ikke nevnt noe særlig, med unntak av noen hendelser hvor familien hans er samlet, og det kommer indirekte fram at de tilhører en

minoritet. Selv kaller Johan seg selv og familien for tatere. Denne betegnelsen kan oppfattes som negativ, og er et omstridt begrep. I følge Marit Østhaug Møystad (2010, s. 100) blir tater i noen sammenhenger regnet som et skjellsord, mens andre mener at navnet bør bli tatt tilbake og gis verdighet og stolthet. I tillegg til uenighet rundt betydningen av navnet, er det også store regionale forskjeller i forhold til hvordan det oppfattes. På Østlandet, hvor Johan og familien hans bor, har det ofte en positiv konnotasjon. I denne sammenhengen kan det derfor oppfattes som et bevisst valg å ta i bruk denne betegnelsen for å gi taternavnet en positiv klang igjen. Ved at det er Johan selv som bruker navnet, oppfattes det heller ikke som negativt. Videre ser Johan på seg selv som en gjennomsnittlig tenåring, ganske tynn, mørkt krøllete hår og grønne øyne. Han gjør det middels på skolen og vil ikke stikke seg ut noe særlig. Selv om moren har store håp for han, har han aldri forestilt seg å gjøre noe stort med livet.

Qasim tilhører på lik linje med Johan også minoriteten. Han har pakistansk bakgrunn, og kom til Norge da han var ett år. Qasim bor sammen med sin mor og lillesøster. Han har også en storebror, men det kommer ikke fram om han også bor sammen med dem. Faren til Qasim jobber i Nordsjøen og er lite til stede i boken. Det er heller ikke lagt særlig vekt på Qasim sin bakgrunn. Han og familien er muslimer, men ikke praktiserende eller særlig troende. Johan beskriver ham som en merkelig fyr, og påstår at ”ingen kan være så frekk i kjeften som Qasim” (Tendler, 2009, s. 6). Qasim har akkurat tatt jaktprøven og bruker helgene på å dra ut i skauen. Johan framhever at dette er uvanlig for en pakistaner. Altså er Qasim en ”normal” tenåring med fritidsinteresser som i utgangspunktet er knyttet til norsk kultur. Noen ganger blir han beskrevet på en måte som knytter han mer til den stereotypiske pakistanske gutten, blant annet at han har veldig mye vokst i håret.

På skolen en dag får elevene beskjed om at det har skjedd et drap. Dette er starten på det som skal bli en tur inn i det farlige nazimiljøet i Oslo for Johan og Qasim. Det er moren til Mounir, en gutt på skolen, som er blitt drept. Faren, som også er savnet, blir sett på som hovedmistenkt. Fordi moren til Johan jobber i barnevernet, blir Mounir plassert hjemme hos Johan og moren så lenge det er uvisst hva som har skjedd med foreldrene til Mounir. Han og Johan kjenner til hverandre fra før, men de har aldri vært ordentlig venner, til tross for at Johan liker ham og synes han er en kul fyr. Mounir har palestinsk bakgrunn, men er født i Norge. Foreldrene har flyktet fra krigen i Libanon. Johan er skeptisk til å dele rom med en annen gutt, men får beskjed av moren om å ta godt i mot Mounir. Etter hvert blir de godt kjent og Johan føler han må passe på Mounir, som er knust etter morens død og farens forsvinning,

Johan og Qasim blir, samtidig med at drapet finner sted, innblandet i noen saker med politiet og som nevnt nazimiljøet på Grønland. Det begynner med at de to oppdager at det er skrevet ”Norge for norrmenn [sic]” (Tendler, 2009, s. 17) på en vegg i gården til Qasim. Like etter kommer de i kontakt med en journalist som jobber i et nettverk som overvåker høyreekstremister. Han ber dem om å holde øye med en av guttene i nabolaget som går under navnet Bole-Tom. Etter hvert som de tre guttene Johan, Qasim og Mounir blir kompiser drar de på campingtur sammen i skogen. Qasim skal jakte. Her møter de på noen av folkene fra nazimiljøet, som viser seg at står bak drapet på moren til Mounir. Faren hans er også blitt drept.

Jakten har flere sider ved seg. Boken er actionfylt og handlingen kretser rundt mordet på moren til Mounir og nazimiljøet som er involvert, samtidig som den tar opp det å være ung i et flerkulturelt miljø. Boken handler også om å komme ut av skapet og innse at en er homofil, et tema som kan være problematisk sett i lys av et flerkulturelt miljø. Samtidig som at de tre guttene prøver å finne ut av hva som har skjedd med Mounir sin mor og far, utvikler nemlig Johan og Mounir et vennskap som etter hvert utvikler seg til et kjærlighetsforhold.

Et karakteristisk ungdomsspråk

Språket i *Jakten* er preget av at handlingen foregår i et miljø hvor det er mange ulike kulturer og nasjonaliteter. Språket gjenspeiler helt klart det at handlingen er lagt til Grønland, en bydel i Oslo hvor det er en stor del innvandrere, noe som setter preg på både miljø og språk.

Undersøkelser viser at i 2009 hadde hele 82 % av ungdom mellom 6 og 15 år på Grønland innvandrerbakgrunn (Oslostatistikken, 2013). Mange av de trekkene en finner i et multietnisk ungdomsspråk som omtalt i teoridelen, finnes i *Jakten*, og det er også tydelig at språket er med på å forme karakterenes identitet.

Jakten er, som nevnt, skrevet i jeg-form hvor det er Johan sin stemme som er fortelleren. Johans fortellerstemme setter preg på historien og gjør at leseren får en nærhet til teksten, og til han som litterær karakter. Språket er muntlig og til tider hardt og direkte. Allerede første setningen vitner om dette ”Skolestart! Jeg hata det.” (Tendler, 2009, s. 5). Bruken av a-endingen, som går igjen i hele boken, gir de litterære karakterene en utpreget personlighet. Som nevnt i teorikapittelet er uttalen et av de viktigste kjennetegnene i et multietnisk

ungdomsspråk, og at det kan være vanskelig å få det fram skriftlig. Bruken av a-endingen aktivt, utropstegn og apostrofer er med på å gi det distinktive uttrykket. Disse trekkene alene, ville kun gitt et typisk ungdomspreg på språket, men sammen med andre typisk kjennetegn en finner i et multietnisk ungdomsspråk, vil en kunne spore en uttale som en også finner igjen i ungdomsmiljøene blant annet på Grønland. Eksempel på dette er ”Poda benchod! Det er han som var på Punjab. Scharnhorst er jo mellomnavnet til hu kæba som eier BMW-en. Det må være kona eller søstera eller noe” (Tendler, 2009, s. 71). Her er det gjort flere grep for å få fram uttalen til det flerkulturelle ungdomsspråket. Ordene poda, benchod og kæba er hentet fra et multietnisk språk. Poda (Podda) er hentet fra punjabi og betyr fitte (Østby, 2005, s. 24), mens benchod (Pænsjått) oversettes ofte med søsterknüller og kommer også fra punjabi (Østby, 2005, s. 75). Uttrykket ‘Poda benchod’ betyr dermed noe sånt som ‘faen, søsterknüller’. Utropstegnet gjør det enda mer hardt og aggressivt, samtidig som det er brukt a-ending som gjør språket mer muntlig og typete. Også pronomenet ‘hu’ understreker hurtigheten og det støtvide uttrykket som er typisk for et multietnisk ungdomsspråk. Kæba betyr jente og er berbisk for hore (Østby, 2005, s. 35).

I 1995 introduserte Aasheim begrepet kebabnorsk som et begrep på det multietniske ungdomsspråket. I undersøkelsene sine var hun i kontakt med ungdommer fra nettopp bydelen Grønland. Mange av ordene hun ble introdusert for i arbeidet sitt og som senere ble samlet i ordboken til Østby, finnes i *Jakten*. Her er det brukt et språk som helt klart er påvirket av kebabnorsk. Spesielt i dialogen er dette tydelig. ”Lø lø, har den gamle kæba blitt bøsta?” (Tendler, 2009, s. 67) er et eksempel på hvordan kebabnorsk er brukt i dialogen. Lø har mange betydninger i ordboken, men brukes mest som et utrop. Ordet kan oversettes med blant annet ikke, nei, dårlig og kult, og kommer opprinnelig fra det arabiske ordet for nei som er le (Østby, 2005, s. 41). I sitatet her brukes det som et utrop i forbindelse med noe Qasim og Johan synes er morsomt. Bøsta kommer fra det engelske ordet bust som brukes om å bli tatt for noe. Dette er et slangord som brukes blant alle ungdommer uavhengig av kulturell bakgrunn, og er ikke spesielt knyttet til et multietnisk ungdomsspråk. Likevel er det med på å gi det muntlige og typete uttrykket som er typisk for slik ungdommene snakker på Grønland.

Andre ord og uttrykk i *Jakten* som finnes i ordboken til Østby (2005) og som er typisk for et multietnisk ungdomsspråk er ”bævusj” (Tendler, 2009, s. 13) som betyr politi. Dette ordet kommer opprinnelig fra berbisk, og betyr insekt eller krypdyr. ”Wolla” (Tendler, 2009, s. 27) kommer fra arabisk og betyr jeg lover. ”Skækk” (Tendler, 2009, s. 27) brukes om en person

som ikke forstår noe. I *Jakten* brukes ordet blant annet i setningen ”Du koddet, han er jo helt skækk, hvorfor skulle han ta bilde?” (Tendler, 2009, s. 27). Lapse blir brukt om å gå å legge seg, og finnes i setningen ”Er du trøtt? Skal vi gå og lapse?” (Tendler, 2009, s. 45). Dette ordet har en helt annen betydning i en norsk ordbok, her er lapse brukt om en (mann) som kler seg jålete (Guttu, 2005). ”Tæsje” (Tendler, 2009, s. 49) kommer fra berbisk og hovedbetydningen er å lure eller stjele (Jetne, Løkke & Rossland, 2008). ”Vi skal jo ikke tæsje noe, bare kikke” (Tendler, 2009, s. 49). I dialogen mellom Johan og Qasim er ordet brukt for å stjele eller ta noe.

Ordene som er brukt i *Jakten*, som en også finner i et multietnisk ungdomsspråk, står uten forklaring eller andre referanser. Det gjør at de fremmede ordene glir lett inn i sammenhengen og gjør teksten mer troverdig. Hvordan litteraturen henvender seg til leseren er i henhold til Kampp (2006a, s. 137) en av to forhold hvordan litteratur for ungdom vurderes. Ved å unngå forklaring på ord, gir det en indikasjon på hvilke lesere teksten er tenkt for, blant annet ungdommer som lever i et flerkulturelt miljø. Leseren vil kunne kjenne seg igjen i ordene, og føle en tilhørighet til de ulike karakterene. I et dannelsingsperspektiv vil ungdommer med en minoritetsbakgrunn kunne bruke teksten som en identitetsfortelling, samtidig som andre ungdommer kan utvikle toleranse og forståelse for et flerkulturelt miljø

Språket viser hvor en er fra og hvem en er

Aasheim skriver at språket er ”med på å forme identiteten vår” (Aasheim, 1995, s. 21). Det multietniske ungdomsspråket i *Jakten* er med på å forme identiteten til de litterære karakterene. I et flerkulturelt miljø blir språket deres en felles plattform. Språket er noe de har til felles uavhengig av hvilket land de kommer fra eller hvilken kultur og religion de tilhører. Verken Johan, Qasim eller Mounir har den samme bakgrunnen. De tre er fra ulike hjem hvor kulturen kommer til uttrykk på forskjellige måter. Både morsmål, religion og kulturelle skikker varierer. Likevel tilhører de det samme miljøet og den samme gruppen gjennom blant annet språket. Aasheim tar opp fenomenet gruppe i sin avhandling og definerer gruppe som ”eit sosialt fellesskap” (Aasheim, 1995, s. 21) hvor hun utdyper det som en stabil mengde mennesker som bindes sammen enten direkte eller indirekte gjennom et eller flere felles mål eller interesser (Aasheim, 1995, s. 21). Videre argumenterer hun for at dette ikke er en fullstendig definisjon, og knytter identitetsbegrepet sammen med gruppe for å komme nærmere en mer fullstendig definisjon. Hun mener at for å føle en tilhørighet til en gruppe er

det nødvendig å ha en mer eller mindre ”samanfallande identitetskjensle” (Aasheim, 1995, s. 22). I *Jakten* er blant annet språket med på å gi en sammenfallende identitetsfølelse. Johan, Qasim og Mounir deler språkstil, og oppfattes dermed som en del av den samme gruppen. Som beskrevet i teoridelen brukes det multietniske ungdomsspråket for å vise en tilhørighet og hvem en er, og det henger sterkt sammen med konstruksjon av egen identitet. Informanter i undersøkelsen sier som nevnt at de ikke blir akseptert som hundre prosent norsk, til tross for at de er født og oppvokst i Norge. Det multietniske ungdomsspråket blir da igjen knyttet til følelsen av tilhørighet til en gruppe. Ungdommene med en flerkulturell bakgrunn danner sin egen gruppe med et eget språk for å føle en tilhørighet som igjen er viktig i en identitetsdannelse.

Undersøkelsene gjort i Oslo mange år etter at Aasheim gjorde sine undersøkelser, viser at språkbruken fremdeles handler om det sosiale og det å høre til et sted. Ungdommer i Oslo bruker et multietnisk ungdomsspråk for å markere en tilhørighet, men også for å distansere seg fra vestkanten, et sted de ikke identifiserer seg med (Svendsen & Røynealand, 2008). Johan og Qasim opplever også at vestkanten er et sted de ikke identifiserer seg med, ”Lø, lø, kæba er senil!’ ‘Eller bare fra en annen planet?’ ‘Ja, vestkanten. Hu bor jo faen med på Skøyen.’ ‘Det er helt klart en annen planet’” (Tendler, 2009, s. 8). I dialogen kommer det tydelig fram at vestkanten er et fremmed sted for guttene.

Et annet funn som en ser i undersøkelsene i Oslo, og som også en kan se i *Jakten*, er hvordan det multietniske ungdomsspråket er knyttet til det å være tøff og aggressiv i nabolaget (Svendsen & Røynealand, 2008). Grønmland er et hardt belastet nabolag, og krever at en tilpasser seg for å ”overleve”. I *Jakten* er det tøffe nabolaget spesielt synlig i enkelte hendelser i skolehverdagen hvor mange ulike kulturer og etnisiteter møtes. Stemningen er ladet, og ofte blir det krancling og høylytte diskusjoner. I tillegg er språket direkte og til tider veldig nedlatende. Her gjelder det å ikke være hårsår. Eksempel på dette er en diskusjon i en time med RLE hvor ordbruken er hard og oppførselen til elevene både truende og aggressiv;

Latifa brølte til Henrik mens hun viste han fingeren: ”Jeg er faen ikke lesbe”. ”Ja, særlig, jeg skal vedde på at Lise slikker fitta di”. Farhad rakte tunge mot Latifa. Da gikk Latifa av skafet og kasta ei flaske etter Farhad. (Tendler, 2009, s. 25)

Situasjonen bestemmer språkstil

Et av de mest framtrepende funnene til Kotsinas, var at ungdommene var dyktige til å skifte språkstil ut fra hvilken situasjon de befant seg i (Jørgensen & Quist, 2008). Det ble framhevet igjen i undersøkelsene gjort i Danmark og Norge noen år etter Kotsinas. Også Papazian og Helleland (2005) framhever at en i mange språksamfunn veksler mellom et formelt og et ”lavere” språk utfra om en er i en offentlig situasjon eller i en mer uformell situasjon. Det ble også bekreftet av informantene i undersøkelsene gjort i Oslo. Dette fenomenet finner en også i *Jakten*. I situasjoner hvor guttene snakker med voksne eller offentlige institusjoner bruker de ”vanlige” ord, og ikke slang eller ord som en finner i *Kebabnorsk ordbok* (Østby, 2005). Det multietniske ungdomsspråket kommer best fram i dialogen mellom guttene eller med andre jevngamle. Når guttene referer til politiet seg i mellom, er det som regel ordet bævusj de bruker. Derimot når Johan snakker til sin mor, bruker han det norske ordet. ”Løp DU fra politiet? Jeg så på mutter, helt sjokka, men med en helt ny respekt” (Tendler, 2009, s. 68). Også i en samtale med politiet og rektor er språkbruken en annen enn mellom guttene. ”Rektor, vi har krav på å ha foreldra våre her hvis politiet skal avhøre oss. Jeg kommer til å fortelle dette til mora mi, og hu kommer helt sikkert til å klikke og ringe advokat” (Tendler, 2009, s. 76). Johans familie er som nevnt Romanifolk, og Johan snakker også romani. I tillegg til å skifte mellom en standard østlandadialekt og et multietnisk ungdomsspråk, bruker Johan romani noen ganger når han snakker med moren eller bestemoren. Dette viser at han er en sterk språkbruker som lett kan skifte mellom de ulike språkene etter hvilken situasjon han befinner seg i. Det bekrefter også hva forskning viser, nemlig at ungdommene som bruker det multietniske ungdomsspråket ikke er i en innlæringsfase eller er dårlige i det offisielle språket til landet de bor i. I motsetning til det multietniske ungdomsspråket, er bruken av romani i teksten oversatt eller forklart på annen måte, ”Beddoane, er det bævusj?” Qasim var nysgjerrig. ‘Ja, det er romani’” (Tendler, 2009, s. 80). Qasim spør Johan om beddoane betyr politi etter å ha overhørt en samtale mellom Johan og mormoren.

Er du gandu, Johan?

Jakten er en ungdomsroman om unge mennesker som hører til et flerkulturelt miljø. Handlingen som er lagt til Grønland i Oslo, gjenspeiler mye av det ungdom som bor i storbyer i dag opplever, at kulturer krysser og at ens nærmeste venner har en annen kulturell bakgrunn. *Jakten* handler ikke bare om å tilhøre et flerkulturelt miljø, men også om det å finne seg selv i forhold til seksualitet.

Johan og Mounir utvikler etter hvert følelser for hverandre. Kjærlighet mellom to gutter kan i utgangspunktet være et utfordrende og kontroversielt tema, spesielt i en ungdomsbok. Enda mer utfordrende blir det når temaet legges til et flerkulturelt miljø på Grønland. Miljøet i boken er tøft, og språket er sterkt påvirket av innvandrer miljøet i Oslo. Det er flere eksempler på at ordet homofil blir brukt på en nedsettende måte, og homo og lesbe blir brukt som skjellsord. Kombinasjonen mellom det tøffe miljøet og språket, og det myke representert gjennom kjærligheten, gir en dybde spesielt til hovedpersonen Johan og gjør hans identitetsdannelse mer kompleks. I motsetning til annen flerkulturell litteratur som ofte problematiserer det å leve i to kulturer, og identitetskonflikt knyttet til det, tar *Jakten* opp andre typer identitetskriser. På denne måten kommer det flerkulturelle i bakgrunnen, og boken oppleves som nyskapende innenfor sin sjanger.

Allerede før Mounir flytter inn til Johan og moren, og før Johan oppdager nye sider ved seg selv, skjer det noe som får Johan til stusse på seg selv. Han og Qasim oppdager Martin, miljøarbeideren på skolen, kysse en annen mann utenom skoletiden. Begge guttene blir sjokkert. Qasim mener at de ikke bør fortelle noe til noen, at det er best for Martin om det ikke kommer ut. Senere den kvelden tenker Johan over det han så: ”Jeg følte meg urolig og utilpass. Så for meg Martin som kyssa den andre gutten. På en eller annen måte stressa det meg” (Tendler, 2009, s. 14). Det er tydelig at det Johan har sett får fram følelser i ham som han ikke helt vet hva betyr. Det blir videre opp til leseren å tolke dette frampeket. Senere, når Mounir har flyttet inn i leiligheten og Johan får beskjed om at de skal dele seng, blir han også litt stresset, men hvorfor han blir stresset kommer ikke så godt fram. ”Da jeg våkna, lå han rett ved siden av meg, krølla helt sammen. Lå og klynka i søvne” (Tendler, 2009, s. 22). Leseren får ikke vite hva Johan synes om dette, og må igjen tolke hendelsen. Senere blir det som tidligere kunne leses mellom linjene bekreftet. ”Jeg strøyk han over håret og innså plutselig at det rørte seg i bokseren min. Jeg fikk helt noia. Hva var det jeg dreiv med? Hva faen var det jeg lå her og hadde lyst til?” (Tendler, 2009, s. 29). Etter en episode hvor de tre guttene sover i samme seng hos Johan, og Qasim ser at Mounir holder rundt Johan i sengen, blir Johan konfrontert av bestekompien; ”‘Johan, er du gandu?’, spurte han. Jeg skvatt en halvmeter. ‘Hva faen mener du? Gandu? Jeg?’. Stemmen min kvekka som Donald Duck” (Tendler, 2009, s. 42). Videre kommer det fram at Qasim har lurt på dette en stund, og han spør om Johan noen gang har vært hypp på han. Johan blåneker alt. ”Jeg var flau og usikker. [...] Jeg kunne ikke være homo, ville ikke være homo, og var provosert over at Qasim spurte om det” (Tendler, 2009, s. 43). Her er det tydelig en indre konflikt hos Johan som gjør at han nekter for

det Qasim spør han om. Senere når han etter hvert innser at han har følelser for en annen gutt, begynner han å stille spørsmål til hvordan andre vil reagere på det. Han er redd for hva moren og bestemoren vil si og han lurer på om folk vil se på ham som noe rart. ”Jeg syntes livet var urettferdig. Kunne jeg ikke bare være som alle andre?” (Tendler, 2009, s. 46). Dette er spørsmål som mange tenåringer stiller seg, uansett hvilken legning de har. Tenåringer har en tendens til å ville være som alle andre. Johan har altså en naturlig redsel for det at han kan være homofil, men det er ikke knyttet til det at han er minoritet eller hører til et flerkulturelt miljø.

Gamle holdninger utfordres

Som nevnt i delkapittel 2.5 om identiteter, kom Rørlien (2003) gjennom sine intervjuer med muslimske homofile menn fram til at deres seksuelle orientering ikke er akseptert i det muslimske miljøet. Hun poengterer også at en ikke-vestlig måte å se på homofili, er at det er en handling og ikke en seksuell identitet. Det er ikke bare innenfor forskningen at disse holdningene komme fram, også media skriver om at det kan være vanskelig å fremstå som homofil i et innvandrer miljø (Veka, 2013). Media har blitt kritisert for å gi et feilaktig bilde av innvandrerungdom (Mujanic, 2011). Likevel er media med på å skape holdninger og generalisering blant folk, og som nevnt tidligere er homo det fremste skjellsordet for en pakistansk mann. I *Jakten* er homo brukt som skjellsord ved flere anledninger, og som vist tidligere er også lesbe brukt i en negativ sammenheng. Gandu, som kommer fra hindi og betyr rumpe, blir brukt som ord for homofil (Tendler, 2009, s. 42). Med tanke på ordets opprinnelige mening, kan det oppfattes som veldig nedlatende. Ordet blir brukt første gang når Johan og Qasim oppdager miljøarbeideren, Martin, kysse en annen mann. Som beskrevet tidligere i oppgaven er homo et godt brukt skjellsord blant unge gutter, men at det brukes både som et skjellsord og som et ord for å understreke vennskap. Altså har ordet flere sider ved seg. Det som går igjen er at uavhengig av hvilken sammenheng det brukes i, er det brukt et ord som i seg selv er nedsettende.

Å være homofil i et muslimsk miljø er i følge Rørlien (2003) ikke fullt ut akseptert. En skulle derfor tro at Johan ville få problemer med å stå fram som homofil i et flerkulturelt miljø, og at det ville bety slutten for vennskapet mellom han og Qasim. Hvordan Qasim reagerer på at Johan muligens er homofil, går imot de etablerte holdningene blant pakistanere og muslimer. Etter at Qasim spør Johan om han er homofil og Johan blåneker, sier Qasim: ”Johan, vi er kompiser uansett hvem du er glad i eller hypp på. Jeg har helt seriøst ingenting imot homser”

(Tendler, 2009, s. 43). Senere når de tre guttene er på telttur, spør Qasim Johan igjen om han er homofil. Først nekter Johan for det, men innrømmer til slutt at han har følelser for Mounir. Johan synes det er vanskelig og sier at han ikke vil være sånn, men Qasim støtter han og sier at han bare må være glad og leve med det. Senere når alle tre er samlet og Johan og Mounir er åpen om forholdet sitt, er alt som før og Qasim er veldig aksepterende av de to. Også moren til Johan, Maria, støtter Johan når hun finner ut av hans seksuelle legning. Johan nekter for det og vil ikke snakke med moren om det, men hun forsikrer han likevel med at hun er glad i han. Hun poengterer også, for å vise at hun aksepterer det, at onkelen til Johan er homofil.

Tidligere er det nevnt at Tendler har et ønske om å bli hørt. Kampp (2006b) poengterer at forfattere som skriver barne- og ungdomslitteratur ”har noget på hjerte som er viktig for dem at kommunisere videre til neste generation” (Kampp, 2006b, s. 137). Hun skriver videre at dette skjer gjennom blant annet komplekse fortellerstemmer, og at dette utvider mulighetene til å formidle og beskrive relasjoner mellom mennesker (Kampp, 2006b, s. 138). En postkolonialistisk analyse ser på, som nevnt tidligere, blant annet på litteratur som utfordrer og undergraver etablerte forestillinger om det ikke-vestlige (Claudi, 2013). Qasim sin holdning til at Johan er homofil utfordrer de holdningene og verdiene som er grunnleggende blant mange muslimer. Likevel er det flere og flere som aksepterer en seksuell legning som viker fra normalen, også i innvandrer miljøene. Dette viser Tendler gjennom Qasim, som er veldig aksepterende ovenfor Johans seksuelle identitet. Slik er Tendler med på å formidle noe viktig og formidle en holdningsendring som skjer blant mange muslimer. Ved at Qasim sier til Johan at han bare må innse at det er sånn han er, formidler han et annet syn på homoseksualitet enn det som er vanlig for en ikke-vestlig kultur. Slik Qasim reagerer på Johan og Mounir sitt forhold kan være med på å bryte ned en generalisering blant enkelte kulturer som handler om hvordan en blir akseptert som homofil med en muslimsk bakgrunn. ”Når vilkårene for tilværelsen endrer sig, forandres også ungdomslitteraturen”, skriver Kampp (2006b, s. 137). I *Jakten* forsøker Tendler å formidle at ”ungdomstilværelsen” endres.

Et oppgjør med generalisering og stereotyper

Som skrevet tidligere i oppgaven er det knyttet en del generalisering opp mot innvandrerfamilier og minoriteter. Det finnes stereotyper på hvordan en innvandrer kvinne og en innvandrer mann skal være, og ulike ritualer knyttet til kultur og religion. *Jakten* tar på

mange måter et oppgjør med disse stereotypiene og mange av de medieskapt holdningene som eksisterer i samfunnet.

Både Johan og Qasim lever i relativt utradisjonelle familier med utgangspunkt i bakgrunnen deres. Romanifolket er opprinnelig et reisende folk, men Johan og moren har slått seg ned i Oslo hvor de lever fast. Det er også bare de to, moren har ikke funnet seg en annen mann etter at faren til Johan døde. En undersøkelse gjort i 2008 av Anne-Mari Larsen viser at en del av romanifolket føler at de lever i en verden hjemme og i en verden ute. Videre kommer det fram at det har vært viktig for dem å skjule at de er en del av romanifolket, og at det kun er hjemme de føler de kan leve ut sin egen kultur (Lund & Moen, 2010, s. 221). Romanifolket har grunnet sitt reisende liv, tradisjonelt gått mindre i skole, barna har blitt utsatt for mobbing i skolen og det har vært en generell skepsis til det norske skolesystemet blant romanifolket (Utdanningsdirektoratet, 2014). Noen av disse holdningene kan spores i *Jakten*. Blant annet i en samtale mellom moren og oldemoren til Johan hvor de snakker om skolegangen hans. Oldemoren mener at det er tull å sende Johan på universitetet da han bare kan lære seg et håndverk. Moren ber oldemoren om å snakke norsk, ”Vi bor midt i byen, og Johan hører til i en annen verden og ei anna tid enn det dere gjør” (Tendler, 2009, s. 11). Moren til Johan tar avstand fra de gamle tradisjonene og ønsker å være mest mulig integrert.

Qasim sin familie lever også på en relativt vestlig måte, og bryter med slik en tradisjonell pakistansk familie har det. Moren til Qasim, Usma, jobber i barnevernet, og jobber på lik linje med moren til Johan mange sene kvelder. Faren til Qasim arbeider i Nordsjøen, og er dermed mye vekke. Mødrene møtes ofte utenom arbeid og drikker vin sammen, og de kan sitte til langt på natt. Når Qasim og Johan snakker om mødrene sier Qasim at moren drikker vin, men ”nåde fatter om han tar seg en øl” (Tendler, 2009, s. 10). Også Qasim sin personlighet og verdier kan oppleves som utradisjonelle. Han har tatt jaktprøven og er opptatt av livet i naturen, han kan mye om biologi og dyr, og han har ingenting imot homofile. Slik han er framstilt er han på den ene siden det en vil kalle en typisk minoritetsungdom med masse gelé i håret, rappkjeftet og tøff. På den andre siden, er han en myk gutt som tenker mye på andre og går sine egne veier.

Historien knyttet til Mounir viser også et oppgjør mot fordommer som en ser eksisterer i det vestlige samfunnet, spesielt måten media framstiller innvandrere. Når moren til Mounir, Mouna, blir funnet drept, stempler mediene det som et æresdrap med en gang. På nyhetene er

det eksperter som sier at drapet er typisk, at integreringen er ute av kontroll og Fremskrittspartiet mener at imamene må ta ansvar. Mounir kommenterer det hele med å si at ”Foreldra mine er jo ikke religiøse engang” (Tendler, 2009, s. 21). Dagen etter drapet viser avisoverskriftene ”Muslimdrapet opprører politikere, Æresdrap ryster libanesiske miljø, Ære krevde Mounas liv og Nå må norske muslimer ta ansvar” (Tendler, 2009, s. 23). Johan er oppgitt og sier at de ikke engang er muslimer. Også politiet tror at det er faren til Mounir som har drept moren. De spør spørsmål som om faren hadde flere kjærester, om moren noen gang hadde blåmerker og om de kranglet. Også når Johan og Qasim senere blir overfalt av en nazigjeng, tror politiet at det er faren til Mounir som har overfalt dem. Mot slutten av boken når dramatikken er over, blir Mounir og Johan omtalt av pressen som innvandrere, mens Qasim blir beskrevet som en lokal jeger. Igjen utfordrer og undergraver Tendler forestillinger om det ikke-vestlige gjennom å beskrive reaksjonene til tre guttene på hvordan media framstiller saken om drapet.

Slik det flerkulturelle blir formidlet i *Jakten*, viker på mange måter fra det stereotypiske. Dette er også med på å forme karakterene og deres identitet. Fordi Johan og moren lever et ”vanlig” liv i forhold til tidligere generasjoner hvor deres minoritetsbakgrunn er ute av fokus, flyttes blikket til leseren forbi det faktum at de er del av en minoritet. Dermed endres også hvordan Johans identitetsutvikling formidles og oppfattes av leseren, å være en minoritet normaliseres.

Maktdiskurs og kulturelle forhandlinger

Slik media og til dels politiet i *Jakten* er framstilt henger, som beskrevet tidligere, sammen med hvordan innvandrere ofte blir generalisert og forhånds dømt. Framstilling av media og politi bekrefter stereotypien en ofte møter i media. Likevel er det gjort på en måte som setter debatten på spissen, og meningene oppfattes som absurde og overdrevne. Fordi leseren samtidig får et innblikk i hvordan Mounir, Johan og Qasim tenker om det som blir sagt, forsterkes de rasistiske og uvitende uttalelsene. Skildringen av nyhetssendingen på TV etter drapet på moren til Mounir eksemplifiserer dette. Her er det uttalelser fra ulike hold som fremstår nesten humoristisk fordi det er usaklig og forvirrende, men likevel er det noe en godt kan kjenne igjen fra slik media arbeider. Det ironiske i boken kommer fram ved at en politiker fra Fremskrittspartiet mener at imamene må ta ansvar, men foreldrene til Mounir er fra Libanon hvor det nesten er like mange kristne som muslimer. En imam svarer med at han ikke forstår hvorfor han må ta ansvar for hva folk fra Libanon gjør, da en imam er knyttet til islam.

Ved å bruke Fremskrittspartiet som har en streng innvandringspolitikk og som for mange representerer noe innvandreriendelig, knytter Tendler historien til virkeligheten og til noe en kan kjenne igjen fra dagens samfunn.

Tendler har uttrykt at han som forfatter ønsker å formidle noen verdier til sine lesere og samfunnet. Skildringene av media og politiet kan oppfattes som kritiske kommentarer til hvordan samfunnet er bygget opp. Knyttet framstillingen til en postkolonialistisk lesning av boken, kan det trekkes paralleller til Saids teorier om Orienten. Vesten, her representert gjennom media og politikere, formidler et bilde av ikke-vestlige innvandrere som etter hvert blir stående som en sannhet uten at stemmen til 'den Andre' får komme til. I *Jakten* ser en eksempel på hvordan flere stemmer fra både media og fra minoriteten gir en kontrapunktisk lesning. Tendler tar et oppgjør med den etablerte maktdiskursen ved å gi minoriteten, Johan, Qasim og Mounir, en stemme.

Bhabha (2004) er opptatt av kulturell samhandling, og han er positiv til at ulike kulturer lever side om side. Han ønsker å se på mulighetene for at kulturelle forskjeller kan forhandle og ikke fokusere på problemene. Begrepet liminalitet (Bhabha, 2004) viser til dette område hvor kulturelle endringer eller forhandlinger kan oppstå. I *Jakten* er mange ulike kulturer representert. Handlingen er lagt til Grønland i Oslo hvor det lever mange mennesker med innvandrerbakgrunn fra ulike deler i verden. For ungdommene som bor her og for ungdommene i *Jakten* fungerer skolen som et sted hvor kulturer møtes på en nøytral grunn. Det kommer også fram i boken ved flere anledninger. Etter at drapet på moren til Mounir blir kjent, begynner ryktene å gå og diskusjonene oppstår i skolegården. Etter hvert er det en av guttene som mener at det er jødene som har drept henne. Det får en av de andre guttene som er jøde, til å bli sint. Karsten, en annen gutt, prøver å megle. Her er guttene inne i en forhandlingsprosess og interaksjon som Bhabha (2004) framhever i *The Location of Culture*. Denne forhandlingsprosessen er det han refererer til som kulturell hybriditet. De kulturelle ytringene som oppstår i møte mellom ungdommene i boken, skaper ambivalens. Her sier Bhabha (2004) at det vil oppstå et behov for å skape mening. Ungdommene har et behov for å finne en mening i alle de ulike kulturene de lever med, uttrykke en flerkulturalitet. I *Jakten* er et felles språk mellom blant annet Qasim, Johan, Mounir også en felles plattform, et sted som oppstår i språket hvor de kan forstå hverandre uavhengig av kulturell bakgrunn. Dette rommet i språket kan knyttes til det Bhabha refererer til som det tredje rom, et sted hvor det skapes noe nytt gjennom ulike stemmer.

Oppsummering

Analysen av *Jakten* viser klart at flerkulturell litteratur ikke lenger bare handler om å finne seg selv i lys av ulike kulturer. I *Jakten* møter vi Johan som er en del av minoriteten. Likevel er det ikke dette som er fokuspunktet i hans identitetsarbeid. Johans flerkulturelle bakgrunn er en del av hans identitet, men danner kun et bakteppe for andre utfordringer i forhold til hvem han er, som hans seksuelle legning.

Jakten formidler vennskap mellom ungdommer uavhengig av hvilke røtter de har. Analysen viser at de har en felles plattform gjennom blant annet å tilhøre en minoritet, noe som danner et grunnlag for samholdet mellom de tre guttene. Felleskapet deres vises gjennom blant annet måten de bruker språket på, et språk som har mange likhetstrekk til et multietnisk ungdomsspråk. Dette språket er også knyttet til en identitetsutvikling. Språket mellom guttene og blant ungdommene på Grønland viser en aksept av seg selv som minoritet og flerkulturell. Det er noe de er stolte av og er en måte å vise andre hvor de kommer fra og hvem de er.

3.3 Minusmand

Minusmand handler om de to kompisene Ali og Tobias. Ali og Tobias er 15 år gamle og har vokst opp sammen, i en innvandrerghetto i København, med alle de sosiale stressfaktorene som det innebærer. Mens Ali er skoleflink, opptatt av å gjøre det best i klassen og helst vil holde seg unna konfliktene i nabolaget, er Tobias ordblind, går i spesialklassen, og føler seg tiltrukket av bandemiljøet, og mulighetene til å tjene raske penger på narkotika. Konfliktene i gaten trappes opp når en lokal narkotikadealer blir skutt av en i den rivaliserende gjengen. De to guttene havner på hver sin side av konflikten og vennskapet blir satt på prøve. Når lillebroren til Ali, Mahmood, attpåtil blir skutt, og ender opp i rullestol, tar handlingen en ny vending som setter både Ali og Tobias liv i fare.

Boken beskriver et nabolag og et miljø som består av flere ulike kulturer. Ali sin familie er fra Syria og er en relativt tradisjonell muslimsk familie. Ali lærer blant annet arabisk hjemme, og de praktiserer Ramadan. Tobias er dansk, og bor sammen med sin mor, som er en dranker. Han er vant til å ta vare på både seg selv og moren. Gjennom boken blir en også introdusert for andre ungdommer med andre bakgrunner, blant annet Somalia, Tyrkia og Marokko. Tobias og Ali er venner uavhengig av kultur og hvilken bakgrunn de har. Likevel viser boken hvordan kulturelle forskjeller gjør at vennskapet blir satt på prøve.

Et språk som gjenspeiler hvem en er

På lik linje med *Svenhammeds Journaler* og *Jakten*, er språket i *Minusmand* preget av å være fra et flerkulturelt miljø. Gjengen som Ali etter hvert blir involvert i består stort sett av muslimer og bruker en del arabiske ord og uttrykk blandet med dansk. Tobias og gjengen han tilhører, rockerne, bruker en del innslag av amerikanske ord. Hvordan gjengene velger å bruke språket, gjenspeiler hva de står for. Det multietniske ungdomsspråket og det engelskpregede gjengspråket står i stor kontrast til hverandre, på lik linje som de to gjengene står i kontrast til hverandre. Språket er altså med på å markere hvem som er hvem i et miljø bestående av mange uskrevne lover og regler.

Gjengen som Ali blir en del av er som nevnt muslimer med tilknytning til det arabiske språk. Selv om deres foreldre er fra ulike land, har de en tilhørighet til hverandre gjennom språket. ”Selv om han ikke var så god til at ryge, følte Ali, at han hørte til. I kvarteret. Han kendte de fleste af de arabiske ord, der blev sagt, når det danske ikke slog til. Det var rart” (Fields, 2013, s. 71). Ali og de andre guttene bruker altså i utgangspunktet det danske språket, og der hvor det kommer til kort tar de i bruk arabiske ord og uttrykk. På denne måten skaper de seg et eget språk som gjør dem tettere som en gruppe, og som Aasheim skriver er ”med på å forme identiteten” (Aasheim, 1995, s. 21) deres. Bruken av arabiske ord kommer ikke eksplisitt til uttrykk gjennom dialogen i sitatet, men viser at det er til stedet, og at det er noe som er til stede i akkurat denne gjengen. Det flerkulturelle miljøet er noe de alle er en del av, og språkbruken uttrykker dette fellesskapet. Språket viser at de tilhører en gruppe ungdommer som har tilknytning til ulike kulturer, og som aksepterer hverandres bakgrunn. I følge Svendsen og Røyneland (2008, s. 79) kan dette fenomenet om å danne grupper på tvers av kulturer, hvor språket er en felles plattform, knyttes til Bhabhas teori om det tredje rom. Den måten de snakker på representerer et rom som oppstår i språket. Som Bhabha (2004) peker på, oppstår det et behov for å forhandle for å skape mening i situasjoner hvor ulike kulturer møtes og interagerer. I gruppen til Ali er det ulike kulturer som møtes. Guttene skaper mening gjennom en ny måte å snakke på, og det er dette Bhabha kaller det tredje rom (Bhabha, 2004, s. 53). Det skapes noe nytt gjennom ulike stemmer.

Ali og de andre guttene bruker arabiske ord når de danske ordene ikke beskriver godt nok. Det er altså ikke fordi de ikke kjenner de korrekte ordene på dansk, men fordi de selv mener at de danske ordene eller uttrykkene ikke er gode nok. Dette er, som nevnt tidligere, i tråd med de undersøkelsene gjort i de skandinaviske landene, nemlig at de unge språkbrukerne verken er i

en innlæringsfase eller er dårlige i språket (Jørgensen & Quist, 2008; Quist, 2012; Svendsen & Røyneland, 2008). Ali er for eksempel født i Danmark og gjør det veldig godt på skolen. Språkfenomenet kan også knyttes opp til Barth (referert i Baumann, 1999) sine teorier om etnisk identitet, hvor etnisk identitet må defineres ut fra sosiale grenser, fordi det er gruppen selv som avgjør hva som menes med etnisk. I *Minusmand* er det situasjonen som bestemmer hvordan guttene snakker, og den etniske identiteten endres altså ut fra sosial kontekst.

Kulturelle forventninger vises i språkbruken

Minusmand skildrer hvordan forventninger fra familie og samfunn er en avgjørende faktor for hvilke valg en tar i livet, og hvordan en utvikler seg som person. I boken er dette ekstra tydelig hos Ali, og er da spesielt knyttet til kultur og til dels religion. Betydningen av kultur og religion er blant annet forsterket gjennom hvordan Fields bruker språk. Gjennom boken utvikler Ali seg. Han setter mer og mer pris på det samholdet han og de andre innvandrerungdommene har. Skolen kommer i skyggen av nabolaget, og det er plutselig de nyetablerte vennskapene og betydningen av familie som står i fokus. Bruken av arabiske ord og uttrykk som er knyttet opp mot religion og kulturelle skikker, økes i takt med hvordan Ali utvikler seg og kommer nærmere innvandrerulturen. Haram, som viser til noe som er forbudt eller moralsk forkastelig (Vogt, 2009), brukes av Mahmood i begynnelsen av boken. Selv om Ali godt vet betydningen, er det ikke et ord han bruker og det har heller ikke en personlig betydning for han. Han spør til og med lillebroren hvorfor han bruker ordet hele tiden, og det er tydelig at han ikke er enig med hvordan Mahmood bruker det. Lenger ute i boken, etter hvert som Ali sine verdier endrer seg, brukes ordet igjen, i en samtale med mannen som gir Ali våpenet som han skal drepe Oliver med. ”‘Du bander.’ ‘Ja, det er haram, ikke?’ ‘Min far gjør ingenting’” (Fields, 2013, s. 191). I denne sammenhengen reagerer Ali annerledes, han peker på at mannen ikke skal banne og at det er dårlig skikk. Dette kan tolkes som han nå identifiserer seg mer med bruken. Igjen henger språkbruken sammen med det å føle en tilhørighet, som undersøkelsene gjort i blant annet Oslo viser (Aarsæther, 2011). Her er også religion av betydning da det er Koranen som sier at man ikke skal banne og at det er haram.

Etter at narkolangeren i nabolaget blir drept, kommer Ali i kontakt med ungdommene som hører til i innvandregjengen. Som nevnt tidligere føler Ali at han har en tilhørighet til de andre guttene, språket blir eksplisitt nevnt i teksten som en faktor til hvorfor han føler tilhørighet. Videre utover i boken, etter hvert som handlingen tilspisser seg og Mahmood blir skutt kan en se hvordan bruken av arabiske fraser tas mer og mer i bruk. Ali, Mahmood og

Kamal er på besøk hos familien til den drepte narkolangeren, og typiske arabiske uttrykk blir tatt i bruk. ”*As salam aleikum! Wa alaykum us salam*” (Fields, 2013, s. 119), som er en typisk arabisk hilsen knyttet til det religiøse. Også kulturelle ritualer knyttes opp mot språket; ”Kamal kyssede kvinden i midten at sofaen på begge kinder og sagde det obligatoriske *salaam aleikum*” (Fields, 2013, s. 117).

Ved at Fields bruker arabiske ord og uttrykk i situasjoner som viser tydelig hvilke tradisjoner som er knyttet opp mot familien til Ali, er språket med på å forsterke betydningen som nettopp familie og tradisjoner har for Ali sin identitetsutvikling. Gjennom å bruke språket spesifikt i teksten, gir Fields innvandrerne i boken en mer troverdig stemme. Sett i lys av Saida's tanker om diskursens makt hvor ‘den Andre’, Orienten, ikke får komme til orde, gir Fields her en stemme til de som vanligvis ikke blir hørt. Ved å inkludere deres språk og tradisjoner i teksten blir maktposisjonen.

Ikke bare ord og tradisjoner uttrykker kulturelle forventninger og forutsetninger til Alis identitetsdanning. Også navnene til de litterære karakterene gjenspeiler en viss kulturell forventning. Ali og Mahmood har typisk muslimske tradisjonelle navn, mens Tobias er et vanlig dansk navn. Ut fra navnene deres, er det ingen tvil om hvilken bakgrunn de tre guttene har. Navnene sier også en del om hvordan en forventer eller tror de skal være. Det kan gjelde både hvordan de blitt møtt av andre litterære karakterer i boken og hvordan de blir møtt av leseren. Det står ingen steder eksplisitt i teksten at Ali og Mahmood er innvandrerbarn, men både navn og handling i første kapittel viser at de er en del av minoriteten.

Bruk av ord knyttet til et multietnisk ungdomsspråk

Perker, som er knyttet til et multietnisk ungdomsspråk, blir brukt flere steder i *Minusmand*. Ordet er situasjonsbetinget, og har ulik betydning ut fra hvilken kontekst det brukes i. I utgangspunktet er perker et nedsettende ord for en innvandrer med mørk hud. Det er en sammenslåing av perser og tyrker, og har dermed ingen arabisk opprinnelse (Den Danske Ordbog). Det multietniske ungdomsspråket som blir brukt i Danmark kalles, som nevnt, ofte for perkerdansk. Ordet er altså situasjonsbetinget, men også de sosiale rammene gir en indikasjon for hvordan det blir brukt og oppfattet. Brukes det av ungdommer som selv er involvert i innvandrer miljøer hvor et multietnisk ungdomsspråk er framtrædende, oppfattes ikke ordet som nedlatende. For eksempel henvender en av guttene i innvandrer gjengen seg til Ali ved å si ”Æv, Ali. Hva så perker?” (Fields, 2013, s. 54). Nouredin, gutten som snakker til

Ali, har selv muslimsk bakgrunn. Ordet brukes her mer for å markere en felles bakgrunn og en respekt for hverandre. Som Jørgensen og Quist (2008) peker på, er språket et av de viktigste redskapene vi har innenfor sosiale rammer, og de viser nettopp til ulike måter å hilse på, og hvor stor makt språket har. Bak den korte hilsningen til Nouredin ligger sosiale rammer og ”koder” som en må kjenne til for å forstå betydningen. På denne måten markerer ungdommene at de hører til et bestemt miljø ved bruk av et multietnisk ungdomsspråk, og som Aarsæther (2010) framhever, for å markere en lokal identitet.

Det er ikke bare etniske forutsetninger som er avgjørende for hvordan språket blir brukt og oppfattet. Også Tobias kaller Ali for perker, uten at det er brukt på en nedsettende måte. De sosiale rammene setter en fører for hvordan ordet blir oppfattet. De to guttene er bestevenner, og ordet oppfattes dermed bare på en vennskapelig måte. Derimot legges det en annen betydning i ordet når Tobias kaller en av guttene i innvandregjengen for en ”lille falafel-perker” (Fields, 2013, s. 28). De sosiale rammene og mangel på en felles bakgrunn legger føringer for hvordan ordet blir brukt og oppfattet. Språkbruken og innholdet endrer seg altså ut fra situasjonen ungdommene befinner seg i. Denne kontekstavhengige språkbruken er noe også Aarsæther (2010) trekker fram fra undersøkelsene gjort i Oslo blant ungdommer i minoritetsmiljøer.

Kartoffel blir brukt som et nedsettende ord for etniske dansker. Mahmood, lillebroren til Ali, bruker ordet når han snakker om danskene i begynnelsen av boken og mener at slik Ali oppfører seg er haram. ”‘Ja, at gjøre alle de ting, kartoflerne gjør.’ ‘Hold op med at kalde dem kartoffel. Det er ikke haram at være venner med danskerne.’ [...] ‘Ja, du er også kartoffel’” (Fields, 2013, s. 5). Mahmood bruker ordet flere ganger, til tross for at Ali ber han om å la være. Mahmood bruker ordet for å skape en avstand mellom han og danskene som han tydeligvis ikke identifiserer seg med. Ali på den annen side, liker ikke at ordet brukes. Hans reaksjon på hvordan Mahmood bruker ordet, er med på å danne karakteren til Ali. Han ønsker ikke å bruke slike ord, og han vil heller ikke at lillebroren skal bruke dem. Også de andre i innvandregjengen bruker ordet kartoffel når de snakker om Tobias eller omtaler noen fra rockergjengen. Derimot bruker Mahmood aldri kartoffel om Tobias. Det viser en respekt Mahmood har ovenfor Tobias.

Bruken av kartoffel og perker brukes bevisst i ulike situasjoner for å markere en tilhørighet, og samtidig skape en avstand. Gjengene i boken markeres ved bruken av ord som er

kontekstavhengige. Hvem en snakker med og hvilken side en tar i konflikten mellom gjengene er viktig for hvem en ønsker å være i nabolaget. Dette kan ses i sammenheng med det som kommer fram i undersøkelsene i Oslo, at ungdommene bruker et multietnisk ungdomsspråk for å distansere seg fra noe annet, i dette tilfelle en annen gjeng eller miljø (Aarsæther, 2010).

Wallah, som er i følge Svendsen og Røyneland (2008) et av de mest brukte ordene i et multietnisk ungdomsspråk, har også en sentral plass i *Minusmand*. Ordet som betyr jeg lover eller jeg sverger blir brukt blant annet i en situasjon hvor noe skal forsterkes; ”Wallah, han er en dræber. Men det ved du jo allerede. Ham er der ikke mange, der vil savne, ikke engang Gud” (Fields, 2013, s. 194). Her blir Ali forsikret om at det er riktig at han skal drepe Oliver, at han fortjener det.

Sosiale og kulturelle forventninger

Bruk av språk satt i sammenheng med sosial klasse kan knyttes til identitetsdanning (Aarsæther, 2010). Ungdommene i Osloundersøkelsene og i andre skandinaviske byer, viser en sterk tendens til at de danner en identitet utfra sosial klasse, miljø og bakgrunn. Dette vises også i *Minusmand*. Det sosiale og det kulturelle er av stor betydning for identitetsutviklingen til Ali og Tobias, som gjenspeiler blant annet Jacobsen (2002) sitt syn på konstruksjon av identitet. En utvikling som handler om sosiale og kulturelle normer kan en tydelig spore hos de litterære karakterene. Når de to guttene blir introduserte i boken, fremstår de som bestevenner. Selv om det kommer godt fram at det er en tendens til gjengdannelser i nabolaget deres, og drapet på gjengmedlemmet i begynnelsen markerer dette, holder Ali og Tobias seg bevisst utenfor. Likevel endres mange av holdningene de to har gjennom boken. Disse endringene kan spores tilbake til sosiale omgivelser og kulturelle forutsetninger. Spesielt for Ali er de sosiale og kulturelle betingelsene med på å forme han. Ali er i utgangspunktet en ordentlig gutt som er opptatt av å være flink på skolen, og han holder seg bevisst unna trøbbel og de andre ungdommene i nabolaget som han vet er negativ for ham. Dette kommer godt fram i samtalen mellom han og Tobias i starten av boken;

”Torben sagde, jeg skal lave flere lektier, hvis jeg skal have det højeste snit i klassen”, sagde Ali. (...) ”Hvorfor er det vigtigt at være *den* bedste? Er det ikke fint at være lige så god som den beste?”, spurgte Tobias. ”Det ved jeg ikke. Jeg vil gerne være den bedste.”. (Fields, 2013, s. 11)

Altså er det viktig for Ali å gjøre det bra på skolen. Også hjemme forventes det at Ali opptrer ansvarsfullt. I tillegg til å ha mye av ansvaret for Mahmood, lærer Ali seg arabisk og det er faren som hører han etter skoletid. Etter den første skytingen i nabolaget hvor Ali var vitne, kan en endring spores hos han. Vanligvis gjør Ali lekser med glede for å kunne være den første til å løse dem på tavlen. ”Men Ali sad bare og stirrede på det samme første stykke, mens han tenkte på skyderiet dagen før” (Fields, 2013, s. 24). Ali har ikke høye tanker om han som ble skutt, men han er bekymret for hvordan hendelsen vil påvirke han, ”Han hadde hjulpet ham ned at ligge. Taget parti. Han var indblandet” (Fields, 2013, s. 25). Eriksen, som vist til tidligere, sier at ytre og indre faktorer er med på å endre hvordan vi ser på oss selv. I dette tilfelle, er en ytre faktor, drapet på narkolangeren med på å endre hvordan Ali oppfatter seg selv. Plutselig er han ikke lenger bare en som bor i nabolaget, men han er en del av det, han har valgt en side. Her er det de sosiale forutsetningene som gjør at han blir involvert i noe han i utgangspunktet ønsket å holde seg unna.

Ulike stemmer

Fields har uttalt som nevnt tidligere at han ønsker å gi debatten rundt bandemiljøet i København en stemme. På denne måten framstiller han også historien til dem som ikke blir hørt i media og i en politisk sammenheng, nemlig det Said refererer til som ‘den Andre’. Som allerede nevnt er språket og bruken av arabiske ord og fraser med på å gi innvandrerfamiliene i boken troverdighet.

Fields gir en stemme både til innvandrer miljøet og til rockerne, likevel er måten de to gjengene er framstilt på, gjort slik at en leser uten stor tilknytning til noen av gjengene, stort sett vil favorisere Ali og familien hans. Ved å gi han og familien hans en mer menneskelig side, og ved å framstille rockerne som kalde og hensynsløse, gis en indikasjon på hvem forfatteren mener at leseren skal ha sympati med. Likevel kan en ta i bruk Sids begrep, kontrapunktisk lesning, i lys av teksten. Her er det nemlig flere stemmer som kommer til uttrykk og som går imot hverandre. Said (referert i Hauge, 2007) mener at dette grepet gir en tekst noe mer. Han peker også på at de ulike stemmene kommer fra både kolonimakten og kolonien. Overføres dette til en lesning av *Minusmand* kan en tydelig spore stemmene fra kolonimakten, i dette tilfelle Danmark og de etnisk danske representert av rockerne, og kolonien som her er innvandrer miljøet.

Innvandremiljøet kommer fram på ulike måter i boken. Her er Ali sin historie og her er historien til innvandrerjungen som selger dop i nabolaget. I boken kommer også faren til Ali, Kamal, sin stemme fram og han representerer på mange måter kolonien ved at han er førstegenerasjonsinnvandrer og har mye av røttene sine i hjemlandet fremdeles. Kamal forteller ofte Ali historier om gamledager. ”De talte ofte, men det var alltid ved bordet. I weekenden. Altid om skolen. Pligter. Familien.” (Fields, 2013, s. 35). Her vises det at Kamal har klare meninger om hva han ønsker å snakke med Ali om, og at det handler om forventninger han har til sin sønn om at han skal bli en bra mann. Gjennom å gi Kamal en plass i teksten i form av historier fra hjemlandet og fra gamledager, blir kolonien representert og gitt en stemme.

Bhabha (2004) framhever viktigheten av å lytte til minoritetens stemme fordi den tilfører den nasjonale identiteten noe annet. Moderne immigrasjon fører til, sier Bhabha, at kulturene er i en konstant hybridiseringsprosess. Gjennom Kamals stemme, som selv har innvandret til Danmark, blir minoriteten hørt. Kamal prøver å forklare at livshistorien til de som lever i ghettoen, innvandrerjungen, alltid vil spille en rolle og at bakgrunnen deres ikke forsvinner selv om de nå bor i Danmark. På denne måten vil også den danske kulturen måtte gå gjennom en endringsprosess, fordi den hele tiden vil være påvirket av andre kulturer som møtes gjennom migrasjon. Denne gjensidige påvirkningen er det Bhabha kaller en hybridiseringsprosess. Samtalene mellom Ali og Kamal kan videre knyttes til Bhabhas begrep om det tredje rom (2004). De to snakker om hvordan de opplever samfunnet i Danmark etter skyteepisoden i nabolaget. Det oppstår et behov for å skape mening i en ambivalens skapt av kulturforskjeller.

”Ali, Da jeg var dreng, var der skud alle steder. Man hørte skud hele tiden. Det var normalt. Alle hadde gevær. Til jagt. Til forsvar. Til hævn.” ”Men sådan er det ikke her, Baba. I Danmark taler man jo om tingene, har du sagt.” ”Danmark er også ved at blive annerledes, Ali. Jeg kan se det i min taxi. De forandrer sig. De bliver vilde.”
(Fields, 2013, s. 35)

Ali forstår ikke hvorfor guttene i gaten må skyte på hverandre. Han mener at det ikke hører til i dansk kultur. Kamal trekker inn sin egen kultur og mener at Danmark holder på å endre seg mot slik han har vært vant til fra sitt hjemland. To kulturer møtes, det danske samfunnet og innvandrer guttenes kultur. Møtet skaper ambivalens som Ali og Kamal prøver å finne mening

i. Slik kan en gjerne si at Ali og Kamal trer inn i det tredje rom gjennom deres undring over hvorfor det skytes på hverandre.

Ali og Tobias er født inn i to ulike kulturer. Slik moren til Tobias er framstilt, som alkoholisert alenemor, står i stor kontrast til hvordan familien til Ali er beskrevet. Tobias er enebarn og har en mor som er alkoholiker og som lever på sosialen. Hun følger han ikke opp verken på skole eller på fritiden. Ali på den andre siden, kommer fra en storfamilie hvor alle bryr seg om hverandre. Onkler, tanter, fettere og kusiner snakker både med hverandre og om hverandre. Her står tradisjoner og religion sterkt, noe som er helt fraværende hjemme hos Tobias. Gjennom vennskapet til de to guttene møtes kulturer. Til tross for at det oppstår en konflikt mellom de to gjengene som Ali og Tobias tilhører, og som også er sterkt knyttet til kultur, er det en mulighet for at nye meninger og posisjoner kan oppstå. Vennskapet til Ali og Tobias kan tolkes som et bilde på dette. Selv om de utsettes for prøvelser og de settes opp mot hverandre, bevarer de vennskapet. Et nytt vennskap som kanskje ikke bygger på de samme forutsetningene som i begynnelsen av boken, men likevel et vennskap. Dette henger sammen med det Bhabah (2004) er opptatt av, nemlig at konflikter kan skape endringer som gjør at samfunnet utvikler seg. Muligens er det dette forfatteren prøver å få fram når sier han ønsker å gi debatten en stemme. ”Det handler ikke om, hvem der begynner, det handler om, hvem der slutter” (Fields, 2013, s. 38). Sitatet er hentet fra en samtale mellom Kamal og Ali hvor de diskuterer endringene i det danske samfunnet. Sitatet er også gjengitt på baksiden av boken, noe som framhever budskapet som ligger bak.

Felleskapet som kan oppstå i møte med de ulike kulturer er altså noe av det Bhabha (2004) ønsker å framheve og som han er opptatt av, kulturer som samhandler og sameksisterer. Kulturer som samhandler og sameksisterer er høyst til stede i *Minusmand*. Det kan en se blant annet mellom innvandregjengen og rockerne. I begynnelsen av boken fremstår de to gjengene som rivaler, men Ali og Tobias bryter mønsteret og velger å stå på samme side. På denne måten endres også holdningen de to gjengene har til hverandre. Også innad i innvandregjengen er felleskapet blant ulike kulturer tydelig. Som diskutert tidligere er språket et viktig moment i forhold til å skape et fellesskap. I tråd med Baumans (1999) og Jacobsens (2002) synspunkter på etnisitet og identifikasjon, handler tilhørighet om sosiale allianser. I gjengen til Ali er etnisk identitet definert ut fra sosiale grenser og ikke landegrenser. Etnisitet er, som Pettersen (2006) poengterer komplekst, men det er tilhørigheten som er avgjørende, noe gjengen til Ali viser.

Generalisering av innvandrere

Analysen viser at *Minusmand* på mange måter gir en stemme til de delene av samfunnet som ofte ikke blir hørt, minoritetene. Innblikket en får til familien til Ali gir en større forståelse for hvorfor Ali handler som han gjør når han bestemmer seg for å hevne skytingen på sin lillebror, Mahmood. Også Ali sin far, Kamal, formidler viktige holdninger og meninger. På den annen side er Kamal også framstilt på en stereotypisk måte hvor han har fått tildelt kulturelle karakteristika. Blant annet har han to jobber, han arbeider som renholder og som taxisjåfør. Begge disse yrkene er i mange sammenhenger sett på som typiske yrker for innvandrere i vestlige land. På en grillfest hvor hele familien er samlet, er også Kamal sin handling beskrevet på en nedlatende måte. ”De andre onkler stod med sigaretter i mundvigen og gav råd, som Kamal ikke lyttede til. Hans filosofi var enkel: Jo mer sprit på grillen, jo nemmere kom der ild. Det virkede hver gang.” (Fields, 2013, s. 15). Det er noe med beskrivelsen av Kamals filosofi om at det lettere skal ta fyr i grillen, som kan oppfattes som nedlatende og humoristisk. Han kan oppfattes som egen og sta.

Oppsummering

Minusmand er en aktuell bok som handler om utfordringene ved å bo i et nabolag med mange ulike kulturer. Her er det mange momenter som spiller en rolle for en ung gutts identitetsarbeid. Analysen av *Minusmand* viser at de kulturelle og sosiale forventningene som er knyttet til en kultur påvirker Ali sin identitetsdanning, hvordan han selv tilskriver hvem han er og hva som er viktig for ham. Ali viser tydelig en endring i holdninger og meninger gjennom boken knyttet til de verdiene som han er vokst opp med, og som igjen henger sammen med den kulturelle bakgrunnen han har. Språket i *Minusmand* danner også et grunnlag for Ali sin identitetsutvikling og viser hvilket samhold et felles språk kan være med på å danne. På samme måte som i *Jakten*, finnes det multietniske ungdomsspråket også i *Minusmand*.

4. Drøfting av funn i analyse

I det følgende kapittelet vil jeg ta for meg de tre analysene i et komparativt lys. Det legges vekt på elementer som går igjen i hele materiale, og som er knyttet til det teoretiske grunnlaget i kapittel 2. Analysene viser tre ulike ungdomsromaner, men samtidig har de likhetstrekk som er interessante i et identitetsperspektiv. Romanene viser også en ny tendens innenfor flerkulturell litteratur som jeg mener retter søkelyset på en dikotomisering som eksisterer i de vestlige samfunn.

4.1 Språklige trekk

Materialet viser tydelige tendenser til at hovedpersonenes identitetsdanning er knyttet til hvordan de bruker språket. Dette er gjennomgående i de tre romanene, men kommer til syne på ulike måter. Språket som en identitetsfaktor er av stor betydning for Svenhammed, Johan og Ali, og gjenspeiler hvor i en identitetsprosess de befinner seg. Det er også flere likhetstrekk til et multietnisk ungdomsspråk (Jørgensen & Quist, 2008; Svendsen & Røyneland, 2008; Aarsæther, 2010). En kan trekke klare paralleller mellom de litterære karakterene i de tre ungdomsromanene og informanter fra språkundersøkelser gjort i Skandinavia med tanke på hvordan de bruker og begrunner egne språkvalg.

Paralleller til et multietnisk ungdomsspråk

Det karakteristiske språket i *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand* kommer best til uttrykk i dialogen. Det er naturlig da ungdomsspråket er et muntlig fenomen, og vises dermed best i nettopp dialogen. Språket i de tre romanene kan helt klart knyttes til et multietnisk ungdomsspråk. Analysene av materialet viser at mange av trekkene funnet i lingvistiske undersøkelser også er framtrædende i bøkene. Likhetstrekkene er mest til syne i *Jakten* og *Minusmand*, men også i *Svenhammeds journaler* spiller språket en rolle, dog på en litt annen måte enn i de andre bøkene.

I undersøkelsen gjort i Oslo viser det seg at ungdommene har en klar formening om hvor og når de tar i bruk et multietnisk ungdomsspråk, og at de skifter språkstil etter hvem de snakker med og hvilken situasjon de befinner seg i (Aarsæther, 2010; Svendsen & Røyneland, 2008). Denne kontekstfaktoren er også tydelig i materiale, og da særlig i *Jakten* og *Minusmand*. I *Jakten* er samtaler mellom Johan og Qasim mer preget av ord og uttrykk hentet

fra et multietnisk ungdomsspråk, enn i samtaler mellom for eksempel guttene og deres mødre. Blant annet er bævusj byttet ut med politi. Johan og Qasim hører til samme miljø, noe som igjen preger språket de bruker sammen. I samtale med mødrene er konteksten en annen, og språket endrer seg. Også i *Minusmand* er hvem og hvor avgjørende for språket. I situasjoner hvor Ali er sammen med de andre minoritetsungdommene og det arabiske språket brukes aktivt, er kontekstfaktoren særlig synlig. Når Ali og Tobias er sammen, endres språkstilen fordi kjennskapen til det arabiske språket er fraværende, i tillegg til at de ikke deler minoritetsbakgrunn. Mellom Ali og hans far, Kamal, er det igjen en annen type språkstil som brukes. De deler det arabiske språket, men den sosiale konteksten er ulik den Ali deler med ”innvandrerungdommene”. Gjennomgangen viser at det er en sammenheng mellom hvordan Ali og Qasim bruker språket, og konteksten de befinner seg i. Det er i situasjoner hvor ungdommene deler den samme bakgrunnen, at et multietnisk ungdomsspråk kommer best til syne. Det vises også i de lingvistiske undersøkelsene fra Skandinavia (Aarsæther, 2010; Svendsen & Røynealand, 2008).

Et språk som fremmer fellesskap

Et annet sentralt funn i analysene som henger sammen med bevisstheten ungdommene har til bruken av et multietnisk ungdomsspråk, er fellesskapet informantene framhever som viktigste motiv til at de tar i bruk språket på en spesiell måte. Som beskrevet tidligere er ungdommene bevisste på når de tar i bruk et multietnisk ungdomsspråk, og dette er nært knyttet til det å tilhøre et fellesskap hvor alle har lignende bakgrunn som en selv. Ali i *Minusmand* føler en tilhørighet til innvandrerjungen hvor språket er en sentral faktor. Informanter i undersøkelsen fra Oslo forteller at de blant annet bruker et multietnisk ungdomsspråk for å distansere seg fra vestkanten (Svendsen & Røynealand, 2008). Ali og de andre i innvandrerjungen distanserer seg på samme måte som ungdommene i undersøkelsen, fra den rivaliserende rockergjengen gjennom språket de bruker seg i mellom, samtidig som de markerer en avstand til et miljø og personer de ikke identifiserer seg med. Også i *Jakten* som foregår på Grønland i Oslo brukes språket som en avstandsmarkør til vestkanten. Den delen av Oslo tar Johan og Qasim avstand fra fordi de ikke føler noen tilhørighet der. I dialogen mellom Johan og Qasim snakker de om Skøyen som ligger på en annen planet. Analysen viser at karakterene tar aktivt i bruk et multietnisk ungdomsspråk i situasjoner hvor fellesskapet står sterkt. Begge de to hovedkarakterene i *Jakten* og *Minusmand* er sterkt knyttet til dette fellesskapet, som igjen har stor betydning i et identitetsperspektiv.

Johan og Ali opplever en trygghet i miljøet hvor et multietnisk ungdomsspråk er sentralt i forhold til hvem en er. Svenhammed på den annen side tilhører ikke et slikt miljø, og mangler også trygghetsfølelsen det medfører å tilhøre en gruppe eller et fellesskap. Svenhammed er mer i konflikt med seg selv i forhold til hvem han er og godtar ikke seg selv som en minoritet. Ungdommene i undersøkelsene fra Oslo, som tar i bruk et multietnisk ungdomsspråk, er stolte over sin minoritetsbakgrunn (Røyneland & Svendsen, 2008). Stoltheten over sin egen bakgrunn er også tydelig hos karakterene i *Jakten* og *Minusmand*, hvor et multietnisk ungdomsspråk er mye brukt. Svenhammed derimot føler ingen stolthet, han skammer seg over sin egen historie og føler seg verken som en minoritet eller en majoritet. Hvordan språket er brukt i bøkene, gjenspeiler dermed identitetsdannelsen hos hovedpersonene i materialet.

For å understreke viktigheten av språket i et identitetsperspektiv, har ikke Svenhammed et morsmål fordi faren bevisst har valgt å ikke lære Svenhammed språket sitt. I *Jakten* og *Minusmand* er morsmålet en naturlig del av Johan og Ali. Johan snakker flytende romani, som er vist flere ganger i boken, mens Ali lærer arabisk hjemme av sin far, som er opptatt av at Ali skal vite om sine røtter og hvor han kommer fra. Arabisk er også avgjørende for at Ali skal kunne kommunisere med innvandrerjengen.

Et viktig ledd i identitetsarbeidet

Analysen av *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand* viser helt klart at språket spiller en stor rolle i et identitetsperspektiv. Mange unge med innvandrerforeldre kan oppleve det som problematisk å tilhøre to kulturer, og det er i følge Kampp (2006a) også noe som går igjen i litteraturen hvor det flerkulturelle står i fokus. Problematikken er i varierende grad også til stede i de tre ungdomsbøkene. Johan og Ali opplever ikke deres posisjon mellom to kulturer som særlig utfordrende, og det har heller ikke fått noe særlig fokus i ungdomsromanene. Svenhammed derimot opplever at det er problematisk å stå mellom to kulturer hvor han tilhører verken den ene eller den andre. Svenhammeds sinne og frustrasjon over å ikke vite hvem han er har fått relativt stor plass i *Svenhammeds journaler*. Det multietniske ungdomsspråket i *Jakten* og *Minusmand* markerer tilhørighet og viser et fellesskap i et flerkulturelt miljø, samtidig som fraværet av et multietnisk ungdomsspråk i *Svenhammeds journaler* understreker mangelen på tilhørighet og et fellesskap for Svenhammed. Ungdommene som bruker et multietnisk ungdomsspråk er ikke i en innlæringsfase, og det gjelder også de litterære karakterene fra ungdomsbøkene. Det er et valg av ungdommene både

i og utenfor bøkene å bruke de ulike varietetene av språket. Dette indikerer at de er bevisste på sin egen identitetsdannelse og har en klar formening om hvem de ønsker å være, nemlig en del av minoriteten.

I følge Jacobsen (2002) kan den ytre tilskrivelsen av identitet føre til at ungdom med innvandrerbakgrunn danner sine egne sosiale felleskap. I både *Jakten* og *Minusmand* står felleskapene med blant annet språket som binder dem sammen sterkt. Som gruppe med tilhørighet til hverandre er fellesskapet avgjørende for en tilskrivning av identitet. I disse miljøene blir de akseptert som den de er, og en ny nasjonal identitet skapes på deres egne premisser. De skaper en identifikasjonsform som er basert på sosiale allianser og som går på tvers av etnisitet. Dette er i tråd med Barths (referert i Baumann, 1999) argumenter for at etnisitet skapes gjennom sosial handling og ikke er en arvet egenskap.

4.2 Kulturell og familiær påvirkningskraft

Ytre påvirkningskraft knyttet til identitetsutvikling

Rollene som mor og far spiller hjemme har en innvirkning på barn og unge, og ofte er disse rollene i konflikt med det barna møter i andre arenaer. Konflikten gjør at identitetsarbeid kan være en større utfordring for minoritets elever (Strand, 2009, s. 9). Foreldrenes rolle i de tre ungdomsromanene henger sammen med hvordan karakterene utvikler sin identitet. Fordi identitet konstrueres gjennom blant annet tilskrivelse av identitet og fordi omverdenen har en påvirkningskraft, vil familiens rolle og samfunnet generelt være med på å påvirke hvordan en konstruerer sin egen identitet (Jacobsen, 2002; Eriksen & Selberg, 2006). Denne ytre påvirkningskraften er tydelig til stede i de tre bøkene, og har innvirkning på utviklingen til hovedpersonene.

Født inn i feil verden

I følge Eriksen og Sajjad (2011) står familien sentralt for mange med innvandrerbakgrunn, og den er en kilde til trygghet og status. For Svenhammed er ikke familien knyttet til verken trygghet eller status. Som analysen viser, skammer Svenhammed seg over familien sin, og han har et svært dårlig forhold til sin far. Den dårlige relasjonen er av stor betydning i forhold til hvordan Svenhammed utvikler sin egen identitet. Fordi faren prøver å bruke Svenhammeds fødsel til å bli godtatt i det svenske samfunnet, snakkes det kun svensk hjemme når

Svenhammed er til stede. Svenhammed blir utestengt fra foreldrenes kultur, samtidig som de fortsetter tradisjoner knyttet til sitt eget hjemland. Kombinasjonen av nye og gamle tradisjoner som avviker gjør Svenhammed forvirret med tanke på hvor han hører hjemme, og om han er en av 'de andre' eller en av 'oss'.

Jacobsen (2002) ser på 'vi-de andre' diskursen i forhold til det å føle tilhørighet til et land. Å bli satt i en kategori som innvandrere eller fremmedspråklig, kan føre til en ekskludering fra et samfunn som en i utgangspunktet føler en tilhørighet til. Svenhammed opplever å bli satt i kategorien 'de andre' av media og samfunnet. Jacobsen (2002) framhever også konsekvensen av å bli sett på som en av 'de andre', en vil kunne oppleve å bli satt i bås med mennesker som en ikke identifiserer seg med eller ønsker å bli identifisert med. Svenhammed som er flau og skammer seg over sin familie, prøver å distansere seg fra dem fordi han ikke ønsker å bli satt i samme bås. Han beskriver slekten sin på en negativ og stereotypisk måte, og føler at han ikke har noe til felles med dem. Svenhammed mangler familien som en kilde til trygghet, og dermed blir han usikker i forhold til sin egen identitet. Barn av innvandrere kan oppleve å stå et sted midt i mellom, og Jacobsen (2002) mener at denne posisjonen ikke passer inn i de allerede etablerte sosiale kategoriene. Det er her Svenhammed befinner seg, og fordi det å stå et sted midt i mellom ikke er en egen etablert kategori, opplever han å være verken det ene eller det andre.

Stolt av å være minoritet

I *Jakten og Minusmand* er også opplevelsen av å bli satt inn i en kategori problematisert, men hovedkarakterene opplever det ikke like sterkt som Svenhammed. Det henger muligens sammen med at Johan og Ali har større aksept med å være en minoritet enn det Svenhammed har. Svenhammed påstår selv at han ikke ønsker å bli svensk, men tankene hans viser en tendens til at han ønsker å bli akseptert som en av 'vi' og ikke som en av 'de andre'. At Johan og Ali aksepterer seg selv som en minoritet henger igjen sammen med hvilket forhold de har til sin egen familie.

Johan er romanifolk, som er en minoritet i Norge, og han har et åpent forhold til bakgrunnen sin. Han er kjent med historien til sine forfedre og han snakker romani. Selv om moren er fast bestemt på at Johan skal være godt integrert, er det ikke lagt noe videre vekt på det i boken, og Johan fremstår som veldig avslappet i forhold til det å være en minoritet. Som enebarn til en

enslig forsørger, har Johan fått tildelt ansvar fra han var liten. Forholdet til sin mor ligner slik mange tenåringer har det hjemme. De krangler om småting, hun kjefter på han når han kommer i trøbbel og han synes hun er kjempeirriterende når hun spør om han og Mounir er kjærester. Johan har et godt forhold til både bestemoren og oldemoren, og skammer seg ikke på noen måte over hvem de er. Som i *Svenhammeds journaler*, framstiller også tv-programmer og aviser i *Jakten* innvandrere på en stereotypisk måte. Fordi Johan er sikker på hvem han er, lar han seg ikke påvirke og blir heller forbanna fordi han vet at mediene tar feil.

Ali, som har røtter fra Syria, er også avslappet i forhold til det å være en minoritet. Han lærer arabisk hjemme og har hele sitt liv hørt på historiene til faren fra tiden i hjemlandet deres. Foreldrene til Ali er opptatt av at han skal gjøre det godt på skolen, og de forventer at han bruker like mye tid på å lære den danske kulturen som den arabiske. Fordi familien er stolte av røttene sine, er også Ali det. Han elsker, i motsetning til Svenhammed, når hele slekten er samlet til store sammenkomster hvor de lager mat og prater sammen. Betydningen av familie viser seg også sterkt hos Ali når lillebroren blir skutt, og Ali sverger at han skal ta hevn på den som skjøt. I *Minusmand* er det lite henvisninger til media og det danske samfunnet generelt. Det forsterker gettomiljøet som handlingen er lagt til. Det kan tolkes som at konflikten som foregår i nabolaget mellom innvandregjengen og rockerne er overlatt til seg selv. Samfunnet utenfor avskriver alt ansvar, og gjengene blir tvunget til å ordne opp i konflikten selv. Ali sin identitetsdannelse er altså sterkt knyttet til familien sin, og det er tydelig at familien kommer før alt annet.

Identitetsdannelse knyttet til kultur og forventninger

Påvirkningskraften knyttet til kulturelle forventninger er spesielt tydelig i *Minusmand*, hvor Ali ender opp med å planlegge drapet på Oliver som skjøt lillebroren hans. Ali sin identitet og hans syn på livet endres i løpet av historien i boken, og dette er sterkt knyttet til kultur og ritualer. Selv om Eriksen og Sajjad (2011) understreker at de fleste innvandrerfamilier er sterke motstandere av æresdrap, er dette en diskusjon knyttet til kultur. De kulturelle verdiene som er knyttet til diskusjonen kan være med på å skape en konflikt i forhold til ens egen identitet. Eriksen og Sajjad (2011) argumenterer for at verdiene som barn av innvandrere har ikke nødvendigvis er de samme som tidligere generasjoner, fordi kultur til stadighet er i en hybridiseringsprosess. I *Minusmand* viser Ali at han er sterkt påvirket av de verdiene som ligger til grunne i det arabiske miljøet, men at han også stiller seg tvilende til hvordan miljøet

velger å løse konflikten mellom de to gjengene. Hybridiseringsprosessen kan en dermed se i Ali sin holdningsendring gjennom boken. Kulturelle verdier knyttet til familien hans møter kulturelle verdier knyttet til det danske samfunnet, og det skjer en endring i forhold til verdier og valg. En kan påstå at Ali på denne måten representerer mange unge som er født i Danmark men som har innvandrerforeldre, og at det er noe unge lesere kan kjenne seg igjen i.

Svenhammed er, som Ali, et eksempel på at verdiene har endret seg gjennom ulike generasjoner. Faren til Svenhammed slår sine sønner når han mener de har gjort noe galt eller snakket imot ham. For faren til Svenhammed er dette en naturlig del av en oppdragelsen. Svenhammed derimot vet med seg selv at det er galt, noe han har oppdaget gjennom møte med den svenske kulturen. Til tross for at han skjuler mishandlingen for omverdenen og kun forteller om det til Chino, har han lært blant annet på skolen at foreldre skal ikke slå sine barn. At Svenhammed er uenig med sin fars verdier knyttet til oppdragelse vises også gjennom hvordan han reagerer når lillebroren blir slått. Han føler en skam over at foreldrene hans ikke forstår at det er galt å slå sine barn. Holdningene til utdanning og jobb er også ulike hos Svenhammed og faren hans. Foreldrene til Svenhammed har forventninger til ham som ikke stemmer overens med de forventningene han møter ute i det svenske samfunnet, og fordi han ikke føler en lojalitet mot sin familie, trekkes han mer mot de verdier og holdninger han finner andre steder enn hjemme.

I *Jakten* er også endringsprosessen knyttet til verdier og kultur til stedet. Johans bestemor og oldemor har et annet syn på utdanning enn det moren hans har. De mener det er tull å sende Johan på universitetet og at han kan bli håndverker som sin far. Her er det muligens generasjonen før Johan som har tatt et opprør med de holdningene og verdiene som har vært vanlig hos romanifolket. Moren til Johan ønsker at han skal lære morsmålet sitt og ha kunnskap om sine forfedre, men hun har en forståelse for at det skjer endringer fra generasjon til generasjon. En åpen holdning og aksept for at tradisjoner og verdier endrer seg vises på flere måter i *Jakten*. Blant annet utfordres etablerte muslimske tradisjoner og verdier gjennom Qasim sitt moderne syn på det å være muslim. Familiestrukturen hos både Johan og Qasim er moderne og knyttet til en typisk norsk eller vestlig kultur, faren til Qasim er mye vekke på jobb og moren jobber fulltid. Reaksjonene til at Johan muligens er homofil er også moderne. Det kan være vanskelig for alle foreldre, uavhengig av hvilket samfunn en lever i, å akseptere sine egne barns seksuelle legning dersom den viker fra normalen. I *Jakten* formidles det en aksept for homofili gjennom reaksjonene til både Qasim og moren til Johan.

I både *Svenhammeds journaler* og *Minusmand* har de kulturelle forventningene som familie og samfunnet legger, en avgjørende rolle for hvem Svenhammed og Ali oppfatter at de selv er, og for hvordan de utvikler sin identitet. I *Jakten* er det gjort et forsøk på å bryte med de kulturelle forventningene knyttet til tradisjoner og kulturelle verdier som lenge har stått sterkt i blant annet muslimske miljøer. Også etablerte holdninger hos romanifolket brytes ned i *Jakten*, blant annet gjennom ønske om en utdanning og et behov for å ha en fast boplass.

4.3 Kulturer som møtes og interagerer

Alle de tre bøkene, *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand* handler om kulturer som møtes og interagerer, som også Bhabha (2004) retter oppmerksomheten mot i sine teorier om kultur. Han er opptatt av stedet hvor kulturer møtes som noe positivt, og at konflikter kan føre til endring som gjør at samfunnet utvikler seg. Det er tydelige paralleller mellom Bhabhas synspunkter og det formidlingsønske forfatterne viser gjennom historiene til Svenhammed, Johan og Ali.

Nye posisjoner oppstår og kulturell endring formidles

Det liminale rommet, som viser til stedet hvor kulturer møtes, er sentralt i både *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand*. Som analysene viser oppstår det steder i teksten hvor kulturell samhandling fører til nye posisjoner og kulturell endring formidles. Det foregår en kulturell hybriditet gjennom steder og hendelser i bøkene, blant annet undergrunnen i *Svenhammeds journaler*, vennskapet til Ali og Tobias i *Minusmand* og skolen i *Jakten*.

I tillegg til de nevnte stedene i teksten, kan også guttene selv tolkes som bilder på liminale rom. Det foregår en kulturell endring i dem selv. Gjennom samhandling med andre kulturer i ulike sammenhenger oppstår nye posisjoner i forhold til egen identitet. Særlig gjennomgår Ali og Svenhammed en prosess hvor ulike kulturer og tilhørende verdier og holdninger gjør noe med egen identitetsdanning. Deres posisjon mellom to kulturer, og konflikten det medfører i dem selv, er med på å gjøre de bevisste på egen verdier. Disse verdiene er påvirket av den posisjonen guttene befinner seg i, og en kan dermed si at verdiene er i en hybridiseringsprosess. Utfallet av hybridiseringsprosessen er en endring i handlingsmønster fordi verdier endres og tydeliggjøres. Selv om mye av deres egne verdier og tilskrivelse av identitet kan knyttes til deres relasjon til familien, er også kulturen de møter ute i samfunnet av

stor betydning. En ambivalens mellom disse to posisjonene fører til at Ali og Svenhammed må forhandle om hvem de er og hvem de vil være. Forhandlingsprosessen som oppstår mellom to posisjoner framhever Bhabha (2004) som viktig, fordi det oppstår muligheter for en ny kultur.

Svenhammed, Ali og Johans valg og handlingsmønstre bidrar videre til at det oppstår nye posisjoner i en større sammenheng, utenfor deres egen identitetsutvikling. Nabolaget og det flerkulturelle miljøet blir påvirket av hybridiseringsprosessen og dermed oppstår det nye posisjoner også her. I *Jakten* er det flerkulturelle miljøet allerede en naturlig del av bydelen Grønland, og de ulike kulturene er i en konstant hybridiseringsprosess. Bhabhas (2004) begrep 'cultural translation' beskriver hvordan de ulike kulturene er relatert til hverandre og at det ikke er én opprinnelig kultur. I *Jakten* hvor det ikke er en overordnet kultur, men et *flerkulturelt* miljø i ordets rette forstand, er Bhabhas begrep særlig aktuelt. De litterære karakterene er en del av et minoritetsmiljø hvor ulike kulturer skaper et fellesskap som igjen er viktig for dem i en prosess med å finne sin egen identitet. I *Minusmand* oppstår det også nye posisjoner som et resultat av kulturell hybriditet. Ali og Tobias' vennskap og deres handling mot slutten av boken fører til en endring. De to guttene som i utgangspunktet tilhører hver sin side i en konflikt, velger å bryte mønsteret og ta vare på vennskapet dem imellom. På denne måten kan en holdningsendring forplante seg og nye posisjoner oppstå. I *Svenhammeds journaler* fører interaksjonen mellom Svenhammed og Emilia til en ambivalens i klassemiljøet og nabolaget hvor forhandlinger kan finne sted.

Kulturell samhandling og endring er altså sentrale elementer i alle de tre bøkene. I konfliktene som oppstår mellom karakterer og i hovedpersonene selv, er det et positivt syn på kultur som blir framhevet. Bøkene formidler et syn hvor et fellesskap på tvers av etnisitet er viktig.

Kulturelle forhandlinger

Det tredje rom, som handler om å skape mening i en kulturell ambivalens, er et sentralt begrep innenfor Bhabhas (2004) teorier. For de litterære karakterene handler det om å skape mening i en hverdag hvor ulike kulturer er i en stadig dialog med hverandre, og kan skape ambivalens.

Ungdommene som har et felles språk i form av et multietnisk ungdomsspråk, har skapt mening gjennom en felles plattform, språket. De uttrykker en flerkulturalitet gjennom språket og for dem skapes det på denne måten en mening. De har et felles utgangspunkt som markerer

en sterk tilhørighet til noe og noen. Dette nye stedet eller rommet som oppstår i språket, refererer Svendsen og Røyneland (2008, s. 79) til som et tredje rom. Innvandrerjungen som Ali er en del av består av ulike kulturer hvor kulturell ambivalens oppstår. I utgangspunktet ønsker Ali å holde seg unna guttene i gjengen. Likevel gjennom et felles språk, som er en stor del av deres kulturelle bakgrunn og som er en viktig del i et identitetsarbeid, oppstår det en forståelse mellom dem. I det tredje rom, gjennom et multietnisk ungdomsspråk, oppstår kulturell forhandling. På lik linje som i *Minusmand*, kan en si at Johan, Qasim og ungdommene i *Jakten* trer inn i et tredje rom når sammen bruker et multietnisk ungdomsspråk som er med på å skape mening og samhörighet for dem.

Det tredje rom er synlig flere steder i *Minusmand*. Når familiene samles hjemme hos foreldrene til narkolangeren som er drept oppstår det en konflikt mellom faren til Ali og noen av de andre besøkende. Forventninger til hvordan mennene skal oppføre seg knyttet til arabiske skikker og ritualer gjør at de kan legge uoverensstemmelsene til side. De kulturelle ritualene er på samme måte som språket, et tredje rom, som er med på å skape et samhold. I en kulturelt ambivalent situasjon oppstår det tredje rom i form av felles kulturelle ritualer.

I *Svenhammeds journaler* oppstår det også kulturell ambivalens. I forbindelse med et skoleprosjekt samarbeider Svenhammed med en av guttene i klassen som bor på andre siden av motorveien. Når Svenhammed er hjemme hos han en kveld for å arbeidet med prosjektet, opplever han å overvære kulturelle forskjeller som setter han inn i en undrende posisjon. Blant annet er huset og foreldrene til skolekameraten annerledes og fremmed for Svenhammed, og han føler seg mindre svensk enn noen gang. Stedet som Svenhammed befinner seg i, kan en si er et tredje rom. Det oppstår behov for å skape mening der hvor det er kulturell ambivalens.

Det tredje rom viser til et behov for å skape mening i kulturell ambivalens, og materialet viser at kulturelle møter i bøkene som skaper motstridende følelser, setter hovedpersonene i et tredje rom hvor de på ulikt vis skaper mening for seg selv og i fellesskap med andre. I *Jakten* og *Minusmand* kan en si at forhandlingene som oppstår i det tredje rom er kommet lenger enn i *Svenhammeds journaler*. Språket skaper mening for Johan og Ali i en kulturell ambivalens, mens Svenhammed fremdeles leter etter mening i den forvirringen som eksisterer i livet hans.

4.4 Vestens framstilling av ikke-vestlige

En postkolonialistisk lesning av de tre ungdomsbøkene viser hvordan de på ulikt vis utfordrer og undergraver etablerte forestillinger knyttet til det ikke-vestlige og minoriteter i samfunnet. Lesningen viser videre hvordan kategoriseringen av 'vi' og 'de andre' blir utfordret og satt i et kritisk lys.

Et kritisk blikk på etablerte stereotypier

I innledningen av oppgaven argumenterer jeg for at de tre ungdomsromanene tilføyer den flerkulturelle litteraturen et nytt aspekt. Dette er knyttet delvis opp mot slik forfatterne tar et oppgjør med etablerte stereotypier i samfunnet. Slik analysene viser, kan en si at de tre bøkene, på hver sin måte, tar et standpunkt til slik samfunnet ofte framstiller det ikke-vestlige. Stereotypier er en type fordommer som fungerer grensesettende. Som Eriksen og Sajjad (2011, s. 58) skriver, kan det være vanskelig å endre etablerte stereotypier.

Forfatternes tilnærming av stereotypiproblematikken kommer ulikt til syne i de tre bøkene, men det er gjennomgående at de på en eller annen måte tar et standpunkt til de etablerte stereotypiene som en ofte finner i samfunnet. I *Svenhammeds journaler* er beskrivelser av de litterære karakterene og kulturelle karakteristika nedlatende og med på å putte dem i en etablert "kategori". Blant annet kan Svenhammeds beskrivelse av hans foreldre oppfattes som stigmatiserende og nedlatende. Fortellingen om hvordan de trodde at navnet til Svenhammed skulle gi dem innpass i det svenske samfunnet, gjør deres framstilling negativ og litt naiv. Også innvandrerdebatten i Sverige fremstilles gjennom nedlatende og rasistiske uttalelser fra politikere og andre i media. Både skildringene av Svenhammeds foreldre og slik innvandrerdebatten blir framstilt er gjort på en overdreven måte som kan forstås som humoristisk. Dette gjør at de etablerte stereotypiene blir utfordret og leseren oppfordres til å reflektere over hvordan innvandrere og deres barn blir framstilt. Også i *Jakten* og *Minusmand* finnes karakteristiske beskrivelser som handler om kulturelle forskjeller. I *Jakten* blir blant annet innvandrer på lik linje som i *Svenhammeds journaler* framstilt på en nedlatende måte gjennom media. Her er det feilaktige bilde som blir gitt i aviser og fjernsynet forsterket gjennom de negative reaksjonene til Johan, Qasim og Mounir. I *Minusmand* blir etablerte stereotypier bekreftet gjennom jobben til faren til Ali. Kamal er både taxisjåfør og renholdsarbeider, jobber som ofte forbindes med innvandrere. Store familiesammenkomster med høylytte stemmer hvor kvinnene og mennene holder seg til hverandre er også beskrivelser

som kan knyttes til et stereotypisk bilde av innvandrere. I både *Svenhammeds journaler* og i *Minusmand* blir denne typen sammenkomster beskrevet. I *Minusmand* finnes likevel også handlingsmomenter og beskrivelser som går imot de etablerte stereotypiene. Kamal, faren til Ali, er opptatt av å tilpasse seg det danske samfunnet og bryr seg ikke så mye om de kulturelle forventningene som ligger til grunne. Ofte er elever med en minoritetsbakgrunn forbundet med svak lese- og skrivekompetanse. Ali derimot er best i klassen og veldig opptatt av å gjøre det bra på skolen.

Som nevnt tidligere bidrar enkelte forfattere til å opprettholde etablerte stereotyper ved å skrive om undertrykking og ved å skildre litterære karakterer på en stereotypisk måte. Dette er også blitt gjort i de tre ungdomsromanene, men likevel ved enten å overdrive eller å normalisere, er bøkene med på å utfordre etablerte forestillinger knyttet til ikke-vestlige i samfunnet.

Gir 'de andre' en stemme

Den beskrevne måten å tilnærme seg de etablerte stereotypiene i ungdomsromanene, er også nært knyttet til kategoriseringen av det ikke-vestlige som ble diskutert i innledningen og teoridelen i oppgaven. Postkolonialistisk litteraturteori handler blant annet om å se hvordan 'den andre', i dette tilfelle minoriteten, blir framstilt og formidlet i litteraturen gjennom en maktstruktur som eksisterer i Vesten. Ideen om 'den andre' er hentet fra slik Said mente at Vesten framstilte Orienten, omtalt som 'den Andre', den som ikke fikk komme til orde. Denne maktstrukturen kan en også lese i de tre ungdomsromanene, men den maktstrukturen som en vanligvis studerer i postkolonialistisk litteratur, utfordres i de tre bøkene ved at makten brytes ned. Det gjøres ved at forfatterne tar et oppgjør med de etablerte stereotypiene, utfordrer forestillingene som er godt innarbeidet i samfunnet og gir 'den Andre' en stemme. I alle de tre ungdomsromanene er det minoritetens stemme som blir hørt, og det er minoritetens fortelling som settes i fokus. Ulike problemstillinger som ungdom med en flerkulturell bakgrunn møter tas opp, og rettes søkelyset mot. Ungdommenes stemme får komme fram og blir hørt. En slik kontrapunktisk lesning mener Said (referert i Hauge, 2007) at er med på å gi dybde til teksten. Jacobsen (2002) peker på, som nevnt i teoridelen, at en kategorisering av 'vi' og 'de andre' er med på å fremmedgjøre hvordan innvandrere og barn av innvandrere opplever seg selv, både av seg selv og av andre. De sosiale kategoriene som er framstilt i bøkene gjennom media,

påvirker hovedpersonenes identifikasjon av seg selv. Dette er i tråd med det Jacobsen (2002) skriver.

I *Svenhammeds journaler* er fremmedgjøringen særlig synlig og skadelig for Svenhammeds identitetsdannelse. Da Svenhammed var liten følte han seg som en av de innfødte, fordi han ikke var blitt fortalt noe annet. Etter hvert som han ble eldre og ble stadig utsatt for å bli omtalt som en innvandrere eller som en av 'de', begynte han også å tvile på sin egen identifikasjon. Kategoriseringen setter preg på hvordan Svenhammed tilskriver sin egen identitet når han blir eldre, og noe som stadig er en problemstilling i journalene hans. Maktstrukturen som ligger i hvordan det vestlige samfunnet framstiller 'de andre' er godt synlig i boken. Men i motsetning til slik Said mente at Vesten gjorde den orientalske diskursen til en sannhet, oppleves ikke den vestlige framstillingen av 'de andre' i *Svenhammeds journaler* som en sannhet. Det henger sammen med at det er Svenhammed selv som formidler historien sin og som igjen underbygges av forfatters flerkulturelle bakgrunn. Det er stemmen til Svenhammed som blir hørt og ikke Vestens framstilling av innvandrere.

Kategoriseringen som foregår i *Svenhammeds journaler* er sterkt knyttet til slik media framstiller det ikke-vestlige og hvordan det settes en likhetsstrek mellom innvandrere og ikke-vestlig. Dette er også tilfelle i *Jakten* hvor journalister, aviser og politikere har en tendens til å kategoriserer ikke-vestlige som muslimer, og innvandrere som kriminelle konemishandlere. Vestens makt undergraves likevel fordi bilde som tegnes av innvandrere i boken av det vestlige samfunnet, er absurd og tydelig rasistisk. Det er vanskelig å oppfatte dette som en sannhet. Maktdiskursen blir også utfordret ved at uttalelsene setter journalistene og politikerne i et dårlig lys. Løgnen som formidles om innvandrere og ikke-vestlige forsterkes ved at Johan og Mounir reagerer sterkt på det som blir formidlet gjennom blant annet fjernsynet. Minoritetens stemme, 'den Andre', kommer dermed fram og blir hørt.

I *Minusmand* blir også minoritetens stemme hørt og lagt vekt på. Det som skiller *Minusmand* fra de to andre bøkene i materiale, er det vestlige samfunnets framstilling av minoriteten. I *Minusmand* er det ikke, som i *Svenhammeds journaler* og *Jakten*, kommentarer fra media eller andre vestlige anstalter. Konflikten som oppstår i gettoen overlates til gjengene selv, og det er liten innblanding fra samfunnet rundt. Dette forsterker fraskrivelsen av ansvar fra staten og det danske samfunn. Fraværet kan tolkes som at gjengene ikke er likestilt med resten av samfunnet, og at de dermed ikke er noe å bry seg med. Menneskene som bor i gettoen blir satt

inn i en kategori som 'de andre' ved at samfunnet rundt som representerer Vesten skriver fra seg alt ansvar. En kan dermed si at maktstrukturen også er tilstede i *Minusmand*. Likevel, ved at boken skildrer innvandremiljøet gjennom Ali sine øyne, er det minoritetens stemme som kommer fram, og maktdiskursen brytes ned som i de andre tre bøkene. *Minusmand* løfter også opp minoriteten ved å vise Ali og familien hans som empatiske mennesker, som setter verdier knyttet både til sin egen kultur og til den danske. De setter pris på demokratiet som en finner i Danmark, samtidig som familielivet settes høyest. Måten de lever på kan knyttes til Bhabhas syn på kultur, hvor kulturer samhandler og fellesskapet opphøyes.

5. Avslutning

Som jeg argumenterer for i innledningen, består samfunnet vi i Skandinavia lever i, av mange ulike kulturer. Det påstår jeg at det sår ingen tvil om. Det er heller ingen tvil om at ungdom har behov for skjønnlitterære tekster de kan relatere seg til. Likevel finnes det lite skandinaviske ungdomsromaner hvor hovedpersonen har en flerkulturell bakgrunn. Dette er bekymringsverdig, da ungdom med en flerkulturell bakgrunn er en stor del av det samfunnet. Litteraturarbeid i skolen er et viktig ledd i et identitetsarbeid og i utviklingen av empati. Som et ledd i dette arbeidet burde det være tilgjengelig skjønnlitteratur som alle har en forutsetning for å kunne kjenne seg igjen i.

Vestens framstilling av kultur satt opp mot 'de andre' har, som vist tidligere, blant annet Edward Said i boken *Orientalismen* (1978) diskutert og advart mot. Diskursen om 'vi' og 'de andre' knyttet til forfatterens formidling av et flerkulturelt miljø, har vært et utgangspunkt og interessepunkt i oppgaven min. Hvordan og i hvilken grad det flerkulturelle implisitt påvirker hovedpersonenes identitetsutvikling i flerkulturell litteratur, har vært interessant å se på fordi ens egen identitet er sammensatt og konstrueres i en samhandling mellom ytre og indre faktorer. En oppvekst i et samfunn hvor det er tendenser til at en blir puttet inn i en kategori som 'de andre' kan få konsekvenser for ens eget identitetsarbeid. Mange barn og unge opplever dette i egen hverdag, og derfor er det viktig med litteratur hvor problemstillingen er til sted.

5.1 Betydningen av det flerkulturelle i et identitetsperspektiv

På hvilken måte har det flerkulturelle betydning for hovedpersonens identitetsdanning i et utvalg nyere skandinaviske ungdomsbøker? Dette er problemstillingen jeg har jobbet utfra i arbeidet med de tre ungdomsbøkene, *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand*.

Gjennomgangen av analysene i et komparativt lys viser at det er enkelte momenter som er sentrale i forhold til det å ha betydning for hvem hovedpersonene er og hvem de blir i løpet av tekstene.

Først og fremst viser analysene at språket er avgjørende for hvilken tilhørighet de unge guttene i bøkene føler. Tilhørigheten henger også sammen med hvordan de ser på seg selv som en

minoritet og på hvilken måte de selv aksepterer å være en minoritet. Språket er altså helt essensielt hos hovedpersonenes identitetsdanning. Hvordan de tre hovedpersonene bruker språket er med på å markere et ståsted, men er også med på å vise hva og hvem de tar avstand fra. Analysene viser også en nærhet til et multietnisk ungdomsspråk som lingvistiske undersøkelser har avdekket i de store byene i Skandinavia. Det er interessant å se at forfatterne tar bestemt i bruk det språket som ungdommene faktisk bruker i gatene i Oslo eller København. Dette gjør også bøkene særlig aktuelle i et identitetsperspektiv, da ungdom med en flerkulturell bakgrunn kan dra linjer mellom sitt eget liv og de litterære karakterene.

Videre viser analysen at den kulturelle bagasjen hovedkarakterene bærer med seg, er av stor betydning for hvordan de utvikler seg som person. Familiær bakgrunn og hvilke forutsetninger familien legger til grunn for hovedpersonene, påvirker valg og følelse av nærhet og tilhørighet. I et identitetsarbeid er trygghet og støtte avgjørende, og dette vises klart i de tre bøkene. Svenhammed er usikker på hvilken plass han har i verden, mye som kan klandres hans far og hvordan han er oppdratt. Johan og Ali derimot, som har hatt en stabil og støttende familie, opplever ikke den samme forvirringen som Svenhammed gjør.

Identitet konstrueres mellom det ytre og det indre. Det er en sosial og kulturell prosess, samtidig som identitet blir sett på som noe personlig (Jacobsen, 2002; Eriksen og Selberg, 2006; Eriksen, 2008). Identiteten til de tre hovedpersonene er helt klart konstruert mellom det ytre og det indre. Språket som er en del av en ytre påvirkning hvor det sosiale er viktig står fram som en sentral faktor i tekstene. Den kulturelle prosessen som er både en ytre og indre faktor er også svært viktig, og en ser hvor stor betydning familien har i å påvirke hvilke valg de tre hovedpersonene tar. Samtidig som at de ytre faktorene er med på å danne et identitetsgrunnlag, er det indre avgjørende for om og i hvilken grad de tre guttene er komfortabel med den de er.

5.2 Litteratur som utfordrer det etablerte maktforholdet

Det flerkulturelle blir, som nevnt innledningsvis, ofte satt i sammenheng med noe ikke-vestlig. Å bli satt inn i en kategori som 'de andre' kan være ødeleggende for et ungt menneskets identitetsdanning. Said peker på at denne kategorien ikke har fått komme til orde fordi maktforholdet mellom vesten og Orienten ikke tillater at stemmen til orientaleren får slippe til. For at et flerkulturelt samfunn skal kunne settes pris på, er det viktig å la stemmen til 'de

andre' slippe til. For å bryte ned maktdiskursen må kulturell mangfold vike for det som Bhabha refererer til som kulturelle forskjeller.

Ungdomsromanene som er brukt i oppgaven er med på å bryte ned maktdiskursen. Som nevnt tidligere har den flerkulturelle litteraturen ofte handlet om den stakkarslige innvandreren som ikke klarer å tilpasse seg et vestlig samfunn. *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand* er med på å bryte denne trenden. Selv om alle tre bøkene på ulikt vis framstiller det å være en minoritet i et skandinavisk samfunn, gjøres det på en måte som kan være med på å fremme kulturelle forskjeller. Bøkene er med på å gi de som ikke alltid blir hørt, nemlig minoriteten, en stemme. Fordi forfatterne på ulike måter har en innsikt i et flerkulturelt miljø, blir den stemmen som kommer til syne gjennom blant annet hovedpersonene, troverdig og nyskapende.

Alle de tre bøkene formidler, på ulike måter, en historie med et klart budskap hvor forfatter ønsker å bryte med etablerte holdninger til innvandrere og det flerkulturelle miljøet. Både Baroch Tendler og Conrad Fields har uttrykt at de ønsker å vise en ny side ved innvandrerdebatten. Zulmir Bečević har understreket at *Svenhammeds journaler* ikke er en selvbiografi, men den litterære stilen antyder likevel en grad av sannhet. I *Jakten* er det å være en av 'de andre' framstilt på en måte hvor minoritetsaspektet kommer i bakgrunnen. Johan og Qasim er som alle andre ungdommer. Den actionfylte hverdagens deres er muligens ikke noe enhver tenåring opplever, men den er med på å gjøre det flerkulturelle til et bakteppe og ikke et fremtredende tema. I *Minusmand* gis ungdommene i gettoen i København en stemme. Fields bryter ned stereotypiene ved å gi de litterære karakterene personlige egenskaper som gjør de til noe mer enn "bare" en minoritet i samfunnet, samtidig som han problematiserer en reel konflikt mellom to kulturer. I *Svenhammeds journaler* møter vi enkelte karakterer som bekrefter de stereotypiske forestillingene som eksisterer i samfunnet. Likevel gjør de karakteristiske og overdrevne beskrivelsene til at de fremstår som en parodi. Det settes dermed spørsmålstegn til de etablerte stereotypiene som eksisterer i forbindelse med innvandrere. Også holdningen til Svenhammed, som distanserer seg fra den kulturen som han møter hjemme og blant familien, viser at ungdom med flerkulturell bakgrunn ikke kan settes inn i en bås. Realiteten er ikke alltid så enkel som media framstiller den som.

Behovet for å formidle noe gjennom litteraturen, som handler om en del av befolkningen som det oftest snakkes om og ikke med, henger muligens sammen med et behov for å normalisere eller hviske ut kategoriseringen som ofte foregår i innvandrerdebatten. Samtidig er det viktig å påpeke at bøkene nødvendigvis ikke fungerer som identitetsfortellinger for alle ungdommer med en flerkulturell bakgrunn, men at de kan være med på å gi litteraturen ungdom møter et mangfold. Alle de ulike individene og historiene samfunnet møter i dag gjennom ungdom med innvandrerbakgrunn og minoritetsbakgrunn, viser at det er ikke alltid er et mål å være en av 'vi'. Dette er også noe av det *Svenhammeds journaler*, *Jakten* og *Minusmand* viser. Som ungdom må en danne sin egen identitet, på tvers av landegrenser, etnisitet og kultur.

5.3 Veien videre

Flerkulturell litteratur som et ledd i et identitetsarbeid

Litteraturarbeid i skolen er viktig, blant annet i et identitetsarbeid, og her bør også flerkulturell litteratur ha en plass. Ungdom med en flerkulturell bakgrunn kan oppleve flere utfordringer knyttet til et identitetsarbeid, noe som gjenspeiles i materiale. Materiale viser også slik Vesten har en tendens til å skape kategorier. Arbeid med flerkulturell litteratur og samtale rundt litteraturen kan være med å bryte ned den forankrede kategoriseringen som eksisterer, og utfordre etablerte forestillinger om det ikke-vestlige.

Også Reidum Aambø (2004) argumenterer i en artikkel i *Norsklæreren* for at flerkulturelle tekster kan være med å lette integreringen og styrke identiteten. Minoritetslever får kjennskap til den spesifikt norske kulturen gjennom ulike tekster. De bør også få kjennskap til tekster, som gjennom et kjent univers, styrker identitetsfølelsen. Tekstene vil også føre til at etnisk norske skolebarn og ungdom blir mer kjent med ulike minoritetskulturer i sitt nærområde (Aambø, 2004, s. 40). Som Aambø (2004, s. 41) skriver, er kunnskap med på å øke forståelse og respekt. Kunnskapen er også med på å viske ut kategoriene som eksisterer i samfunnet. I et identitetsarbeid trenger barn og ungdom forbilder og rollemodeller.

Litteraturen kan gi svar på spørsmål, sette ord på følelser, forberede på kommende situasjoner og formidle nye perspektiv eller bekrefte egen verdier og holdninger. I et arbeid med flerkulturell litteratur blir minoritetsleven spesialisten som kan forklare kulturelle trekk og

referanser (Aambø, 2004, s. 42). Denne posisjonen kan være med på å styrke selvrespekt og trivsel, som igjen er viktig i et identitetsarbeid.

Noen avsluttende kommentarer og tanker

Til tross for en bevissthet i arbeidet rundt det å sette mennesker i kategorier, har det har vært vanskelig å ikke selv bruke kategorier og begreper som virker stigmatiserende og som er med på å opprettholde 'vi-de andre' diskursen. Jeg har veiet de begrepene jeg bruker nøye og jeg har hatt problemer med å måtte være tvungen til å bruke kategorier og begreper på ungdommer som i bunn og grunn bare er ungdommer.

Da jeg startet arbeidet med masteroppgaven min hadde jeg en visjon om å ta de tre ungdomsromanene med ut i skolen og drive med litteraturarbeid. Jeg ønsket å snakke med elever, både med og uten en flerkulturell bakgrunn. Jeg ønsket å vite hvordan de reagerte på tekstene i et identitetsperspektiv. I et dannelsesperspektiv sier forskning at det er viktig å finne historier som en kan identifisere seg med og som kan minne om ens eget liv. Ville disse tre tekstene kunne skape engasjement og følelsen av noe gjenkjennelig hos elever i skolen? Og hva med hvordan de fremstiller innvandrere og ungdom med en flerkulturell bakgrunn? Er dette med på å bevisstgjøre elevene og utvikle kulturforståelse? Jeg forstod raskt at det ville bli en for stor oppgave i en masteroppgavesammenheng. Likevel er det spørsmål og en problemstilling jeg tar med meg inn i en eventuell lærerstilling, og er noe jeg håper å få forske videre på i andre sammenhenger.

Litteraturliste

Primærlitteratur

Bečević, Z. (2009). *Svenhammeds journaler*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.

Fields, C. (2013). *Minusmand*. København: Gyldendal.

Tendler, Baroch. (2009). *Jakten*. Oslo: Cappelen Damm.

Sekundærlitteratur

Aambø, R. (2004). Kan ”innvandrarlitteraturen” brukast i skulen? *Norsklæraren*, 28(1), 40-46.

Aarsæther, F. (2010). The Use of multiethnic youth language in Oslo. I P. Quist & B. A. Svendsen (Red.), *Multilingual urban Scandinavia* (s.111-126). Bristol: Multilingual Matters.

Aasheim, S. C. (1995). *"Kebab-norsk": framandspråkleg påverknad på ungdomsspråket i Oslo* (Hovedoppgave). Universitetet i Oslo.

Aleksandersen, S. (2011, 09.11). Lesbisk forhold i ”Taxi”. *Blikk*. Hentet fra http://www.blikk.no/index.php?option=com_k2&view=item&id=7837:lesbisk-forhold-i-taxi&Itemid=164

Anderssen, N., & Svendsen P. K. (2009). Ung og skeiv. I K-I. Klepp & L. E. Aarø (Red.), *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid* (s. 269-290). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Ashcroft, B., Tiffin, H., & Griffiths, G. (2000). *Post-colonial studies: the key concepts*. London: Routledge.

Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2002). *The empire writes back: theory and practice in post-colonial literatures* (2 utg.). London: Routledge.

Baumann, G. (1999). *The multicultural riddle: rethinking national, ethnic, and religious identities*. New York: Routledge.

Bhabha, H. K. (2004). *The Location of Culture*. New York: Routledge.

Bundgaard, S. (2013). Debutroman. *Fredriksberg. Lokalavisen*. Hentet fra <http://www.lokalavisen-frb.dk/index.php/11-kultur/118-hyperaktuel-desvaerre>

Claudi, M. B. (2013). *Litteraturteori*. Bergen: Fagbokforlaget.

Dahl, R. M. (2011, 16.11). Knab 14 års fængsel for bandekrigens første drab. *DR*. Hentet fra <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2011/11/16/121919.htm>

- Dinh, N. X. (2002). Den flerkulturelle skolen. *Pedagogisk profil*, 8(2), 28-29.
- Egden, S. (2012). Globalisering og migrasjon. I P. I. Båtnes & S. Egden (Red.), *Flerkulturell forståelse i praksis* (s. 53-75). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Eriksen, A., & Selberg, T. (2006). Tradisjon og fortelling: En innføring i folkloristikk. Oslo: Pax.
- Eriksen, T. H. (2008). *Røtter og føtter: identitet i en omskiftelig tid* (2 utg.). Oslo: Aschehoug.
- Eriksen, T. H. (2011). Kultur, kommunikasjon og makt. I T. H. Eriksen (Red.), *Flerkulturell forståelse* (s. 57-72). Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H. (2014). Flerkulturelle samfunn. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra https://snl.no/flerkulturelle_samfunn
- Eriksen, T. H., & Sajjad, T. A. (2011). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge* (5 utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Gullestad, M. (2002). Om å være både norsk og ”farget”. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 19(02), s. 155-175. Hentet fra http://www.idunn.no/nnt/2002/02/om_a_vere_bade_norsk_og_farget#
- Guttu, T. (2005). *Norsk Ordbok* (2. utg.). Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Hanssen, E. (2010). *Dialekter i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hauge, H. (Red.). (2007). *Postkolonialisme*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Horntvedt, T. (2012). Utvalgte begreper i flerkulturell forståelse. I P. I. Båtnes & S. Egden (Red.), *Flerkulturell forståelse i praksis* (s. 221-254). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Hvistendahl, R. (2005). Absolutt norsk? Flerspråklighet og kulturell kompleksitet som faglige utfordringer. I A. J. Aasen & S. Nome (Red.), *Det nye norskfaget* (s. 65-81). Bergen: Fagbokforlaget.
- Identitet. (2014, 30 oktober). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/identitet>
- Innvandrere. (2012, 10. januar). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/innvandrere>
- Jacobsen, C. M. (2002). *Tilhørighetens mange former: Unge muslimer i Norge*. Oslo: Pax.
- Jetne, Ø., Løkke, M., & Rosslund, K. (2008). *Neon 10: Studiebok*. Oslo: Samlaget.
- Jørgensen, J. N., & Quist, P. (2008). *Unge sprog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kampp, B. (2006a). Mellem to kulturer. Flygtninge og indvandrere i tidens ungdomslitteratur. I A. Mørch-Hansen & J. Pohl (Red.), *Børnelitteratur i tiden: om danske børne- og ungdomsbøger i 2000'erne* (s. 136-159). København: Høst & Søn.
- Kampp, B. (2006b). Ungdomslitteratur i nordisk perspektiv. Parallelle virkeligheter, identitet og selvrefleksjon. I H. Bache-Wiig (Red.), *På terskelen: Birag til nordisk barne- og ungdomslitteratur* (s. 137-152). Oslo: Novus.

- Knudsen, O. F., Ryste, M. E., Hovde, K-O., Andersen, Ø., Steen, T., & Greve, T. (2014). Kolonialisme. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/kolonialisme>
- Kavlie, S., & Lilletvedt, A. (2002). *Homoseksualitetsdiskurser blant unge tenåringer* (Hovedoppgave). Universitetet i Bergen.
- Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet. (1995). *Opplæring i et flerkulturelt Norge*. (NOU 1995:12). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-1995-12/id140252/?docId=NOU199519950012000DDDEPIS&ch=1&q=>
- Kongslien, I. (2002). Dei nye stemmene i Norsk samtidslitteratur. Innvandrrelitteratur i Norge. I H. H. Skrei & E. Vannebo (Red.), *Norsk Litterær årbok 2002* (s. 174-190). Kulturdepartementet (2009). *Med forbehold om endringer: Anbefalinger og rapport fra Manfoldsåret 2008*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/med-forbehold-om-endringer/id570433/>
- Kunnskapsdepartementet (2013). *Romanifolket/tatere*. Hentet fra http://www.udir.no/PageFiles/89423/Nasjonale_minoriteter_Romanifolk_tatere.pdf?ep
- Larsen, L. H. (2005). Identitet, dannelsen og kommunikasjon. I B. K. Nicolaysen & L. Aase (Red.), *Kultur møte i tekstar: Litteraturdidaktiske perspektiv* (s. 88-105). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Lund, A. B., & Moen, B. B. (2010). Taterne i Norge – fra utstøtning til inkludering?. I A. B. Lund & B. B. Moen (Red.), *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge* (s. 215-226). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Moore-Gilbert, B., Stanton, G., & Maley, W. (1997). *Postcolonial Criticism*. London: Longman.
- Mujanic, A. (2011, 25.11). Medieskapt bilde av innvandrerungdom. *Utrop*. Hentet fra <http://www.utrop.no/21598>
- Mæhlum, B., & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Møystad, M. Ø. (2010). Taterne – et reisende folk mot en ny tid. I A. B. Lund & B. B. Moen (Red.), *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge* (s. 97-115). Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Narvesen, R. R. (2010). *"Bestem deg, er du homo eller muslim?" "Jeg er et menneske!"*: En kvalitativ studie av livshistoriene til åtte lesbiske, homofile og bifile med muslims bakgrunn. (Masteroppgave) Høgskolen i Oslo. Hentet fra <http://hdl.handle.net/10642/573>

- Nikolajeva, M. (2002). *The Rhetoric of Character in Children's Literature*. Maryland: Scarecrow Press.
- Norsk Barnebokinstitutt. (2010, 11. mars). Kulturdepartementets priser for barne- og ungdomslitteratur 2009. Hentet fra <http://barnebokinstituttet.no/kulturdepartementets-priser-17/kulturdepartementets-priser-for-barne-og-ungdomslitteratur-2009/>
- Oslostatistikken (2013). Hvor godt kjenner du Grønland? *Oslo Kommune*. Hentet fra <http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken/article156566-42123.html>
- Papazian, E., & Helleland, B. (2005). *Norsk Talemål: Lokal og sosial variasjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget A/S.
- Perker. (u.å). *Den Danske Ordbog*. Hentet fra <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=perker>
- Pettersen, T. (2006). Etnisk identitet i offisiell statistikk: noen variasjoner og utfordringer generelt og i en samisk kontekst spesielt. I V. Stordahl (Red.), *Samisk identitet: Kontinuitet og endring* (53-84). Kautokeino: Samisk Institutt.
- Quist, P. (2012). Skandinavisk i kontakt med indvandrersprog. *Språk i Norden 2012*, 33-46. Hentet fra <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/article/view/17154>
- Reimer, M., & Bradford, C. (2005). Home, homelessness, and liminal spaces: The Uses of Postcolonial Theory for Reading (National) Children's Literatures. I E. O'Sullivan, K. Reynolds & R. Romøren (Red.), *Children's Literature Global and Local: Social and Aesthetic Perspectives* (200-217). Oslo: Novus.
- Rutherford, J. (Red.). (1990). *Identity: Community, Culture, Difference*. London: Lawrence & Wishart.
- Rørlien, R. (2003). *Innvandrar og homofil: Tilpassingsstrategiar hos ein minoritet i minoriteten*. (Hovedoppgave). Universitetet i Oslo.
- Skaret, A. (2006). Flerkulturell barne- og ungdomslitteratur i Norge. I P. O. Kaldestad & K. B. Vold (Red.), *Årboka. Litteratur for barn og unge 2006* (s. 35-45). Oslo: Det norske samlaget.
- Skaret, A. (2011). *Litterære kulturmøter: en studie av bildebøker og barns resepsjon*. (Doktoravhandling). Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Skod (u.å). *Den Danske Ordbog*. Hentet fra <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=skod>
- Skævesland, O. I. (2011, 21.10). Bandekrigen bekymrer. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Bandekrigen-bekymrer-6580122.html>
- Statistisk Sentralbyrå. (2015). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Hentet fra <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2015-03-04?fane=om#content>

- Strand, T. (2009). *Litteratur i det flerkulturelle klasserommet: Mangfold, migrasjon og muligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Strand, T. (2010). Innvandrere i litteraturen – individer eller grupprepresentanter? I P. O. Kaldestad & K. B. Vold (Red.), *Årboka Litteratur for barn og unge 2010* (s. 60-70). Oslo: Det norske samlaget.
- Svendsen, B. A., & Røynealand, U. (2008). Multiethnolect facts and functions in Oslo, Norway. *The International Journal of Bilingualism*. 12(1-2.), 63-83.
- Svenska förläggareföreningen (2014). Augustpriset genom åren. Hentet 25. oktober fra: <http://www.augustpriset.se/augustpriset-genom-aren>
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Framtidens norskfag. Språk og kultur i et flerkulturelt samfunn*. Hentet fra http://www.udir.no/Upload/Rapporter/5/Framtidas_norskfag_sammendrag_BM.pdf?epslanguage=no
- Utdanningsdirektoratet. (2012). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet: Prinsipper for opplæringen*. Hentet fra http://www.udir.no/upload/larerplaner/fastsatte_lareplaner_for_kunnskapsloefet/prinsipper_lk06.pdf
- Utdanningsdirektoratet. (2014). *Våre nasjonale minoriteter*. Hentet fra http://www.udir.no/PageFiles/89423/Nasjonale_minoriteter_Udir.pdf?epslanguage=no
- Veka, C. (2013, 07.11). Innvandrere blir utstøtt av eget homomiljø. *Nrk*. Hentet fra <http://www.nrk.no/livsstil/blir-utstott-av-eget-homomiljo-1.11344264>
- Vogt, K. (2009). Haram. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/haram>
- Østby, A. E., & Gulliksen, E. (2005). *Kebabnorsk ordbok*. Oslo: Gyldendal.